

GA - 25

РУДОЛФ ШТАЙНЕР
РУДОЛФ ШТАЙНЕР

ФИЛОСОФИЯ
КОСМОЛОГИЯ
И
РЕЛИГИЯ

“ФРЕНСКИ КУРС”

10 СКАЗКИ

изнесени в Дорнах
от 6 до 16. 9. 1922 г.

превод от френски: ДИМО ДАСКАЛОВ

НЕРЕДАКТИРАН ПРЕВОД

Изготвил: ПЕТЪР ИВАНОВ РАЙЧЕВ – препис от копие

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	СТР.
1. ПРЕДГОВОР НА ИЗДАТЕЛЯ.....	3
2. ПЪРВА ЛЕКЦИЯ	
Трите направления на Антропософията.....	9
3. ВТОРА ЛЕКЦИЯ	
Вътрешни упражнения на мисълта, чувството и волята....	21
4. ТРЕТА ЛЕКЦИЯ	
Методи на познание: имагинативно, инспиративно и интуитивно.....	31
5. ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ	
Основни елементи на философията, космологията и религията.....	41
6. ПЕТА ЛЕКЦИЯ	
Опитности на душата през време на съня.....	53
7. ШЕСТА ЛЕКЦИЯ	
Преминаване от духовното съществуване към физическия живот.....	62
8. СЕДМА ЛЕКЦИЯ	
Христос, човечеството и загадката на Смъртта.....	72
9. ОСМА ЛЕКЦИЯ	
Обикновеното съзнание и висше съзнание.....	82
10. ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ	
Събитието на смъртта и неговата връзка с Х Р И С Т А.....	94
11. ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ	
Волята: нейното действие отвъд смъртта.....	104

ПРЕДГОВОР НА ИЗДАТЕЛЯ

Този цикъл от сказки, който ще бъде прочетен, носи понякога също името "Френски курс", както е записано също и върху корицата на оригинала. Това може да предизвика учудване, тъй като неговата твърде обща тема далече превишава това, което може да се адресира само към един народ. Но то се дължи на обстоятелствата, при които този курс се е родил и чийто произход ние ще обясним. Намираме се в 1922 година. Първата световна война е завършила. Приятелите и учениците на Рудолф Щайнер отново свързват контактите, които така дълбоко са им липсвали през време на мрачните години, когато границите бяха затворени. Постепенно с разкриване на възможностите, те хващат пътя за Дорнах. Построяването на Гьотеанума, започнато през 1913 година от членовете на Антропософското общество дошли от всички страни, продължаваше само с много големи трудности от онези от "неутралните страни", които можаха да останат на територията на Швейцария. От 1920 година и въпреки безредиците от войната в различни страни, там бе изнесен първият университетски курс. Словата за неговото откриване, които прозвучаха в този паметник от устата на Рудолф Щайнер, бяха произнесени за неговото осветяване като свободен Университет, който имаше за цел: да съедини отново; Науката, Изкуството, Религията Следващата година, на Великден 1921 година, бе държан вторият университетски курс, отворен за студентите от всички факултети. Този път бяха възстановени връзки между естествените науки и изкуствата, особено с изкуството на словото.

През лятото на 1921 година група артисти говорещи английски език се събра в Дорнах за един "летен курс", който съдържаха много практически приложения. Що се отнася до сказките изнесени от Рудолф Щайнер на немски език те бяха преведени още при тяхното изнасяне. Представленията с Евритмия бяха свързани и със съчинения от английски автори. Тези срещи в Дорнах на хора от всички професии, идващи от различни страни и среди, се оказаха толкова плодотворни, че бе замислено тяхното разширение на различни езици и така се зароди идеята за една "френска седмица". Но за онези, които преживяха войната във Франция, пречка се явява не само езикът, за да може да се поеме пътят за Дорнах. Войната произведе едно скъсване на такива образцови отношения, каквито бяха тези между Рудолф Щайнер и Едуард Шуре. А авторът на "Великите Посветени", ако не беше представител на Антропософията във Франция, беше все пак най-видната личност обърнала се към Антропософията. Някои от неговите съчинения, написани за театъра, бяха поставени на сцената от Мария де Сиверс, която ги беше превела на немски език.

Приятелските връзки бяха затегнати още повече чрез пребиваването на Рудолф Щайнер и на Мария де Сиверс в дома на Шуре в Елзас. Това беше само външната приятна страна на една дълбока връзка между духовете.

Още от първия ден, когато се срещнаха в Париж през 1906 година, Шуре заяви, че признава в лицето на Рудолф Щайнер истинския притежател на вечната Мъдрост на нашата епоха. Той стана негов ученик. В школата на един такъв учител неговите възгледи върху развитието на човечеството се разшириха, той доби едно по-ясно съзнание за великите течения на историята, особено на течението, с което винаги се чувстваше свързан, - това на западния християнски езотеризъм. От своя страна Рудолф Щайнер ценеше високо автора на "Великите Посветени"; той му преписа ролята, че първи в неговата епоха, в началото на 19-ти век, Едуар Шуре е имал интуитивното прозрение за общата основа на религиите и по този начин е подготвил пътя на антропософията. "Успехът на Великите Посветени" бе за мен един признак, че можеше да се започне открито да се говори за действителностите на духа, казваше той говорейки за първите стъпки на своето учение. Как можеха да бъдат разклатени връзките завързани така дълбоко чрез повърхностни сътресения? Можем да си обясним това само, ако вземем предвид горещия темперамент на Шуре и неудържимия емоционален шок, който при сблъскването на двете противникови войски, засегна в него струната на елзаски патриот страстен франкофил. Иначе същността на връзката в дълбочините не бе разклатена, но през годините на войната една сянка плуваше над Шуре и го затъмни. Близко до него много приятели страдаха от това и още при завършване на враждебните действия между Германия и Франция се намесиха деликатно, за да бъде заличено от съдбата на Шуре това злополучно скъсване. Отстрана на Рудолф Щайнер нищо от отношението му към Едуард Шуре не бе изменено; обаче Шуре трябваше да се отрече от своите избухвания през есента на 1914 година.

Една високо сърдечна жена, по произход от Лозана, но установена в Дорнах, дългогодишна приятелка на Едуард Шуре и непоколебима ученичка на Рудолф Щайнер, съумя да възстанови връзките и накрая бе натоварена да покани официално Едуард Шуре да вземе участие във "френския курс" предвиден за месец септември 1922 година. Свиждането на двамата мъже стана в самия салон на Гьотеанума; щом се видяха, те се насочиха бързо един към друг с протегнати ръце. Между присъстващите французи се намираше Жул Зауервайн. Когато през май 1914 година Р. Щайнер беше дошъл в Париж да изнесе три сказки - от които едната публична в салона на Географията - Жул Зауервайн беше негов преводач. Редактор на в. "Матен", специалист по политиката отвъд

Рейн, той преведе сказките с леснота и без предварителна подготовка. Обаче този път темата беше по-трудна и цикълът по-дълъг. В навечерието на всяка сказка Р. Щайнер даваше на своя преводач плана на това, което имаше да говори на втория ден. Ето защо от този цикъл са останали два превода: резюмето направено от Жул Зауервайн и стенографията на произнесените слова, които естествено, следвайки напълно предвидената нишка, са все пак независими по израз. На нас ни се стори за предпочитане да публикуваме тази стенография; по-важна от резюмето, тя има също и предимството, че говореният стил леко разширява рамките на твърде сгъстения редактиран текст.

След като дадохме тези няколко обяснения върху особените обстоятелства, които царуваха при раждането на "френския курс", остава да направим няколко забележки относно самото съдържание на сказките.

ЧОВЕКЪТ, ТОВА ЕДИНСТВО

Още при първия университетски курс от септември 1920 година стана явно намерението на Р. Щайнер: да съедини върху една истинска основа на универсалност съвкупността от човешките дейности, които модерният живот разделя произволно, правейки от всяка една от тях една все повече и повече специализирана област. В Гьотеанума трябваше да бъде отново съставена цялата човешка вселена. Човекът трябваше да може да осъзнае отново, че той е точката, в която ще се срещнат два свята: този на духа и този на тялото. Това цялостно виждане на човека беше истинският основен камък, върху който се издигаше университетът на Гьотеанума. Всяка човешка дейност - независимо от това дали се касае за един Научен Курс или за един спектакъл по Евритмия, за един Курс за лекарите, възпитателите, икономистите или за едно представяне на "Фауст", за изваяните или рисувани форми, чийто израз беше самият паметник (сградата на Гьотеанума) - намираше своето допълнение в съседните дейности. Човекът беше поставен в центъра на всяко изследване, на неговото истинско място, което пристрастията на съвременната цивилизация и създадените от нея прегради го бяха накарали да изгуби. Той осъзнаваше също, че му беше невъзможно да осъществи своето вътрешно равновесие освен в тази централна точка намираща се в самия него.

Това единство е съществувало в миналото в човешкото същество в състояние на зародиш; то е предшествало разделенията, добиването на индивидуалните съзнания.

Обаче в течение на епохите човекът изгуби даже и спомена за това състояние; останала беше само една носталгия: "Златната Ера". Днес ние не притежаваме вече това неделимо единство, нито пък още перспективата

да можем да възстановим чрез собствени средства това единство към което се стремим. Защото човекът е призван именно към тази синтеза, възстановена по свободна воля. И още от сега, когато почувства, че в него се събужда това огнище на неговото лично съзнание, той знае, че там е единствената изходна точка валидна за всеки прогрес, за всяка придобивка. Там в тази "централната ядка", както я нарича Рудолф Щайнер, могат да се съобщават помежду си всички форми на неговата дейност, всички сили на неговото същество и той се чувства отговорен за всички тях. Учението на Антропософията си поставя следователно задачата, ту да подсили централното съзнание, ту да докаже взаимната зависимост на всички елементи, които се стичат в този център. Чрез това се разкрива не само, че човекът е едно единство, но че това човешко единство е отражение на единството на Вселената.

Обаче единство не означава простота. Именно поради това, че събира в себе си два свята, човешката природа е извънредно сложна. Вместо да се придържа към мъгливи схващания, Р. Щайнер дава в своите основни трудове едно методическо описание на човешката природа, което има първостепенно значение чрез сведенията, които доставя върху човешката природа недостъпна за сетивното наблюдение.

Свръхсетивният организъм на човека започва от силите на живота, които предават на материята на неговото тяло формата и организацията, понеже тези жизнени сили изграждат тази форма и я поддържат. Рудолф Щайнер нарича тези жизнени сили "етерната" природа на човека. Този етерен организъм е подчинен на действието на "астралните" сили, които го преработват по такъв начин, че той да служи не само като проводник на живота, но и на съзнанието. Взаимодействията между етерната природа и астралната природа са тези, които произвеждат в организма явленията на съграждане и разграждане, за които става дума в сказка 9. Правейки от плътта един инструмент на душата, астралните сили същевременно го поставят в допир със сферите, от които те произхождат: звездите. Но явява се още един по-висш принцип: "Азът" и именно започвайки от него можем да говорим за един вътрешен принцип на единство.

ТРОИЧНОТО УСТРОЙСТВО

Било, че изхождаме от състава на човека или от този на вселената, ние откриваме, че изявата на духа в материята предава на тази последната едно троично устройство. От много години Р. Щайнер подчертава в цяло то си учение това троично устройство. Той доказва, че това троично устройство съществува и в трите съставни главни части на човешкото същество: тяло, душа и дух. И по отношение на творенията, които се из-

лъчват от човека като отражение на неговата собствена природа, той изтъква, че ако не се държи сметка за тази троична природа, не може да се построи нищо уравновесено. Той говори така през време, когато след войната, бяха станали възможни множество практически осъществявания и бяха належащи, така че приложенията на тази елементарна истина се предлагат в изобилие.

От проучването на организма той изтъква за лекарите трите групи функции: нервна (и сетивни), двигателни (обхващащи храносмилането), и регулиращи (дихателните и кръвообращателни ритми). Морфологично това функционално разпределение се изразява в противоположността на главата и крайниците, свързани помежду им чрез туловището, което играе една посредническа, уравновесяваща роля. За възпитателите той изследва на тази основа трите главни функции на душата: мисленето, което има своя инструмент в нервната система, чувствуването свързано с ритмите на сърцето и дишането, волята, която се изразява чрез скрития динамизъм в крайниците. Това познание позволява на преподавателите да дадат на техните ученици едно обучение, което същевременно да упражнява едно формиращо влияние върху техния характер и върху тяхното физическо развитие. Той се обръща също към политиците и към икономистите, за да привлече вниманието им върху необходимостта да се съблюдава това троично естествено разпределение на човешката природа в социалното тяло, ако искаме то да бъде уравновесено. Но дали стигаме до това схващане на троичното устройство посредством педагогиката, медицината, социологията или пък чрез науката, изкуството, съществено е да имаме един сигурен и плодотворен метод да доловим самите себе си, да обхванем самите себе си и нашата изравнител на дейност в тези противоположности, за да се опознаем и да се ръководим свързано в нашето тяло, в нашата душа и в нашия дух.

Във всяко троично устройство се различава една полярност и една посредническа функция. Но единството може да се осъществи, когато центърът поддържа равновесието между полярностите. Така се разкриват на различните равнища на съществото съответствия, за които често ще се загатва в следващите страници. Ние ще можем да ги познаем по-задълбочено само тогава, когато се върнем към изворите, т. е. делото на Р. Щайнер в неговата цялост. Бихме искали да помогнем на читателя, който би започнал да чете следващите страници, без да има още необходимата подготовка, която трябва да добие, за да може да извлече от тях целия плод. Ще посочим следователно тук някои от тези съответствия, които лесно могат да се проверят, както и равнището на съществото към което те се отнасят. Това са:

ФИЗИЧЕСКО ТЯЛО.	ГЛАВА	ТУЛОВИЩЕ	КРАЙНИЦИ
ФИЗИОЛОГИЧЕСКИ ЖИВОТ. НЕРВИ		РИТМИ	ДВИГАТЕЛНИ ДЕЙСТВИЯ
ПСИХИЧЕСКИ ФУНКЦИИ. .	ПРЕДСТАВА	ЧУВСТВИТЕЛ- НОСТ	ВОЛЕНИЕ
СПОСОБНОСТ НА ДУШАТА. .	МИСЛЕНЕ	ЧУВСТВАНЕ	ВОЛЯ
СЪСТОЯНИЕ НА СЪЗНАНИЕ. .	ЯСНОТА	СЪНОВИДНОСТ	СЪН
ЧОВЕШКИ ДЕЙНОСТИ. .	ПОЗНАНИЕ ИЛИ НАУКА	ИЗКУСТВО	РЕЛИГИЯ
	ИСТИНА	КРАСОТА	ДОБРО

Много естествено се стига до трилогията, която беше вече послужила като тема на първия университетски Курс: Наука - Изкуство - Религия и до съединяването на тази троичност в една истинска мъдрост за Човека или Антропософия. В настоящия цикъл Рудолф Щайнер прибягва до един друг израз за същата идея. Той казва: Философия - Космология - Религия. В тази перспектива трябва да се разбере, че единството се възстановява в човека, когато той:

- търси мъдростта "с помощта на ясновидското и прецизно познание на етерното тяло"

- чувства се включен всецяло в Космоса, чиято хармония открива в себе си "чрез ясното разбиране на човешката астрална същност"

- съобщава се с един вечен божествен свят, от който произхожда и в който се връща "чрез прецизното виждане на истинския човешки Аз".

Тази синтеза може да изглежда чиста отвлеченост дотогава, докато виждаме човешката природа само в обикновените днешни сетивни граници. Несъмнено е, че за да разберем значението, което тя може да има, трябва да схващаме духа на човека като една действителност. Рудолф Щайнер силно чувства това; защото в своите сказки той полага най-големи грижи да настоява върху способностите за духовно възприемане, което трябва да развием, за да може познанието да се издигне до областите, които до сега не е изследвало. Чрез последователно разширяване на трите способности на душата: мислене, чувстване и воля, то трябва да стигне до трите състояния на съзнанието: имагинативно, инспиративно и интуитивно.

Когато четем резултатите, които постига тогава това засилване на съзнанието, например когато става дума за опитностите, които имаме през време на сън или след смъртта, ние сме принудени да признаем, че из-

чезва всякакъв изглед на отвлеченост. Имагинация, Инспирация, Интуиция продължават състоянията на съзнанието, които съвременното човечество притежава като нормални. Р. Щайнер посочва, как могат да бъдат засилени тези настоящи състояния. Той описва по този начин цяла една прогресия, която позволява да се премине чрез последователни преходи от света на телата в света на духа, започвайки от организма, който служи като сетивен инструмент на душевните способности и стигайки до способностите които се преобразяват, засилват се, започват да се освобождават от тялото и даже да не функционират напълно освен тогава, когато са вън от този организъм на тялото. Тогава те предават опитности, самото описание на които доказва, че те се намират далече над обикновените състояния на съзнанието. Тази свръхсетивна природа скрита в настоящия състав на човешкото същество, модерният човек не знае нито да я възприема, нито да я назове с име, защото тя е недостъпна за неговите сетива, както и душата беше недостъпна за хирургическото нож че на д-р Трусо. Но те се намират в пътя на бъдещето. Това бъдеще може да не е още осъществимо; но то не е невъзможно. На това бъдеще ще се разкрие в неговата цялост единството на човешката природа, това единство, което е в посоката на развитието на човечеството и което 20-ти век, в сравнение с миналите столетия, ще завиши до огромна степен благодарение на мощното усилие на синтеза, сближение и обединение.

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

ТРИТЕ НАПРАВЛЕНИЯ НА АНТРОПОСОФИЯТА

Позволете ми, преди да започна моята сказка, да поздравя от все сърце слушателите; да ги поздравя в духа, който трябва да царува в Гьотеанума и на който трябва да се крепи извършената в него работа. Този дух не е такъв на един отделен манталитет: той се вдъхновява от пълната и цялостна човешка природа. Това, което той дава, изработва, може да го накара то да бликне от научното познание, от практиката на изкуствата, от религиозната ревност. Това е духът на едно свободно човечество, на човечеството на благородните сърца, на великите души.

Върху този дух като върху основен камък ние поискахме в 1913 година да построим сградата на Гьотеанума. В един момент, когато цяла Европа и много народи извън нейните граници бяха разкъсвани от конфликти, този дух обедини при пълна свобода всички народи на Европа в една велика обща цел. В Дорнах никога не е престанало международното сътрудничество. Нека ми бъде позволено днес да настоявам върху тази точка, за да подчертая, в какъв дух са произнесен и тези приветствени думи. Всичко, което е извършено тук, е извършено в негово име, в име-

то на свободното човечество, на универсалното и цялостно човечество. Само то може да даде плодовете на една наука и на едно изкуство съобразени с духа. Този универсален дух е също онзи, благодарение на който от сърцето се излъчва благородната топлина способна да обгърне всяко човешко същество. Нека той проникне тези приветствени думи, които произнасям от дъното на сърцето. От все сърце също пожелавам да изработим заедно и да Формулираме това, което ще осветли най-различните области на науката и на живота, за да могат всички, които са дошли тук, да се завърнат при техните огнища с едно несъмнено задоволство в сърцето. Всички онези, които от години работят в Гьотеанума, ще се чувстват особено щастливи, ако след това ще могат да извикат в съзнанието си мисълта за това задоволство, което нашите посетители извличат от своето идване. Позволете ми още веднъж да Ви поздравя в този смисъл и да Ви благодаря, че сте дошли тук

* * *

Духовното познание, към което са насочени нашите усилия, е една сила предназначена да оплодотвори практическия живот в много области. То не трябва да бъде смесвано с някои окултни практики или пък с това, което понякога се нарича с името "мистицизъм". В действителност окултизма се намира в противоположност с духа на нашето време, с един истински модерен дух, който е определен от развитието на науките в нашата епоха. Познанието на духа или по-добре казано духовното познание съвсем не остава чуждо за научното изследване. Това, което днес често се нарича окултизъм, почива на стари предания и не е одушевено от духа на днешните времена.

Тези предания са извлечени от миналото. Но понеже днешните души не са устроени както в миналото и не могат вече да развият в себе си същите познания, преданията пораждат недоразумения и без да бъдат разбрани, те са представени като подходящи да задоволят някои нужди на душата. Обаче дейността, която ние развиваме, няма нищо общо нито с този традиционен окултизъм, често пъти криво разбран, нито с някакъв друг вид окултизъм, който за наблюдаване и изследване на свръхсетивната област използва методи, които се обръщат към сетивата, към подражанието на научното изследване. По този начин се предизвиква цяло объркване с тези методи. Методите на науката са напълно приспособени за изследване на сетивната действителност, но поради същата тази причина те са неподходящи, негодни за разкриване пътищата, които водят към свръхсетивното.

От друга страна днес твърде често се говори за дълбок мистичен живот, за мистични опитности. Но в повечето случаи при това съответните

мистици не вършат друго нещо, освен да се потопят вътрешно в опитности аналогични на древните мистици, за да ги възпроизведат, да се потопят в един вид неясно себе чувстване, което не може да доведе до нищо друго, освен до несигурни познания.

Споменавайки тези практики, аз не правя това освен просто за да предпазя от едно възможно смесване на работата, която се върши тук, в Гьотеанума, с това което се вдъхновява от една напълно добра воля, но което въпреки това си остава нещо любителско и непосветено. Методът, който ние практикуваме с оглед на свръхсетивното познание трябва да бъде също така строг, прецизен, научен, както методите, които днес се прилагат за изследването на природата. За да стигнем до свръхсетивната област ние трябва чисто и просто да продължим тяхното поле на действие. Но ние не можем да сторим това, освен ако спазваме същата строгост, с която бяха постигнати такива отлични резултати в областта на сетивната действителност. Моето намерение засега е да дам някои указания върху намеренията и целите, които преследва нашата духовна наука. През следващите дни ние ще имаме случай да ги проучим поотблизо.

Първата точка, която трябва да уточним в това проучване на свръхсетивното познание е тази, за развием в дълбините на човешката душа познавателните сили, които могат да изследват свръхсетивния свят, както сетивата изследват физическия свят. Следователно първата грижа на духовния изследовател е да насочи своя вътрешен поглед към вътрешното, духовно устройство на органите, които могат да се доберат до свръхсетивното. Именно в това той се различава от научния изследовател, който използва човешкия организъм такъв, какъвто е той, за да изследва света на природата и с точност да установи фактите, които може да открие.

Но когато се поставя на полето на това научно изследване на природата духовният изследовател не може да възприеме същото отношение. Неговото внимание е съсредоточено преди всичко върху един орган на вътрешно познание, на духовно познание, който ще наречем "духовно око". Това съсредоточаване, което подготвя духовния орган да влезе в действие, трябва освен това да съзира вътрешните закони на това действие, със същата точност, както математикът вижда целостта на една задача, или ученият данните на неговия опит. Тази предварителна работа, извършена от изследователя върху неговата собствена личност, е съществена когато се касае за духовно изследване. Той трябва да постъпи тук със същата точност, както математикът или естественикът пристъпва към работа, защото както те си служат със своите очи или със своите

уши за възприемането на сетивното, така и той използва това духовно око, за да възприема свръх сетивните факти.

Както математиките или естествените науки, духовното изследване се основава на точност. И аз ще прибавя: там, където научното изследване намира своите граници, там именно започва своята работа духовното изследване и то със същата точност, със същата строгост. Това строго изследване се прилага първо към самото човешко същество, което трябва да стане духовният изследовател и моделира по този начин в него органа, който трябва да проникне до свръхсетивните факти. Докато в това, което често пъти се нарича "мистика", вътрешен живот се поддържа в един вид полусянка, духовното изследване изисква, щото и най-малката стъпка в неговата област да бъде осветлена и контролирана, както трябва да бъде осветлен и контролиран и най-малкият аргумент в доказването на една математическа теорема.

Тогава се провежда един вид вътрешно пробуждане, едно пробуждане на едно по-високо поле на съзнанието, сравнимо с това, което става когато излизайки от съня ние намираме пред нас сетивния свят. Изразът "точност", който аз използвам тук във връзка с духовното изследване се отнася фактически към подробната подготовка на вътрешния духовен организъм. За него изследователят трябва да има един точен, контролируем поглед. Когато е постигнал това, той може да проникне със своя поглед в света на свръхсетивните факти. Това предварително изискване за една строга подготовка с оглед на свръхсетивното възприятие ни дава правото да я назовем с името "точно ясновиждане". Духовното изследване, което практикува ме тук, има като характерна черта това, че то почива на едно точно ясновиждане, на едно методично ясно виждане. Тази е неговата отличителна черта.

Възможно е да се добият познания, които не се ограничават в строго локализирани точки, и да се обгърне една област, в която могат да се стекат всички науки, всички форми на живота на нашата епоха. Не става дума да прибавим към сградата на научните познания една надстройка, която да бъде етажът на духа, а да направим така, щото тези научни познания да се влеят такива, каквито са, в полето на духа, за да намерят един вид своето увенчание в откровенията на духовното изследване. За да илюстрирам това, ще взема като пример медицината. Така, както тя се представя днес със забележителни резултати, които се основават на познаването на природата, медицинската наука заслужава нашето пълно уважение; но ние вярваме, че с помощта на едно методично ясновиждане ще бъде възможно да се отиде по-далеч. Чрез това превишаване на постигнатото до сега ще се разкрива в какво именно медицинската наука е наистина плодотворна. По същия начин по пътищата на духовното

изследване може да се изгради един мост между художествената дейност и духа. Да се създадат формите на изкуството, в които се изразява целостта на човешкото същество, ето какво търсим ние тук. Религиозните връзки, човешките отношения, ние искаме да ги развием тук на почвата на същото това познание на духа. То трябва да обхване човешката природа в нейната цялост и да не се ограничава в една или друга от нейните способности. Духовното познание прави усилия да направи да се влее отново в живота на духа всичко онова, което се отнася за практическия живот както и теориите, за да създаде един кадър из цяло и универсално човешки. От тази гледна точка аз Ви предлагам в тези сказки да говорим за три области на познанието; те ще служат за пример, с който да покажем как вземайки като изходна точка настоящите изследвания, може да се премине към изследвания, които имат един духовен обект. Следователно ще Ви говоря за философията, космологията, за религията и за одухотворените форми, които те могат да се добият благодарение на Антропософията.

* * *

В миналото философията не е била една ограничена наука, а една вселена от познания, която можеше да запознае човека със съвкупността на действителностите на съществуването. Тя е била едно универсално познание и всички науки, които изработваме днес, са се родили фактически от нейната субстанция, тази субстанция тя е притежавала по време на гърците. От друга страна, начина от модерните времена насам съществува една отделна специализирана философия, която се движи вътре в определен сбор от идеи. Само че установило се е едно странно положение, което иска, щото тази философия, от която са родени всички наши науки, да бъде сега принудена да оправдае своето съществуване спрямо тези науки.

Науките, които тя е родила, се прилагат в различни области на познатата действителност, действителност, която се предлага на сетивата, на наблюдението, на опитите. Не може да има съмнение, че тази научна дейност е оправдана и че тя задоволява нуждите от познание. Само че философията, от която те произхождат, се вижда принудена пред тях да оправдае своето собствено съществуване, да каже защо тя изработва някои идеи, да докаже, че тези идеи не са илюзорни сънища, а само произведения на мисълта. Днес се полагат много строги усилия, за да бъде допуснато съществуването на философските идеи, за да се ползват те с известно уважение.

Тези философски идеи са родили науките и тези науки се ползват в техните съответни области с пълно доверие. Философията от своя страна няма тази привилегия. Тя трябва да докаже, в какво тя е обоснована. В древна Гърция не е ставало въпрос за подобно нещо. През тази епоха този, който се издигаше до степента на философ, чувстваше тази работа на мисълта като нещо също така естествено, както за нас днес е дишането. Напротив, модерният философ чувства своите идеи в отвлечеността, в студенината, в сухотата. Когато мисли, той няма впечатлението, че се намира наистина в една действителност. В лабораторията химикът и физикът, както лекарят в клиниката, имат впечатлението, че работят в конкретността. Обаче този, който носи в себе си идеи се чувства понякога отдалечен със стотици мили от действителността. Към това състояние на нещата се прибавя и нещо друго. Съвсем правилно е, че философията носи едно име, което изразява повече от нейния теоретичен характер. Философия значи любов към Мъдростта. А любовта е една сила, която има своите корени не в ума и в разума само, а в цялостната човешка душа, в чувствата философията води своето име от една вътрешна опитност, която включва цялата душа, опитността на любовта. Цялото същество се потопява във философията и се отдава на нея. Но ако е любов към мъдростта, трябва да допуснем, за тези, които я схващат така, че тази София, тази мъдрост е нещо действително, едно същество, което може да бъде обичано и за което не е необходимо тепърва да доказваме неговото съществуване. Защото в крайна сметка представете си каква нелепост би било един мъж да не може да обича една жена, или една жена един мъж, освен като си е доказал, че обичаното същество действително съществува. Въпреки това, що се отнася за философията, ние се намираме в това положение. В миналото грееща субстанция, за която човекът отваряше спонтанно своето сърце, сега тя е станала нещо студено, сухо, теоретично.

За да се разбере причината за това състояние на нещата, трябва да се върнем в миналото до произхода на философското мислене, не като следваме вярната нишка на събитията, но оживявайки в нашето сърце, в нашата душа, това което историята ни учи. Тогава ще открием, че философията е живеела по съвършено различен начин в човешкото сърце отколкото днес. Модерната научна мисъл признава стойност само на данните, които и са доставени от сетивното наблюдение или от материалните опити. След това умът установява връзки между данните, между тези придобивки които физическият човек дължи на сетивата, с които е снабдено неговото тяло.

Науката не иска да допусне познание, което не се основава на тези придобивки. Обаче тези придобивки не могат да отидат по-далече от са

мия физически човек. И не в този физически човек можем да открием това, което Древните са назовали с името философия. Аз преди малко казах, че днес мога само да скицирам факти, които през следващите дни ще имаме случай да изследваме по-подробно; това което през хубавата епоха древната Гърция наричаха философия, беше една духовна субстанция, изживява първо в душата, а не във физическото тяло, изживява първо в един етерен организъм, който след това прониква и пропива цялото физическо тяло.

Съвременната наука познава фактически само това последното. Тя не знае нищо за етерното, този тънък живот, от който гръцкият философ черпеше своята философия.

Чрез физическото тяло ние имаме съзнанието, че дишаме и виждаме. Например: ако проучим, ние можем да добием едно ясно понятие за това, което става физически и биологически, когато дишаме или когато имаме зрителни възприятия. Когато нашият поглед се насочва върху етерния свръхсетивен човек, ние имаме пред нас дейността, на която Гърците дадоха името философия. Тези Гърци имаха още такова устройство, че тази етерна дейност беше възприемана от тях, беше достъпна за тяхното усещане. Когато поставяха в действие тяхното етерно тяло, също както ние поставяме в действие нашето физическо тяло при дишането или виждането, в тях се раждаше "философията".

Ние никога не се съмняваме в действителността на дишането, например защото имаме съзнание за нашето физическо тяло. По същия начин гръкът не се съмняваше, че философията тази мъдрост, за която беше запален, в която беше влюбен, се корени в една действителност, защото той още притежаваше съзнание за своето етерно тяло. Той имаше ясното съзнание за една дейност, за една мислителна дейност, която се разгръщаше в неговото етерно тяло. Модерният човек е изгубил това съзнание; той не знае, че има едно етерно тяло. Поради тази причина традиционната философия се е превърнала в сбор от отвлечени идеи; защото тя не може да счита за действителности идеите, които изработва, освен ако би имала съзнание за организма, в който те са изработени. Изгубвайки съзнанието за етерното, тя е изгубила това, което съставляваше действителността на философията. Тази философия се е превърнала в една отвлеченост, за която се чувства нужда да бъде оправдано нейното съществуване. Представете си все пак, че човешкото същество би било внезапно снабдено с един по-гъст организъм, по-материален организъм отколкото този на неговото сегашно физическо тяло. Тогава дишането например, би станало едно невъзприемано явление и накрая той би изгубил чувството за своето настоящо физическо тяло; по същия начин съвременния човек е изгубил чувството за своето етерно тяло. Тогава

дишането не би било вече освен едно понятие, едно теоретическо познание и би трябвало първо да "докажем" неговата действителност, както днес трябва да докажем, че философията почива на една действителност. Съмнението по отношение на философията се е родило когато в човека е изчезнало чувството за неговото етерно тяло. За да намерим отново действителността на философията, трябва следователно отново да намерим познанието за етерното тяло. Първата стъпка на Антропософията е имен но тази, да предаде на човека това познание. Във философското мислене човешкото същество долавя първо себе си вътрешно, той възприема своето етерно тяло. Но откакто хората са започнали да чувствуват нуждата да считат човешкото същество като член, като част на Космоса, на Вселената.

Човекът има нужда от една философия; той има също нужда от една космология. Той иска да разбере, как това отделно, изолирано същество, каквото е той, затворено в своя организъм, в дадена точка на Земята, е свързано с цялата Вселена и как постепенно се е отделило от нея в течение на развитието. Човечеството изпитваше спонтанно това чувство на единство с вселената в много древни времена. Но след като е останало само съзнанието за физическото тяло, човек не може да се чувствава едно с Космоса. Всичко, за което човекът има съзнание между раждането и смъртта, произхожда от един живот направо свързан с физическото, сетивно тяло. Над и отвъд тази физическа черта се разгръща животът на душата, съвършено различен от това, което физическият свят е за човека. Но ако иска да се счита и да се чувствава като принадлежащ на Космоса, той трябва да чувствава този живот на душата като образуващ едно единство с Космоса.

В далечни, минали епохи хората наистина можеха, в тяхното вътрешно виждане, да познаят отново във Вселената, в Космоса това, което съставляваше също и живота на тяхната душа, без това да се приписва както днес - поради неразбиране - на някакъв антропоморфизъм. Животът на душата в самия него, неговият собствен вътрешен живот, беше за човека съставна част на духовния живот на Космоса - също като живо тът на физическия организъм се счита за свързан с областта на природата, на сетивния свят. Но в днешната модерна епоха се допуска само познанието на природата основано на наблюдението и опита и на мисълта, която се храни от техните данни. Събирайки тези изолирани данни, поставена бе основата на енциклопедическото знание. Резултатите получени от естествените науки са довели до една космология. Обаче тази космология отразява само фактите на сетивната действителност, свързани помежду им чрез мисълта. Така бе съставен един образ на вселената, обаче частите на този образ на са друго освен законите, които царуват

над физическите, сетивни действителности, закони определени чрез мисълта. Тя не включва в себе си, както правеше това космологията на Древните, духовния живот, живота на душата, а само това, което може да бъде възприемано от сетивата, сетивния свят. Човекът може да намери в нея своето физическо същество, но не своя вътрешен живот, живота на своята душа.

А в минали времена космологията съдържаеше също и всичко, което съставляваше живота на душата. Ако това не е така днес, причината е че познанието в съвременната епоха не може вече да разглежда този вътрешен живот както вършеха това хората от миналото. Защото днес, когато се говори за отношенията на душата и тялото, се описват вътрешните факти, мисълта, чувството, волята и животът на душата се счита като сбор от тези изолирани дейности, които взаимно се проникват. Образът, който хората днес си съставят за вътрешния живот, включва мисълта, чувството, волята, които се считат като негови важни елементи. Понеже нещата стоят така, не може да се избегне, щото този образ на мисълта, чувството, на волята, които се взаимно проникват, да не отговаря на един вътрешен живот явил се при раждането, развиващ се заедно с човешкото същество и загиващ с него. Няма и най-малката опорна точка, която би позволила да се намери в него нещо, което да надживее смъртта. Защото така схващани трите способности са тясно свързани с живота на физическото тяло. Хората виждат как се развиват различните органи на тялото и схващат мисълта, чувствата и волята като такива, които се развиват успоредно.

Те виждат, как тялото се минаризира и се изражда физически - и виждат също така, че мисълта, чувствата и волята също се атрофират в техните прояви. Обаче древността е имала за живота на душата едно познание, което е надвишавало това, което живее в мисълта, в чувството и във волята. През тези три способности древните са долавяли една субстанция, а трите способности за тях са били само було, излъчване, еманация на тази субстанция. Това, което тези способности на душата покриват, забулват, за него е имало съзнание, ясновиждащото съзнание на миналото: това е астралната същност на човека. Във физическия човек можем да познаем присъствието на един "етерен" човек, на един свръхсетивен човек; по същия начин в този физически и етерен човек можем да познаем присъствието на една "астрална" същност. Астралната същност не е съставена от мисълта, чувствата, волята; тя е тяхна основа, тяхна субстанция. Тя принадлежи на духовните светове и се включва в съществуването, което водим между раждането и смъртта. Тя облича като един вид дреха физическото и етерното тела и след смъртта се връща в света на духовете и на душите. Това, което става видимо при раждане-

то, е само проявление на този астрален човек. Мисъл, чувство, воля не могат да бъдат разбрани освен свързани с физическото тяло и съществуват само между раждането и смъртта. Астралната същност, чието проявление са те, надхвърля физическото и етерното тела; тя има своето място в космоса, в един всемирнен свят и не е затворена във физическия организъм. Ако искаме да се издигнем до една истинска Космология, трябва да има ме познание за етерния човек и за астралния човек, от който мисъл, чувство и воля са само отражение. Едно отражение намиращо се в човешкото същество, което няма за обиталище Космоса. Само първичната същност, съдържаща се в тях между раждането и смъртта, но винаги достъпна за ясновидеца - било това от първобитните времена, било това което можем да добием днес по един методичен начин - само тази същност има своето място в духовния Космос, от който физическата сативна вселена е само едно отражение.

Модерната космология е само едно построение, една скеля, която свързва помежду им данните на физическия, сетивен свят. Тя не може да съдържа в себе си вътрешния живот на човека, защото няма никакъв поглед за астралния свят. За да допуснем съществуването на една човешка субстанция, която да не е свързана с физическото тяло и която има своето обиталище в една духовна вселена, трябва да се издигнем над мисълта, чувството и волята, за да стигнем до техния източник. Без познаването, без образа на астралния човек не е възможно да намерим отново образа на една духовна вселена, на една космическа душа. Когато отново ще добием това познание на астралния човек, ще имаме отново възможността за една космология, която съдържа същевременно образа на Космоса и този на човешкото същество.

Това трябва да бъде второто направление на Антропософията, нейната втора задача. В последната част на настоящата сказка ще видим, в какво се състои третата задача, третото направление.

* * *

Във вътрешната опитност на философската мисъл човекът има чувството, че е едно цяло; в космологията той е една част от космоса; освен това той има съзнанието, че е една същност, която притежава своята независимост както по отношение на неговото физическо тяло, така и по отношение на космоса. Независимо от своето тяло, независимо също и от този Космос, на който принадлежи, така се чувства човешкото същество, когато назовава в себе си Човека-Дух, днес под една напълно забулена форма, чрез малката дума "Аз". Когато произнасяме тази сричка: Аз, ние назоваваме в самите нас това, което не е зависимо нито от нашето физическо тяло, нито от нашето етерно тяло нито от нашето астрално

тяло; ние назоваваме една вътрешна за нас и независима същност. Ние чувствуваме, че тя принадлежи на един божествен свят, от който Космосът е само едно отражение, само един външен образ. Този Човек-Дух, който малката дума "Аз" назовава, е облечен за нас с всичко, което съдържа Космосът, и за него физическото, сетивно тяло е също само една дреха.

В древни времена, едно вътрешно виждане, макар и слабо изтънчено, позволяваше на човека да чувства присъствието на тази същност, независима, както от неговото собствено тяло, така и от Космоса; по този начин той знаеше за себе си, че е съставна част на един божествен свят. Но той знаеше също, че между раждането и смъртта той преставаше да принадлежи на този божествен свят, за да обитава едно физическо тяло. Между раждането и смъртта той знаеше за себе си, че е включен в един психически и физически Космос. Знаеше, че неговата истинска същност, неговият Аз беше тук долу забулен от физическото тяло израз на Космоса, и се стремеше да се съедини отново с този божествен свят, на който е съставна част. Чрез вътрешното виждане на тази същност отвъд физическото тяло, отвъд етерното тяло и отвъд астралното тяло, човешкото същество от тези древни времена имаше опитност за Аза и извършваше по този начин това съединение, което го свързваше с божествения свят.

В тази религиозна сфера се вливаше философското и Космологическото познание. Човекът се намираше отново свързан с всичко това, от което го отделяше неговото физическо тяло, с това, от което го отделяше също Космосът достъпен за душата и за сетивата. Той намираше отново връзката с божествения свят в един религиозен израз, който беше увенчание на познанието. На този първи стадий на човешкото развитие, тази религиозна опитност беше свързана същевременно с едно вътрешно конкретно чувство на азовостта на Човека-Дух. Само в това съзнание може да бъде желана и изживяна връзката, единението с божествения свят, т. е. религиозното чувство.

За съвременното познание Азът, Човекът-Дух, е една отвлечена идея, един вид формула, която включва в себе си мисълта, чувството, волята. Самите философи не успяват да опишат и да охарактеризират Аза освен като съберат в една постройка дейностите на мисълта, на чувството и волята. Обаче в тази съвкупност не може да се намери нищо, което да не се заличава всяка вечер, когато настъпва сънят. Вземете Аза такъв, какъвто го характеризират модерните философи, Бергсон например.

Вие не ще намерите нищо, което да бъде разтопено, унищожено чрез съня. Обаче действителността показва веднага, колко погрешни са тези определения, тези характеристики. И този факт не може да бъде опро-

верган даже когато се твърди, че всяка сутрин паметта възстановява непрерывността на Аза. Защото не става въпрос да се тълкуват фактите, а да бъдат те установени. С други думи и най-изтънчената съвременна наука, тази на философите е изгубила познанието за Аза, за истинския Човек-Дух, а същевременно и пътя, който води до религиозната опитност.

По този начин в съвременната епоха ние видяхме наред с познанията, които се ограничават в достъпните за наблюдението и опита факти, да се установяват и преданията, които водят своето съществуване от един достоверен религиозен на миналото; те се предават през историята, обаче в тях ние можем само да вярваме, защото сме напуснали пътя, който позволява да добием познание за тях. Всичко, което днес е обект на вярата, в миналото е било обект на познанието и се явява вече само под формата на възпоменания поддържани от преданието. Живото виждане на истинския Аз чрез точното ясновидство, който Аз не се прекъсва чрез съня, но който съществува в дълбините както през време на съня, така и през време на будността е днес изгубено и поради това познанието не може да се простре до истинската религиозна опитност - то е заменено чрез вярата.

Така знанието и вярата са се раздвоили в две отделни области, които в миналото са образували едно единство - познание на физическия свят и познание на божествения свят. Когато едно точно ясновидство ще може да се издигне до виждането същността на Аза, както то трябва да се издигне до виждането на етерното същество и на астралното същество, ще се възстанови отново непрерывността между познанието на божествения свят и това на външния свят. Тогава науката отново ще се съедини с религиозния живот. Разводът, който е отделил знанието от вярата им а като своя причина изгубването на едно живо и ясно вижда не на истинския Аз, четвърти съставен член на човешкото същество. Следователно един възобновен духовен живот има мисията да възстанови познанието на този истински Аз чрез методично развитото ясно виждане. Тогава ще се разкрие пътят, който води от познанието на света до познанието на Бога, до религиозния живот; вярата ще остане отново едно висше знание и по същество не ще се различава от познанието. Това, от което се нуждаем, е да можем да познаем истински Аза и чрез това да намерим отново истинската религиозна опитност. Да отвори достъпа до това познание и чрез това да възобнови живота в рамките на една духовна наука, която отново да намери етерния човек, невъзприемаем във физическото тяло - и която да намери отново астралния човек и неговото просъществуване отвъд раждането и смъртта, - която да намери Аза отвъд съня и будността, - тази е третата задача на Антропософията. Така ще бъде

преустроена органически, в перспективата на антропософското изследване:

- една модерна философия чрез ясновидското и точно познание на етерно тяло

- една космология, която да включва в себе си човешкото същество, чрез ясното разбиране на астралната същност на човека;

- един възобновен религиозен живот чрез точното виждане на истинския човешки Аз, който съществува и през време на съня.

Именно от тази гледна точка в следващите сказки аз ще разгледам по-отблизо философията, космологията и религията.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

ВЪТРЕШНИ УПРАЖНЕНИЯ ЗА МИСЪЛТА, ЧУВСТВОТО И ВОЛЯТА

Философията не се е родила при условията, при които тя днес се развива. Днес тя е един сбор, една постройка от идеи, които философите не чувствуват като действителни и които не се стремят да обосноват теоретически, за да ги свържат с една действителност. Поради тази причина философът не е в състояние да свърже спонтанно своите идеи с действителността, както това винаги може да се направи по отношение на който и да е външен предмет. Без съмнение по отношение на един действителен предмет хората винаги могат да си съставят погрешни идеи, но пред самия този предмет винаги е лесно нещата да бъдат уточнени. По отношение на философията винаги е възможно да се установят различни отношения между действителността и идеите, които въпреки това са винаги заети от преданието, защото тази действителност не е истински живяна. Така се раждат различните философски системи, за никоя от които не може да се докаже, че тя е свършено валидна, защото на аргументите изтъкнати за и против една от тях, винаги могат да се противопоставят противоположни аргументи. Следователно една философска система винаги има само една относителна правдивост и не може да се каже, че нейният привърженик или противник са еднакво прави. В настоящата епоха може да се създаде една философия, която ще се различава от тази или онази, но без да се успее да се предаде една действителност, която да може, без доказателства да се наложи и да убеди събеседника.

Философията се е родила от едно състояние на съзнанието свършено различно от това на отвлечената мисъл, която я изработва днес. Това, което е необходимо, е да се възстанови в душата това състояние на съзнанието. Но от тези древни времена човечеството е следвало своето развитие и не може от само себе си да намери това състояние на съзнание-

то. За да се пресъздаде една философия, човечеството трябва да се издигне до нещо аналогично, но което все пак ще бъде напълно различно. Старото състояние на съзнанието, от което се е родила философията и в което философът чувстваше дейността на своето собствено етерно тяло, беше това на една полу-яснота. По отношение на съвременната съзнанието, което ни позволява да мислим по един рационален начин, то беше нещо подобно на съновидното съзнание. Идеалът, който трябва да бъде достигнат е една философия, която да бъде отново възприемана в етерното тяло, но не в това съновидно състояние, каквото е било това на миналото. От друга страна трябва ясно да се види, че тези сънища на древните философи не могат да се сравнят с тези, които ние имаме днес. Нашите сънища са образни пред стави, съдържанието на които никога не е гарантирано от тяхната външност. Те могат да бъдат съставени от най-различни възпоминания или могат да произхождат от органически явления. През време когато се разгръща, сънят не ни доставя никога от само себе си гаранцията за неговата достоверност. Друго е било състоянието на съзнанието, което в миналото са имали философите. Възприеманите представи също са има ли образен характер, обаче тези образи гарантираха напълно духовната етерна действителност, на която съответстваха, чийто послания те предаваха. Днес ние не можем да се изоставим на това полусъзнателно състояние на душата. Нашият начин да си образуваме представите изисква да мислим при пълно съзнание, той изисква животът на нашата душа да бъде осветлен от пълното съзнание, ако искаме да изработим едно истинско познание. Следователно, за да пресъздадем една истинска философия, трябва да намерим пред стави, които подхождат на етерния организъм и който същевременно да бъдат напълно съзнателни, каквито са тези на математиките или на естествените науки.

Днес можем да добием това мислене чрез образи и напълно съзнателно чрез медитацията, чрез една дейност на душата. По същество медитацията се състои в едно концентриране в една съвкупност от представи, които лесно могат да се образуват. В следващите сказки аз ще разгледам по-обширно този начин на медитация, която ще намерите описана в моите книги "Как се добиват познания за висшите светове" и в "Тайната Наука". Днес ще дам само нейния принцип: трябва да съберем всичките си вътрешни сили, да ги откъснем от впечатленията, които могат да се получат било отвън, било отвътре, да ги изолираме напълно и да ги насочим спокойно върху една съвкупност от лесно контролируеми представи. Винаги, когато се практикува тази медитация може да остане кратка. Ако се повтаря в течение на месеци и даже на години с достатъчно енергия и твърдост, ще забележим един ден, че в нашата душа

ние сме станали независими от физическия организъм и че отсега нататък можем да си кажем: когато мисля в моето физическо тяло, аз явно си служа с него; обаче самото мислене не се разгръща в това физическо тяло. Един нематериален организъм ми дава едно отражение на това мислене, което стига по този начин до моето съзнание. Без тялото, мисълта която се разгръща в обикновеното съзнание, не може да се изработи; ето защо това съзнание е свързано с физическия организъм. Това лесно може да се разбере и също така много ясно може да се разбере идеята, че при медитацията една образна мислителна дейност се извършва над една представа лесно поддържана чрез концентрацията на душата, която се е освободила от физическото тяло.

Тогава човек има опитността за един образен свят, какъвто е бил в миналото светът на древните мислите ли, които черпеха от него своята философия; този свят от образи присъествува със същата яснота както всяка отделна представа в течение на научните опити и наблюдения. Той ни дава възможност да виждаме една съвкупност от сили, които в човека са източник на явленията на растеж от неговото раждане. Този общ преглед обхваща също силите на метаболизма, тези които произвеждат явленията на храносмилането и храненето. С други думи човек вижда, възприема под форма на образи съвкупността от жизнени, етерични, духовни сили, които пронизват човешкото същество и образуват в него един определен организъм, изграждат неговото тяло и му предават форма и живот. Така пълното съзнание овладява отново това, за което философите на древността са имали едно полу-съзнателно възприятие и от което техните наследници под една по-отвлечена форма са извлекли това, което днес наричаме философия. С други думи казано, човек се издига до онази степен на свръхсетивното познание, което се нарича имажинативно познание или образно познание, при което той възприема съвкупността на жизнените сили, на силите на растежа. Обаче този етерен или жизнен организъм не е така строго разграничен от етерния свят, както при сетивното възприятие са разграничени субектът и възприеманият обект, защото аз със сигурност зная къде се намира обектът: там долу, и къде съм аз самият - тук.

При образното виждане на етерното, моят собствен организъм се слива в етерния свят. Аз имам чувството, че се намирам едновременно в едното и в другото. Тази вътрешна опитност на сливането на етерното тяло с дейността на жизнените сили в Космоса позволява да се изработят образни представи с точни очертания, след това те да бъдат изразени в думите на човешкия език. Така може да бъде пресъздадена една философия. Но когато мислещият образно, когато мислителят който постига тази прецизна степен на ясновиждане, която се нарича имагинация, из-

лива своите познания в изразите на мисълта и на обикновения език, слушателят ги възприема чрез обикновената мисъл, чрез пълното обикновено съзнание. Тогава чувството, което той изпитва е различно. Обаче така предадената действителност по канала на езика и приета чрез същия посредник може да бъде изживяна в обикновеното съзнание. Така може да бъде отново овладяна една философия, която има своя източник в етерния свят, в етерния организъм на човека и в Космоса същевременно и ефектът произведен върху слушателя е такъв, че приемайки я посредством обикновения ум, той чувства че тя произхожда от една етерна, свръхсетивна действителност.

* * *

Космологията изисква по-интензивна дейност на съзнанието. Душата е свикнала да съсредоточава в спокойствие всичките си сили върху една представа, която лесно може да се контролира, за да възбуди в себе си една по-постоянна дейност, която накрая се освобождава от физическия организъм и се разгръща изключително в етерната област. Тя трябва да отиде по-далеч и да стане способна да отстрани от съзнанието представите, които поддържа там, да може по воля или да ги поддържа налице там или да ги отстрани, за да бъде вече само в постоянна бдителност и будност. Тогава душата трябва да бъде напълно будна, обаче без да възприема никакъв предмет, който обикновеното съзнание съдържа. Когато след медитация тя може при пълна будност да поддържа в себе си тази искана празнота и да се поддържа в това състояние чрез една енергия, която и предава нови сили, тогава един ден в това празно съзнание прониква едно космическо, духовно съдържание, за което дотогава не е имало никакво понятие, един нов духовен свят, който се намира вън от него. Тогава съзнание се е издигнало до степента на инспирацията, тази която следва свръх сетивното познание чрез имажинацията. Това духовно съдържание, което прониква волево освободеното съзнание, тази съвкупност аз нарекох вчера астралния организъм на човека. Преди да слезе на Земята той обитава в духовния свят. От там той слиза и облича на Земята едно физическо и едно етерно тяло. При смъртта той напуска физическата дреха, за да продължи да живее в духовния свят. Инспиративното познание позволява да познаем този астрален организъм, който в обикновеното съзнание се изразява чрез мислите, чувствата и волята. Това познание разкрива същевременно природата на духовния Космос. Сетивата и мисленето свързано с тези сетива имат възприятие за физическия Космос; инспиративното съзнание възприема духовния космос. Само, че това което във физическия и етерен човек е дело на този духовен Космос, се явява безкрайно по-действително отколкото сетивните

впечатления, които се вливат в обикновеното съзнание. Тогава можем да си кажем: това, което инспирацията прави да проникне в човека, това, което му позволява да се издигне до един живот на душата независим от тялото, може да се сравни с кислорода, който прониква материално в тялото чрез вдишването. (На латински *inspiratio* - значи "вдишване").

Инспиративното познание позволява да се вижда с точност, какво означава процесът на вдишването и кръвообращението, които са свързани в една съвкупност от ритми. По този начин се добива едно конкретно виждане на ритмичния човек, на всичко онова, което е ритъм в организма. Това е виждането на работата, която астралния организъм извършва в нас. Освен това виждат се отношенията, които свързват този астрален организъм, под неговата физическа и етерна дреха, с дишането, със съвкупността на органическите, дихателни и кръвообращателни ритми. Тогава човек се научава да различава това, което във физическия и етерния организъм се дължи на наследствеността, подчинено на своите закони, закони свързани със Земята и това, което човешкото същество донася от свръхсетивните, космически, свръхземни светове: тази душа и този дух, които слизат на земята и се обвиват с един физически и етерен организъм или още по-добре се обличат в него. Тогава той може да направи разлика между наследствените тенденции и това, което човешкото същество само донася от духовния свят за своето физическо съществуване.

Познаването на астралния организъм и на неговия отзвук в ритмите на организма позволява тогава да се види, как той се включва в духовния Космос, който човек вижда около себе си благодарение на Инспирацията; по този начин се стига до една космология, която включва в себе си човека. На тази степен човек намира един образ на Космоса, който показва, как астралният организъм заедно с Аза - за който ще говоря след малко - прониква във физическия организъм, в прилива и отлива на дишането и на другите ритми на организма. Той възприема, как тези закони, които действително изграждат Космоса, се продължават в ритмите на човешкото тяло. Космологията, до която се стига по този начин, позволява да се разбере астралният организъм и същевременно различните явления, на които е седалище цялото човешко тяло. Тази модерна Космология, чийто източник е в инспиративното познание, може на свой ред да се мери с Космологията на древността. Чрез нея благодарение на своите психически полусъзнателни способности, човекът от миналото се чувствуваше включен в един Космос, в един космически духовен свят. Новата Космология се добива при пълна будност. Ние можем да възприемаме нейното отражение в етерното тяло. Това, което се изжи-

вява в Инспирацията, се прожектира под формата на образи в етерното тяло; Инспиративното познание на Космоса е вътрешно флуидно и не може да бъде направо скицирано в определени черти; то трябва да се съедини с иминацията на етерното тяло, за да получи своите ясни очертания и именно по този начин се ражда една космическа философия родена от сливането на инспиративното познание с иминациите, с формите възприемани в етерното тяло. Тази Космология се опитам аз да изложа в моята книга "Тайната Наука". За да може религиозният живот да бъде основан върху познанието, медитативният живот, вътрешните упражнения трябва да бъдат още повече разширени и в тях да бъде включена и волята. Досега ние описахме един вид упражнения състоящи се главно от едно особено развитие на мисленето. Сега това, което се изразява в душата чрез волята, трябва да бъде освободено от физическото, от етерното.

Това може да се постигне, когато волята се постави в действие по начин, който не се практикува в обикновения живот. Един пример ще ми позволи да уточня това, което искам да кажа. Фактите, които обикновено следваме чрез мисълта в реда, в който те са се представили, можем да се опитаме да ги възпроизведем вътрешно в обратен ред: първо последният, след това предпоследният, после предишния и т. н. докато стигнем до първия. Така чрез едно усилие на волята ние изпълняваме вътрешно това, което никога не става в състоянието на обикновеното съзнание, където волята включена в мисълта следва фактите в реда, в който те са се произлезли. Мислейки така по обратен път, различно от обикновено то мислене, ние освобождаваме волята от веригите на физическия и етерен организъм и я свързваме направо с астралната същност, от която тя е обикновено само едно отражение.

Обаче в следствие на другите медитации астралната същност е вече освободена от физическото и етерно тяло; следователно едновременно и волята се намира освободена и прониква в духовния свят. Правейки волята да премине в астралното тяло, ние увеличаваме също това, което съставлява Аза или Човека-Дух вън от етерния и физически организъм; Азът и астралното тяло живеят тогава в духовния свят с духовните същества.

Във физическия свят човек живее изолиран в своето физическо тяло; сега, развивайки живота на душата, той се научава да живее вън от тялото, заедно със съществата, които се разкриват на иминацията и инспирацията. Така човек стига до там, да води в духовния свят едно независимо от тялото съществуване. Могат да се правят и други упражнения, които изискват усилията на волята. Колкото повече енергия трябва да изразходваме за това развитие на волята, толкова по-добре те ни позво-

ляват да живеем в духовния свят, вън от физическия и етерен организъм.

Например човек може да измени своите навици, като съзнателно си предложи да извърши това; в това отношение той трябва да се стреми да преобрази своите, добити от години навици до такава степен, че да не изглежда вече същия човек. Това може да се отнася за нищожни незначителни навици, за онези които поддържат без човек да мисли много за тях. Тези навици, именно, изменени ще станат най-добрите помощници за добиването на свръхсетивното познание, което ще опиша сега. На пример, човек има един почерк с определени характеристики и може да си постави за цел да свикне да пише по съвършено различен начин, да получи един почерк съвършено различен от този, който практикува от своето детство.

Когато години наред е упражнявала своята воля по този начин, душата развива достатъчно сила, за да живее в духовния свят, вън от физическия и етерен организъм, в общение с духовните същества и с човешките души, които са преминал и вратата на смъртта и обитават в духовния свят, преди да се върнат отново на Земята. Или също с духовните същества, които не напускат духовния свят и нямат нужда, както човешките същества, да обличат един етерен и физически организъм. Тогава човек се издига с душа и дух в света, в който той може съзнателно да има религиозната опитност. Със същата яснота, която днес имат математикът и ученият, той прониква в божествения свят, за който древните учители говореха на хората и ги поучаваха в един вид съновидно състояние. Така се достига третата степен на свръхсетивното познание, истинската интуиция.

Интуицията ни позволява да имаме духовните опитности, които ще образуват съдържанието на религиозното съзнание. И отново човек добива познанието на един съществен елемент на човешката природа: той знае как човекът със своя Аз и своя астрален организъм може да живее в един чисто духовен свят. Сега той знае това, какво представлява човекът, който е буден, и какво представлява човекът, който спи. Той разбира как при будното състояние Азът и астралният организъм обличат дишателни и кръвообращателни процеси, органични ритми и как Азът, налагайки своя отпечатък на физическия организъм, обмените които стават в кръвообращението, се намират на свой ред включени в тази дейност. Това, което човек нарича обикновено свой Аз, е само едно слабо изображение на истинския Аз, който е закотвен в духовния свят. Този обикновен Аз се възприема от съзнанието чрез обменните явления, които стават в кръвообращението. Приливът и отливът на тези обмени е предчувстван от човека и именно в неговите движения обикновеното

съзнание долавя Аза. Но то не намира тук освен един тънък образ на истинския Аз. В действителност този истински Аз живее ефективно в тези течащи обмени на ритмичната система, обаче обикновеното съзнание долавя от това само едно отражение. Когато физическият и етерен организъм използва напълно силите на тази система от ритми - каквито е случаят през време на съня, истинският Аз и астралното тяло живеят тогава в духовния свят. Дишането и кръвообращението, с техните обмени хранят физическото и етерното тяло, а Азът и астралното тяло водят своето съществуване вън от физическото тяло в духовния свят. Истинската интуиция ни позволява да възприемаме тези сменящи се състояния, благодарение на които физическият организъм, чрез дишането и кръвообращението може да възстанови своите сили. После, когато това възстановяване е завършено, астралното тяло и Азът се връщат отново, потопяват се отново в метаболизма, който стои на основата на дишането и кръвообращението и спящият се събужда. Така човек добива познанието на този свят на духа, който древните религии наричаха божествен свят и който е истинското отечество на човека, неговият истински Аз. Всичко, което се долавя така чрез Интуицията та се отразява като в едно огледало, във физическото тяло и в етерното тяло и тогава отново можем да изразим с помощта на думите, в образи и понятия всичко, което се изживява в чисто духовния свят, вън от телесната форма. Така то става достъпно за нормалната интелигентност, за нормалния ум чувствително за сърцето, изживяно в душата: то образува съдържанието на религиозното съзнание, което получава по този начин познанията върху които се изгражда.

Не е необходимо всички хора да се издигнат чрез Интуицията в този духовно-божествен свят. Това е задача на духовния изследовател. И когато този последният изразява с думи това, което е добил в духовния свят, чрез това, което той казва обикновеното съзнание възприема нещо, което не се отнася за земния свят, но чиято дълбока действителност може да живее и да разцъфти в душата. Чрез тази сила действа върху съзнанието на всичко онова, което духовното изследване черпи чрез Интуицията в божествения свят. За да намери отново един истински религиозен живот, основан на познанието, човечеството трябва да приеме тези откровения предадени от духовния изследовател. Тогава религията отново ще стане това, което е била в миналото т. е. едно проявление на божествения свят, едно откровение на опитностите добити в допир със съществата, които първо са се разкрили на имажинативното познание, после на инспиративното, но които срещаме истински само в интуицията.

Мисълта, която се движи в областта на отвлеченостите тази мисъл, която съставлява основата на нашите наблюдения и научни опити, се е развила само бавно в течение на еволюцията. Тя беше непозната на онези философи и учители, които основаха в древността философията, космологията и религиозния живот и от които преданието е наследило много неща. Те познаваха само полу-съзнателнителни опитности, изживени като в съновидение имагинативни, инспиративни и интуитивни опитности. В тях те черпеха познанията, които в миналото хората са имали във всички области, а ние развиваме отвлечената мисъл само откакто се е родила естествената наука. Не трябва да се мисли, че тази отвлечена мисъл се практикува само от учените. Училищата са я наследили и тя е завладяла и най-простите и първобитни същества, тези които живеят в селата далеч от всяка градска цивилизация. Но тя не беше позната също и от хората на 8-я, 9-я век след Р. Хр. През тази епоха бяха разпространени единствено познанията добити чрез някогашните три състояния на съзнанието. А пълната яснота и будност, която трябва да бъде считана днес като истински израз на човешкото условие, може да бъде добита само благодарение на тази отвлечена мисъл, която днес е скъпоценността на науката. С други думи: в древните времена тази мисъл, която използва като инструмент физическия организъм не съществуваше. Човекът мислеше само с помощта на своя етерен организъм, на своето астрално тяло и на своя Аз. Мислите му идваха от откровенията, които му донасяха Имагинацията, Инспирацията и Интуицията. Това става и днес за съществата, които при обстоятелства, за които ще говорим по-нататък, са запазили един вид ясновидство, което не е модерното методично виждане на нашата епоха, а едно наследство от миналото. Те още притежават вътрешни възприятия, също както такива са имали и нашите прадеди, но никога не могат да ги контролират. Понякога ние сме изненадани, колко строги мисли им се съобщават, чрез една логическа връзка поблестяща от тази на един философ. Това са самите мисли на духовния свят, а в миналото хората не са познавали други. Отвлеченото мислене, което единствено се практикува днес, се изработва с помощта на инструмента на физическото тяло. То се ражда само благодарение на този инструмент и характеризира всички завоевания на съвременната епоха, тази епоха през която човечеството е стигнало до пълното земно съзнание. Обаче спрямо духовния свят то е като "заточено". Защото мисленето се явява като нещо принадлежащо на духовния свят чрез характерните черти, които уточних по-рано. Когато то се получава с помощта на физическото тяло, то не живее вече в своя елемент, напуснало е своето производно място.

Изработена във физическото тяло мисълта не може вече да съдържа нищо, което да идва от духовния свят; мисленето е вече само една дейност, която се разгръща в тялото. С други думи: тази отвличена мисъл не е вече одушевена от никаква действителност; тя е филтрираният, безкръвен остатък на имажинацията. Тя схваща вече само външната страна на нещата. Това, което намираме в нея, е само една привидна действителност, именно защото в този начин на мислене ние постоянно запазваме съзнанието за самите себе си, запазваме нашето себесъзнание. Но в полето на тази дейност ние може да намерим две неща: първо, тези привидни, действителности, които тя ни предлага и които могат да претендират, че наистина изразяват нещата, могат да отразяват света на природата. Именно благодарение на това човекът е придобил това, което днес е негова гордост: една наука освободена от всякаква субективност.

Животът на природата не би могъл да бъде описан с помощта на една мисъл родена от един вътрешен личен живот. Описанията на природните явления, такива, каквито са ги правели древните хора, не могат да бъдат днес допуснати като обективни. Именно поради това, че мисълта има само едно привидно, недействително съществуване, тя може да отразява външния свят. Именно поради това, че е лишена от всякакво съдържание свързано с този, който я поражда, тя става представа на външните явления. На полето на тази недействителна мисъл човечеството е завоювало обективното познание на природата. Едното и другото са се явили в същата епоха.

Второто нещо, което човек дължи на завоюването на мисълта, е опитността на свободата. Моралните подтици, родени от Имагинацията, Инспирацията и Интуицията, получени в един вид смътно съзнание, предадени чрез сънищата, инстинктите и вътрешните движения на организма и тласкащи човека към действие - винаги упражняват върху нас един натиск. Пружините на действието, когато те имат своя произход в организма, водят човека по принуждение. Що се отнася за моралните подтици получени чрез Имагинацията в етерния свят, те също упражняват един натиск. Ние не можем да сторим друго, освен да ги следваме. Същото е положението и с Инспирацията и Интуицията. Докато при земното условие между раждането и смъртта човешкото същество, което получава тези морални подтици по канала на отвличената мисъл, която не е нищо друго освен мислителната дейност упражнена чрез физическия организъм - не получава от тях никакво принуждение. Защото простото мислене не налага нищо. Както и образът на един предмет в едно огледало, то не може да ни задължи да правим каквото и да е. Това, което е действително, ми се налага; това, което има само едно привидно съществуване, не може да ме принуди и трябва аз самият да се задължа

да се съобразя с него. От това следва: с това мислене без истинска действителност, ни е дадена възможността за свободата. Следователно, когато моралните подтици, родени от духовния свят слизат към човека и стават съдържание на това мислене без действително съществуване, те се превръщат в свободни подтици.

В моите книги "Как се добиват познания за висшите светове", "Тайната наука" и "Теософия" аз описах, как е възможно човек да се издигне до духовните светове. Също в книгата "Философия на свободата" аз се опитах да покажа, на какво се основава завоюването на вътрешната свобода в съвременната епоха. Ще кажем, че в съвременната епоха, в която човекът е добил пълното съзнание използвайки за мислене физическия организъм, той е отхвърлил съновидното ясновидство, на което се основаваше в миналото философията, космология и религията. Но той е добил способността да изработи едно обективно познание на природата и освен това да развие в себе си свободата. Днес е дошъл момента отново да поемем пътя, който води в свръхсетивния свят, като запазим напълно добитото съзнание; дошъл е моментът да живеем отново, но съзнателно, в имажинацията, инспирацията и интуицията и да прибавим към вътрешната свобода, към обективното познание на природата, една нова философия, една нова космология и един нов религиозен живот основан на познанието на свръхсетивния свят. Те са откровение на духовния свят и същевременно отговарят на изискванията на модерния дух, както обективното познание на природата и вътрешната свобода отговарят на изискванията на един напълно ясен и буден дух спрямо сетивния свят. Тази двойна придобивка характеризира направлението, в което човечеството върви към бъдещето, по пътя предвиден от мировия ред, за да изпълни истинския напредък, който този свят изисква.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

МЕТОДИ НА ПОЗНАНИЕ: ИМАГИНАТИВНО, ИНСПИРАТИВНО И ИНТУИТИВНО

Упражненията за медитация, които трябва да доведат до имажинативното познание, изменят дълбоко живо тя на душата. Те променят също и отношенията, които тя поддържа с външния свят. Ние говорим тук за онези медитации, в които душата се съсредоточава с всичките си сили върху една определена и лесно контролируема съвкупност от представи. Много важно е да се държи сметка за тази точка: една определена и лесно контролируема съвкупност от представи, съставена по такъв начин, че душата и духът да могат да фиксират върху нея цялото си внимание, по този начин през време когато тяхното внимание е насочено към тази съвкупност от представи, нищо несъзнателно или подсъзнателно не

трябва да се намесва в съзнанието, нито пък някое впечатление свързано със спомени.

За да се стигне до имажинативното познание по добрия път, трябва медитиращият да има пред себе си тази съвкупност от представи, на която той посвещава всичките си вътрешни сили, подобно на това, както той има пред своя дух данните на една математическа задача; така към медитацията не идва да се примесва нищо, което да бъде оцветено от чувствата или през което да протичат волевите импулси.

Когато човек се съсредоточава върху една математическа задача, той във всеки момент знае, че дейността на душата се задържа вътре в това, което тя възприема той знае, че никакво ефективно действие, никакво чувство, никакъв спомен не трябва да се примесват в тези представи, които трябва да завършат с решаването на задачата. Това трябва да бъде именно отношението на добре проведената медитация. За предпочитане е човек да се отдаде по този начин на една съвкупност от представи, която е свършено нова, за която знае сигурно, че никога не е мислил върху нея. Защото ако би черпил образите от своята памет, той не би могъл да контролира своите несъзнателни чувства, които биха се примесили. Следователно извънредно плодотворно за медитация е той да се остави посъветван от един опитен духовен изследовател, който ще има грижата, щото избраната тема да бъде напълно нова за него, да проникне за първи път в неговото съзнание, без да съдържа нищо запаметено или инстинктивно и не ангажираща нищо друго освен душата и духа. Редовното повтаряне на едно такова упражнение, което може да бъде кратко всеки ден, създава едно състояние на душата, в което медитиращият се чувства вътрешно потопен в една дейност, която се е освободила от физическото тяло и която се различава от мислите, чувствата и волевите импулси свързани с физическото тяло. Той чувства с особена яснота, че живее в един свят изолиран от всичко, което е физическо. По този начин той прогресивно прониква в етерния свят и това става осезателно за него благодарение на характера на обекта, който самота негово тяло приема за него. То му се явява някакси отвън, както за нас са външни материалните предмети, които възприемаме. Но това, което показва, че медитацията се води успешно е, че мислите стават някакси по-състоятелни и че към отвлечения характер, който имаха до тогава, се прибавя живото чувство аналогични на тези, които правят от детето един възрастен човек, или на тези, които работят в нас, когато асимилацията задоволява нуждите на тялото. Така мисълта става истински действителна. В нея имаме същото чувство на пълнота, което ни доставяха силите на растеж, жизнените сили, а това именно доказва, че имажинативното мислене е било добито според даденото описание. Защото ако бихме стигнали до

него използвайки несъзнателни елементи или даже служейки си с тялото, силите, действителностите, които се проявяват в свръхсетивното мислене, биха въздействували като обратна реакция върху физическия и етерен организъм. Те биха упражнили натиск върху жизнените сили, върху силите на храненето, и биха изменили физическия етерен организъм. Но това не бива да става в никой случай. Цялата дейност разгъната за постигане на имажинативното познание силите, които прилагаме в тази дейност, трябва да упражнят своето въздействие изключително върху отношенията на човека с външния свят и не трябва в никой случай да засягат организма. Този последният трябва да остане незасегнат, така щото когато е добил съответната способност, когато чрез мисленето се къпи в етерния свят, медитиращият трябва да може да обърне своя вътрешен поглед към своето неизменно физическо тяло, винаги същото, и върху което етерното мислене няма никакво въздействие. Човек чувства, че това етерно мислене е напълно освободено от тялото, обаче това освобождаване от тялото трябва да може да бъде следвано по воля от едно състояние на съвършено присъствие вътре в тялото. Когато имажинативното познание е плод на подходящи медитации, медитиращият, който се е задържал в него и е изпитал неговата действителност, трябва да може веднага след това да намери отново своето физическо тяло, да си служи със своите очи и със своите уши, за да вижда и чува както обикновено и да възприема нормално чрез осезанието. Тези сменящи се преминавания от присъствието във физическото тяло към излъчване в етерното трябва да се провеждат постоянно с пълна лекота. Тогава човек е постигнал истинското имажинативно мислене и сега ние ще видим, какви са резултатите от това.

* * *

Който иска да стане духовен изследовател, трябва дълго време да изпълнява методично най-разнообразни упражнения. Резултатите, които аз скицирах в техния принцип, ще го доведат във всеки случай до там, да има за имажинативното мислене една достатъчно задълбочена опитност, за да може да бъде в състояние да контролира твърденията на духовния изследовател; контрол, който иначе е винаги възможен с помощта на нормалния ум, ако този ум е освободен от превзети идеи.

За да се получи добър резултат, медитацията трябва да бъде подсилена чрез други упражнения. Преди всичко ученикът трябва да развива определени вътрешни качества, като сила на характера, откровеност спрямо себе си, вътрешно спокойствие и преди всичко едно съвършено хладнокръвие, едно самообладание, което да позволи да се изпълняват както самите медитации, така и ясновидските изследвания, които са тяхно

последствие, при едно разположение, което може да се сравни с това на математика. Когато, както при изковава не на навици, човек е добил тази сила на характера, тази вътрешна откровеност, това спокойствие и хладнокръвие, постоянно повтарящата се медитация (за някои ще бъдат достатъчни няколко седмици, за други ще бъдат необходими години) ще произведе своите плодове в целия физически и етерен организъм. Тогава вече в имажинативното познание медитиращият ще притежава същата дейност, която развива в своето физическо тяло, за да мисли и за да възприема света. Стигнал до тази точка той на първо място е в състояние да възприема като едно цяло, като една картина на времето, течението на неговия живот от детството насам. Той вижда да се простира пред него, във вътрешни подвижни форми, течението на своето собствено съществуване. Но нищо в тази картина не може да се сравни със спомените, които човек може да има обикновено за своето съществуване; това, което се възприема по този начин е също така действително, също така субстанциално, както жизнените сили и силите на растежа, под действието на, които, чрез цялото тяло на малкото дете, а след това чрез неговата мисъл се проявява конфигурацията на неговата душа. Това, което тук се явява постепенно е етерният организъм развиващ се в течение на живота; той се явява в една картина много по-конкретна отколкото връзката на спомените, които обикновено се представят на съзнанието. Тези спомени не са нищо друго освен един вид последно вълнуващо се отражение, изхвърляно на повърхността, а техният източник се намира в етерните дълбини, където съзнанието никога не прониква, но които не моделират, създават форми през цялото наше съществуване - от раждането до настоящия момент. В този живот на дълбините се потопява сега имажинативното съзнание и като начало, то предлага на човешкото същество едно истинско познание на самия себе си в течение на неговото настоящо съществуване. През следващите дни ние ще видим, как това познание може да се разпростре върху предземния живот.

Действително първата стъпка в свръхсетивното познание е тази във възприятието на нашия собствен етерен живот такъв, какъвто той се е развил от детството насам. То ни позволява да добием едно истинско разбиране за самите себе си; тази опитност на етерното се отразява в организма и разкрива как целият етерен космос работи във всяко същество поотделно, как неговият вълнуващ се живот продължава своите вибрации в индивидуалния организъм. Тогава човек може да изрази в понятия и да формулира това, което е преживявали именно по този начин от имажинативната опитност на света в етерния човек, може да се роди една истинска философия. Съдържанието на тази опитност на етерното остава общо взето непознато за обикновеното съзнание. Само съвсем малко-

то дете, което още не говори е потопено съвсем естествено в тази дейност, до която човек се издига чрез имагинативното познание. Защото в момента, когато започва да говори, когато говорът приема форма в душата, то се изолира от всемирния живот. По-късно индивидуализирани етерни сили ще бъдат в него тези на отвлеченото мислене. Превръщането на една част от растежните сили в сили на мисленето не се е извършило още и детето се къпе в тази съща космическа дейност, в която отново ни потопява имагинативното съзнание; само че то се къпи в нея без да знае, докато мислещият имагинативно има опитност за нея при пълна яснота и будност. Без добиването на това имагинативно мислене е невъзможно да бъдат възприемани флуидните отношения, които свързват индивидуалния етерен организъм с етера на Космоса. Детето не може да ги види, въпреки че се къпи направо в тях, защото не притежава още съзнателното мислене. Човекът, който притежава само обикновеното съзнание, също не може да ги види, защото не е задълбочил още отвлеченото мислене чрез медитациите. Тогава стигаме да формулираме този парадокс: истински философ е само онзи, който при зряла възраст е способен да стане в своята душа подобен на едно малко дете, но който си е изковал способността да стане отново такова малко дете при едно състояние на съзнанието по-интензивно отколкото това на обикновения живот. Общото ясно виждане на всичко, което човек е бил като малко дете, преди добиването на говора, след това отвлеченото мислене, ето кое прави модерния философ.

За да бъде сетивното познание пълно, трябва да се правят нови упражнения за медитация, които да могат до доведат до Инспирацията. Ученикът трябва да се упражнява не само да фиксира вниманието на своята душа върху една съвкупност от образи, както описахме до сега, но също - ние вече изказахме принципа на това - да може да отстрани от съзнанието образите, което е внесъл в него. А за да се получи този резултат трябва да се постави в действие една по-голяма вътрешна сила, за да бъдат заличени вътрешно представи те, които паметта или сетивното възприятие ни доставят. Необходима е по-голяма енергия, за да се отстранят образите на медитацията отколкото за да се заличат тези на обикновената представа. Обаче именно тази засилена енергия е необходима на душата, за да напредва. Тя се добива, като правим все по-големи усилия, за да освободим съзнанието от образите и да не оставим да проникне в него нищо друго. Тогава човек се намира в едно състояние на чиста вътрешна бдителност, на която липсва всякакво съдържание.

Именно това може да доведе до Инспирацията. Защото, когато се е освободила по този начин чрез собствената си енергия от имагинативните представи и е създала празнота в себе си, душата вижда да се влива в та

зи празнота духовната субстанция на Космоса. Тогава тя постепенно възприема пред себе си и около себе си един духовен Космос, също както в обикновеното съзнание човек възприема чрез своите сетива физическата вселена.

Този духовен Космос се представя по такъв начин, че той отново довежда човека до това, което познава от сетивния свят. В този сетивен свят ние възприемаме слънцето, луната, планетите, звездите и много други конкретни действителности. Когато освободеното от всяка представа съзнание може да обхване духовния Космос, то вижда да му се разкрива духовната същност на Слънцето, тази на Луната, на планетите, на неподвижните звезди. И тук също медитиращият трябва смело да може да установи връзката между това, което възприема, и това което познава чрез сетивата. Той трябва да бъде способен да си каже: в този момент аз имам опитност за духовната същност, която ми се разкрива, и тази духовна същност аз виждам че е свързана с Луната, която възприемам във физическия сетивен свят. Също и за другите опитности. Тук също медитиращият трябва да може да запази контрол над своите движения, да живее едновременно в духовния свят и в сетивния свят. Неговата намираща се в дейност душа трябва да може да преминава по воля от духовни те откровения на Космоса към физическите прояви, които тя познава обикновено в земния свят. Връзката, която се установява по този начин между духовната същност и физическия предмет на Слънцето, Луната и т. н. включва една дейност на душата аналогична на това, което става когато във връзка с едно ново възприятие човек си припомня една минала опитност. Човек установява между духовното същество и това, което е познал във физическия свят една връзка, както когато сближава едно ново възприятие с това, което е вече познато, за да го определи по-добре. Всичко става така, като че ли опитността в духовното хвърля нови светлини върху това, което човек е познал по-рано в сетивния свят чрез тялото. Този висш стадий на свръх сетивно познание, в което съществото е някакси потопено, човек трябва да пристъпи към него със същото вътрешно спокойствие, с което свързва едно ново възприятие е един спомен. Този стадий има характерни черти съществено различни от простата имажинация, която го предхожда и за която човек има опитност в етерния свят. Простата имажинация ни напомня това, което изпитваме във физическото тяло. Но ние чувстваме етерния свят като една съвкупност от ритми, от вълнения на космическия етер, която сме напълно в състояние да преведем в понятия, в идеи.

Имагинативната опитност, която имаме в етерния свят, е тази на една всемирна дейност, на една съвкупност от свръхсетивни факти. При Инспирацията ние не чувстваме само просто тези движещи се дейности,

които преминават от една форма в друга; в този вълнуващ се свят на етерните ритми ние чувстваме да се приближават, като носени от един всемирнен океан, истински действащи същества. Ние призоваваме вътрешно Слънцето, Луната, планетите, неподвижните звезди, а също и земните неща: минерали, растения и всичко това къпещо се във всемирния етер. Така чувстваме ние астралния Космос. Там ние намираме под формата на същества и в неговата духовна природа това, което възприемаме в сетивния свят под една външна форма. Същевременно имаме виждането на това, което е вътрешночовешкият организъм в неговата съвкупност, а също и всеки орган поотделно: белите дробове, сърцето, черния дроб и т. н. Защото всички форми и самия живот на човешкия организъм не са дело на физическия Космос, а това на духовни Същества - слънчеви, лунни, животински, растителни, които одушевяват и пропиват с дух физическото и етерното и чиято дейност произвежда живота и формите на човешкия организъм. Ние разбираме, как този организъм приема форма и живот само тогава, когато се издигаме до Инспирацията. Всичко това остава скрито за обикновеното съзнание и не би било възприемаемо за него освен ако бихме могли не само да виждаме с очите, да чуваме с ушите и да вкусваме с вкусовите органи, но освен това и ако дишането - вдишване и издишване - би станало едно възприятие, чрез което целият наш организъм би чувствал как въздухът прониква в него и след това го напуска.

Тази е причината, поради която определена източна школа, школата на "Йога", настоява да се работи с дишането, за да бъде то изменено, и да го превърне в един процес на познание, в един акт на съзнателно познание - но в действителност до едно състояние близо до сънуването. Тя иска да направи от дишането нещо аналогично на възприятията на зрението и слуха. Така се развива ефективно една Космология, едно потопяване на погледа в дейността, която духовните същества упражняват в човека, и в това, което прави от него един член на духовния Космос. Обаче този род наставления е противен на днешния състав на човешкия организъм. Упражненията, които той предписва, бяха приспособени към неговата природа в древни времена; днес вече това са упадъчни практики.

Имало е добре определено време, което бих нарекъл "междинна епоха", когато устройството на човешкото същество се е подавало на тези упражнения на йога, предназначени да превърнат дишането в един процес на познание, в състояние на съзнание; те позволяваха тогава да се изгради една полусъзнателна космология, която обаче беше привилегия на онези, които можем да наречем "учени" на епохата.

Хората на днешните времена трябва да добият отново това познание на едно по-високо равнище, с помощта на телесните и психически сили, не в старото състояние на сънуване, в полусъзнание, а при пълна яснота и будност, както вече изложих по-горе. Западният човек, който практикува йогата, поради това, че сега е различно устроен, се излага да действа върху своята физическа и етерна природа и да ги изнася. Тогава познавателните способности падат под властта на това, което иде от този организъм и не са вече способни за една действително обективна работа. Философът е човекът способен да възвърне на своята душа способностите на малкото детство, оставяйки напълно съзнателен. Също така състоянието на душата приспособено в миналото към космологията на времената на йога, трябва да бъде отново създадено, при една по-интензивна вътрешна будност отколкото при обикновеното състояние на будност.

Модерният философ възстановява в своята душа състоянието на детето; модерният космолог се потопява отново в състоянието на една междинна епоха от историята на човечеството, едното и другото при пълно съзнание. Философът се връща съзнателно към едно състояние на душата, което е това на едно изолирано същество. Космологът се връща към едно друго състояние, което в миналото е било това на цяла група хора. Да бъдеш съзнателно едно "дете", това значи да философстваш. Да възстановиш в себе си душевното състояние, в което в една междинна епоха на развитието се практикуваше йогата, и да сториш това при пълно съзнание, това означава днес да бъдеш космолог. Сега в последната част на тази сказка искам да изложя, какво трябва да бъде религиозното отношение, религиозното състояние.

* * *

Вчера аз описах как може да се постигне третата степен на свръхсетивното познание, благодарение на упражненията насочени към развитието на волята, каквито са тези, които ще намерите описани във вече цитираните книги и за които скоро ще говоря по-подробно. По този път човек се издига до едно състояние аналогично на това на сънуването, в което са живеели нормално първите хора, тези които са населявали нашата Земя в началото на развитието.

Това човечество е притежавало като в състояние на сънуване една спонтанна интуиция, една полусъзнателна интуиция. Тази е интуицията, която трябва да добие отново полето на пълното съзнание този, който в днешната епоха иска да познае религиозния живот. Един отзвук от тази почти интуитивна интуиция на първобитното човечество продължава да съществува и днес у някои лица; те възприемат спонтанно, интуитивно,

духовните сили, които ги заобикалят и постъпват според тях. Те правят да премине в изкуството и поезията един последен отзвук от интуициите долавяни в миналото от човечеството в състояние на сънуване. Този отзвук се намира даже и в идеите, които внезапно могат да възникнат в духа на учените; той упражнява върху въображението на съвременното човечество извънредно важно влияние. Съвършено съзнателната и истинска интуиция, за която говорим и която може да се добие чрез средствата изложени в предишната сказка, е от съвършено друго естество. Защото първобитният човек е имал един психически живот напълно различен от този на съвременния човек. Той живееше някакси напълно вън от себе си, в облаците и мъглата, в звездите, слънцето и луната, в растенията и животните; той имаше за всички неща едно чувство почти толкова силно, както и за своето собствено тяло. Извънредно трудно е да направим разбираемо за съвременното съзнание това душевно състояние на първото човечество. И въпреки това, всички открития на историците потвърждават, че такава е била именно природата на първите човеци. Тя се основаваше на факта, че това, което ставаше в техния организъм, не беше несъзнателно за тях, както е случаят днес за нас, съвременните хора. Днес ние нямаме никакво усещане за това, което става в нашето физическо тяло: асимилация, растеж и др. Всичко това е заровено като под було под полусъзнателния живот на чувства и подтиците и под напълно съзнателния свят на представите. В тези забулени дълбини се мъти животът на организма, незнано за съзнанието. Съвсем различно ставаха нещата у първобитния човек. У него представите се образуваха с много по-малка яснота отколкото у нас; те се виждаха и преминаваха като сънища - неговите чувства, въпреки че силни, бяха много по-малко определени.

Чувственият живот у него беше сравним с това, което у нас е едно общо впечатление на неприятност или на физическа приятност. В замяна на това, той чувстваше явленията на растене, както в своето тяло така и в своята душа. Станал възрастен той чувстваше също така течението на хранителни вещества в своя организъм, движението на кръвта, което разнасяше по цялото му тяло хранителния сок. Онзи, който днес е снабден с един висш организъм, чието развитие аз описвах вчера, може още, макар под една по-слаба форма, да си със тави една идея за тези органически усещания на първобитния човек, например когато наблюдава крави, които след като са пасли са легнали да преживят, погълнат и изцяло от дейността на храненето. У тези животни, животът на смесените душа и тяло се явява като пронизан от космическите сили, които го проникват с една вътрешна светлост. Те чувствуват дълбоката приятност на храносмилателните, асимилаторните и кръвообращателни обмени. Въпро

чем не е нужно човек да бъде ясновидец, за да различи в тяхното държане, в техните движения как чрез тяхното животинско съзнание те следят течението на своето храносмилане.

Така първобитният човек, когато той навлезе в полето на земното развитие, чувствуваше протичането на своя физически живот, който взаимно се проникваше и се сливаше с живота на душата. И понеже имаше за своите бели дробове, за своето сърце, за целия свой организъм едно силно чувство, той с еднаква сила можеше да чувства всичко, което ставаше около него. Той живееше също така добре бликащата светкавица, грохота на гръмотевицата, облаците с техните подвижни форми, променящата се Луна. Той живееше вътрешно фазите на Луната, както чувствуваше тези на своето собствено храносмилане. Външният свят беше вътре в самия него, почти на същата степен както това, което ставаше вътре в него. А неговият собствен живот беше като река, която течеше пред неговите очи. Играта на морските вълни протичаше в него, той се потопяваше вътрешно в нея, както беше потопен в движението на собствената кръв. Цялата вселена му се явяваше като един вътрешен свят - което тя е фактически. Такова едно поведение днес наричат с името "анимизъм". Обаче хората имат напълно погрешни представи върху това, което е неговата причина и считат анимизма като резултат на едно проектиране навън на това, което човешкото същество чувства в самото себе си.

Истината обаче е, че това сливане на човека с външния свят беше тогава едно елементарно състояние на неговото съзнание, установено също така спонтанно, както за нас е значението, което отдаваме на звуците и цветовете. Нищо не ни дава право да мислим, че първобитният човек, понеже беше надарен с въображение, е имал за външния свят само едно виждане като при сънуване. Той възприемаше външния свят също така явно, както ние правим това днес. Нашето сетивно възприятие е само една метаморфоза на този първобитен начин на възприемане на външния свят.

Човекът от миналото възприемаше в този свят делото на съществата, които действат в етерната и в астралната области и чрез това създават и поддържат Космоса. Той възприемаше действително това дело, макар и сумрачно, и това правеше от него един религиозен човек. Особено разположение на неговата душа му позволяваше да вижда едновременно света, който го заобикаляше, и духовните Същества, с които той се чувствуваше свързан по природа. Връзката между тези духовни Същества и самия него той чувствуваше спонтанно, докато ние имаме за нея една производна, отклонена форма в нашите религиозни схващания. Благо

честият за него не беше друго освен най-висшата степен на познанието.

Когато искаме да основем едно съзнание за религията върху едно истинско познание, ние не можем да постъпим по друг начин, освен да възстановим в себе си това поведение на първобитното човечество, без обаче то да бъде полусъзнателно, нито сравнимо с едно съновидение; напротив то трябва да бъде добито в едно по-интензивна будност отколкото на сегашното обикновено познание, в това състояние на засилена будност, което позволява да отлъчим Аза от неговите връзки, за да го потопим в света на космическите духовни същества и да живеем там, както на земята живеем вътре в нашето физическо тяло.

При истинското интуитивно познание ние се примесваме интимно с тези Същества и създаваме по този начин една връзка между Аза и света, на който той в действителност принадлежи. Защото той е дух, както са духове другите Същества, за които говорим и връзката която го свързва с тях ние я добиваме чрез състоянието на религиозното съзнание. Първобитният човек беше получил този дар като един смътен инстинкт. Ние трябва да го пресъздадем при пълно съзнание, за да възвърнем на съвременния човек религиозното познание, познанието на религиозните съдържания.

Да се намерим съзнателно в душевното състояние на едно малко дете, такова е основанието на една истинска модерна философия. Да възстановим в нас при пълно съзнание поведението на една минала епоха на човечеството, когато дишането можеше да стане възприятие, такова е основанието на една модерна Космология. Да направим да възкръснат отново в душата на днешните времена вътрешната субстанция на съвсем първобитното човечество - което още беше съединено с боговете - това е основанието на религиозното познание.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ФИЛОСОФИЯТА, КОСМОЛОГИЯТА И РЕЛИГИЯТА

Аз Ви говорих за упражненията, които водят до инспиративното познание. В перспективата на едно свръх сетивно познание те не са всъщност нещо друго освен подготвителни усилия. Те позволяват най-малко да стигнем до възприятието на течението на живота, на нашия минал живот, както изложих това и да възприемаме в етерната област действителностите, които се крият зад мисленето, чувстването и волята. Отстранявайки от съзнанието образите, които сме внесли в него през време на медитацията или в резултат на нея, ние успяваме също, в опразненото от всякакво съдържание съзнание, да влезем в допир с етерния Космос и

проявленията на духовните същества, чието дело той е. Когато сме добили по този начин познанието на живота на душата, следователно на астралното естество първото нещо, което изпъква, е това което наследствеността е донесла на физическия организъм, това, което човешкото същество е получило от своите прадеди чрез връзката на наследствените факти. Ние откриваме, какво донася Космосът в етерния организъм, принос, който следователно избягва на наследственото течение и който е свързан с индивидуалността. Ние виждаме това, което в етерното тяло и в астралното тяло освобождава човека от наследствеността на прадедите му, на които той дължи своето физическо тяло.

Извънредно важно е да направим разлика между двата произхода: този на наследствеността и този, който е пряка свързан с индивидуалността; този последен принос произхожда от космическия етерен свят и ни позволява да се индивидуализираме освобождавайки се от характерните черти на наследствеността. Това различаване има значение особено за педагогическата перспектива и изложените тук познания могат да доставят здрави основи на възпитателите. Нека ми бъде позволено да препоръчам малката книжка редактирана от Алберт Шефен върху "Курса на възпитателите" изнесен тук в самия Дорнах на Коледа миналата година.

Имагинативното познание, което човек развива чрез вече описаните упражнения позволява само възприятието на астралния организъм в рамките на земно съществуване. Той вижда, как духовното същество се е развило от раждането, но това което се научава да познава по този начин, не му позволява да каже, че това духовно същество е живяло преди раждането и продължава да живее и след смъртта. Той не вижда в него една вечна същност, ядката на едно вечно същество. За да стигне до там, човек трябва да изпълнява с все по-нарастваща енергия упражненията, които целят отстраняването на създадените от медитацията образи. От самото начало не може да се направи нищо друго, освен да се правят енергични и упорити усилия.

Неуморно трябва отново да започваме да прогонваме от съзнанието формите, които имагинативното съзнание е внесло в него или е създавало в него. Постепенно вътрешната енергия се засилва достатъчно, за да бъде отстранена даже и обширната картина на изминалия до тогава земен живот, който имагинацията прави да се яви пред душата.

Настоявам върху тази точка: възможно е да преследваме упражненията, които отстраняват от душата всяко съдържание и опразват съзнанието доста далече, за да има душата силата да направи да изчезне даже и панорамата на собственото съществуване. В състоянието на съзнанието до което се стига в този определен момент, човек не вижда вече нито физи-

ческия организъм, нито етерния организъм, нито пък нещо от това, което в света участва в тяхното съществуване. Сетивният свят не съществува вече, нито усещанията, нито съвкупността на етерния Космос, за който съзнанието се беше отворило чрез имажинативното познание. Всичко това е премахнато и по този начин ученикът се е издигнал до степенята на инспиративното съзнание. Тогава той се намира в едно състояние, което може да се сравни с това, което е притежавал преди зачатиято, преди зародишния живот в утробата на майката; той стига до там да възприема преди земното съществуване.

За погледа се разкриват световите, в които душата обитаваше преди да получи на Земята първия атом, бих ме могли да кажем на едно физическо вещество, донесено чрез зачатиято. Тя е насочена към нейното минало, към нейното предиземно съществуване и долавя така в едната насока това, което в нея е вечно. Това е истинската природа на Аза, на човешката същност, която той възприема тогава; тя е достъпна само за тази форма на инспирацията, която може да се абстрахира не само от физическото тяло и впечатленията, които то получава, но също и от етерното тяло което се беше явило под формата на картина на земния живот и от това, което е отпечатано в него. Когато човек е стигнал до това виждане на предсъществуването на този чисто духовен живот на душата, той добива също виждането на това, което е всъщност мисленето, способността да създаваме представи, такива каквито ги познаваме в обикновения съзнателен живот. Силите, които този живот поставя в действие, даже при едно подробно вътрешно разглеждане, не ни позволяват никога да проникнем истинската природа на мисленето, на способността да образуваме представи.

За да покажем ясно как представите се явяват в инспиративното съзнание, ще си послужи с един образ - но който изразява напълно действителността. Представете си един мъртъв труп. Той още има формата, която беше тази на живия човек. Неговите органи са още на мястото си и въпреки това, нека го погледнем: това е само тленната останка на самото същество. Ако минем към изучаването на този мъртъв труп, за да разберем неговата природа, ние си казваме: така както той лежи пред нас, той не може да бъде една първична действителност. Такъв, какъвто е пред нас, ние не можем да си го представим, че се ражда от само себе си. Ние можем да го схващаме само като една останка на един жив организъм, който то е предшествувал. Тази форми, тези удове на мъртвия труп измъкват пред нашето съзнание не само тялото без живот, което виждаме, но също и това, което го е родило. Когато в съвкупността на живия свят виждаме на какво поле се поставя мъртвия труп, чрез мисленето ние стигаме до там да разберем това, което го е произвело, т. е. жи

вото същество. Природата на която изоставяме тялото, може само да го разруши, но не може да го съгради. Ако искаме да стигнем до силите, които са изградили мъртвия труп, ние сме принудени да се върнем назад към живия човек. По един аналогичен път, но в една друга област, на инспиративното познание се разкрива природата на това мислене, на тази способност да образуваме представи, която притежава ме при обикновеното състояние на съзнанието. В действителност мисълта е един мъртъв труп, или най-малко нещо, което в нашата душа постоянно се стреми да се превърне в мъртъв труп. Преди да започнем земното съществуване, докато в духовния свят е бил душа и дух, човекът притежавал е една жива мисъл.

Една мисъл, една способност за образуване представи надарена с живот в лоното на духовната деятелност. Мислителната сила, с която разполагаме при обикновеното съзнание, е един остатък от тази жива субстанция, която сме били самите ние преди да слезем на Земята.

Една останка, каквато е останката на живото същество Инспиративното познание вижда в земната мисъл, в представите, агонизиращата или вече мъртвата форма, мъртвия труп на тази свръхсетивна мисъл преливаща от живот. Тук именно, в тази разлика по природа между двата вида мисли се разкрива връзката, която свързва една част от живота на душата с нашето предрождено съществуване в световите на духа. Така ние оценяваме в тяхната истинска стойност обикновената мисъл и обикновените представи, от момента, когато имаме познанието на тяхната жива природа, която не може да се види никъде на Земята, от която в земния живот ние възприемаме само едно отражение. И това отражение ние наричаме мислене, мисъл. Ето защо мисленето и способността за образуване на представи са отвлечени и фактически твърде отдалечени от действителността, както мъртвият труп е различен от истинското човешко същество. И когато говорим за отвлеченост, за интелектуализъм, ние смътно чувстваме че тази мисъл с която сме свикнали не е истинската, но че тя има като източник една действителност, която е нейната истинска природа. А това има извън редно голямо значение: едно истинско познание трябва да знае да установи не само на думи, но в действителни образи една връзка между това, което човешкото същество познава в своето тяло и това, което е в действителност вечното същество; ние току-що видяхме, как се установява тази връзка за обикновената мисъл. Само тогава се явява истинската стойност на Имагинацията и Инспирацията, когато знаем как агонизиращата или мъртва мисъл благодарение на упражненията, които трябва да доведат до Инспирацията, отново оживява в пределите на земното съществуване. Следователно, да добие инспиративното познание, за човека това всъщност означава той

да съживи обезкръвената мисъл на мозъка. Тази мисъл не ни пренася направо в областта на предрожденното съществуване, но когато душата възприема един жив образ за нея, тогава човек знае, че тя не е от този свят, че тя е светлината дошла от едно предземно съществуване, за да осветли живота на Земята. От този образ ние познаваме, че той свидетелствува за един живот на душата, който предхожда раждането. Ние ще видим що значи това в перспективата на философското познание.

* * *

Както успяваме да установим истинската природа на мисълта, с помощта на свръхсетивното познание ние можем също да открием и истинската природа на волята. Това може да се постигне не вече чрез Инспирацията, а чрез Интуицията, за която говорих вчера, за да кажа, как човек може да я развие чрез упражненията, които поставят волята в действие. Тогава човек постига да излъчи своята собствена същност, душата и духа, от физическия и етерен организъм. По този начин той дава възможност на тази същност да проникне в духовния свят. От тоя момент той знае що е животът вън от физическия и етерен организъм. Той се научава да познава състоянието, в което се намира човешката душа, когато е изоставила вече своя физически и етерен организъм. А това не значи нищо друго, освен че той предварително се запознава с това, което става когато душата преминава границите на смъртта. Чрез смъртта душата и духът напускат физическото тяло и етерното тяло. Те ги напускат, защото под формата която са добили на Земята, тези тела не могат вече да бъдат тяхна дреха. Чрез интуитивното познание човек предварително се запознава с това, което става с ядката на човешкото същество, с "Човек-Дух", когато вместо да остане закотвен в своето физическо тяло, той живее в света на духовните същества. Защото той действително живее в тях, както на Земята живее вътре в своето тяло и в своя организъм. Това, което ни съобщава Интуицията, е образната опитност на това, което ни очаква, когато минаваме през събитието на смъртта. За нас това е единствената възможност да добием един действителен поглед за това, на какво отговаря идеята за безсмъртната душа.

От една страна тази човешка душа съществува преди раждането - което ни учи вече инсперативното познание - и от друга страна, че тя е безсмъртна. Това ни учи Интуицията. По този път, чрез който познаваме вечната ядка на човешката личности нейното съществуване след смъртта, ние добиваме също и познанието на истинската природа на волята. Ние вече описахме природата на мисълта, която Инспирацията ни позволява да определим. Това, което се крие във волята, ние го познаваме, когато се издигаме до Интуицията чрез упражненията, които поставят в

действие тази воля. Тогава волята ни се явява като отражение в обикновеното съзнание на нещо, което е свършено различно от нея, което се крие в нея. Тогава тя се явява като най-младата способност на душата, като най-новата способност. Мисленето, способността да образуваме представи, е една агонизираща сила, краят на един живот, който е престанал да съществува, най-старата способност на нашата душа. Напротив, волята е нейният най-млад елемент. Между първата и втората отношението е също то както това на един старец към едно дете, с тази разлика, че в развитието на организма стадият на старостта следва детството; докато в живота на душата, детство и старост са едновременно присъстващи. Душата постоянно носи в себе си старостта и младостта, своята смърт и своето раждане.

В присъствието на едно познание на душата, основано на Инспирацията и Интуицията и свършено конкретно, съвременната психология е извънредно отвлечена, абстрактна, защото тя само описва проявленията на мисълта и волята. Истинското познание на душата може да ни каже, че волята остарявайки се превръща в размисъл; а остарялата мисъл, мъртвата мисъл, се ражда от един волеви подтик. То ни учи същевременно, че мисълта, която ни се разкрива през на земното съществуване, е била воля в едно предидущо съществуване и че това, което понастоящем е нашата воля, тази млада способност на нашата душа, ще бъде мислене в едно следващо съществуване. Волята се разкрива на познанието като нещо, което води в нас един зародишен живот. Когато проникваме в духовния свят с това, което в нас е волева природа, ние имаме една млада душа, която чрез само себе си показва, че е дете. А ние не можем да си представим, че едно дете престава да расте и че един ден не ще стане старец; също така не можем да допуснем - и интуицията действително ни учи на това, - че тази млада душа ще изчезне след смъртта, защото тя се намира още в стадия на зародиш. Интуицията ни позволява да познаем, че в момента на смъртта тя прониква в духовния свят. От това ние схващаме, що е вечната ядка на човешкото същество, тази ядка надарена с "безсмъртие", която нито се ражда, нито умира. Пред тези действителности модерната философия само разбърква идеи заети от обикновеното съзнание. Но какво са тези мисли на текущия живот? Ние видяхме: те са мъртви трупове в душата. За да може душата наистина да разбере, що е мислещата част на душата, ще и бъде необходимо, ако може да се освободи от всяка превзета идея, да проучи обективно в какво се състои мисленето и образуването на представите на обикновеното съзна ние, до стигне до този извод, че тази способност не може да се обясни чрез самата нея - както мъртвият труп не може да се роди от мъртъв труп - и че както него тя има своя произход другаде. Впрочем

Физиологията открива конкретно това. От всичко, което Интуицията установява в тази област, философията би трябвало да направи този извод: Понеже обикновеното мислене или способността да образуваме представи има характерните черти на нещо, което умира аз мога да направя извода, че тя произхожда от нещо, което я е предхождало.

Това, което Интуицията разкрива чрез виждането, философията може да го установи чрез логически заключения, чрез диалектиката, т. е. по пътя на доказването, чрез косвено познание. Следователно, какво трябва да направи философията, когато тя отказва да надмине границите на обикновеното съзнание? Ако не искам да се издигна до свръхсетивното познание, трябва да каже тя, ще бъде поне да анализирам съдържанието на текущото съзнание. И ако стори това при пълна свобода, тя ще открие, че мисълта и представата са като мъртви трупове. Следователно тя ще стигне до там да каже: понеже не могат да обяснят чрез само себе си това, което аз трябва да направя извода, че те се коренят в една действителност, която ги е предхождала. Но за да стигне до тук, трябва душата да може да бъде наблюдавана в онова вътрешно състояние, което позволява да познаем в какво мисълта е един вид тленна останка; това състояние може много добре да бъде поставено в действие. Защото само един ограничен възглед вярва, че намира в обикновената мисъл нещо живо. Една свободна вътрешна дейност различава в нея това, което е мъртво и разбира, защо както казах в миналата сказка, е напълно възможно да вложим именно в една лишена от живот мисъл, всичко онова, което могат да установят естествените връзки. Следователно, интелектуалистичната философия не може да стигне до познанието на една вечна човешка ядка освен по един косвен път, като това, което вижда на Земята, направи извода за съществуването на една сила, която е предсъществувала. Ако тази съща философия не иска да се ограничи при мисълта, да не остане интелектуалистична, ако включи в своето проучване вътрешната опитност на волята и на другите душевни способности, които са по-нови от мисленето, тя може да си представи, чрез каква игра на равновесие мисленето е свързано с волята.

На първо място тя установява едно логическо умозаключение: агонизиращата мисъл е свързана с едно съществуване, което е било съществуване на душата преди нейното идване на земята. Даже ако философията не може да схване тази идея, тя може да допусне, че колкото и недостатъчна да е тя за нея, тя все пак е една действителност. Ако изхождайки от тук философията проучи волята или чувствения живот, тя успява да признае, че първата (волята) не е нещо, което умира, а една зародишна сила. Този възглед срещаме например у Бергсон; той е изразен от него с други думи, които един дух без предубеждения може да замени с истин-

ски думи. Според начина, по който той се е изразил, по който е формулирал своята философия, ние различаваме у него подтика за който той самия има глухо съзнание, подтик, който го кара да се потопи сам в убеждението, че човешката душа притежава една вечна ядка. Обаче Бергсон е отбягнал свръхсезивното познание; той установява съществуването на тази вечна ядка само в пределите на земния живот. Той не успява да извлече от своята философия убедителни доказателства за безсмъртието и за "нерожденността" на душата. Все пак той е знаел да определи като "остаряла" - употребявайки един друг израз - наша мисъл, която схваща като едно мъртво

було разпростряна върху възприятията. От друга страна Бергсон е почувствувал добре и това проличава от начина, по който се изразява - това, което волята има като зародишно в себе си; той чувства по един жив начин в нея нещоечно.

Въпреки това в описанието на тази вечна ядка на личността той не преминава границите на земното съществуване. Следователно можем да кажем, че даже ограничена в идеите основани на текущото съзнание философията, анализирайки обективно мисленето и волята, може да стигне, чрез едно косвено доказване, до това заключение, че душата е едно безсмъртно и "вродено" същество. Но тя не може да достави възприятието за това.

Това пряко виждане, което е осъществяване на философията: възприемането на вечната същност, не може да се добие освен по пътя на имажинацията, инспирацията и интуицията. Всичко, което философията може да изложи върху вечната душа, може да произхожда само от източниците на древното познание, добито в състояние на съновидение, даже когато самите философи нямат съзнание за това и вярват, че го извличат от тяхната собствена основа. Умението може да бъде установено чрез средствата, с които разполага диалектиката и логиката. Обаче за да може философската мисъл да бъде оживотворена и възобновена. Необходимо е духовният живот на нашата епоха да признае Имагинацията, Инспирацията и Интуицията и освен това да приложи резултатите, получени чрез тях, във философската работа. Сега ще се опитам да обясня, как нещата се представят за космологията и за религиозния живот.

* * *

Човешкото същество не може да познае себе си и не може да познае в себе си дейностите, които имат своя източник в Космоса, освен чрез Инспирацията и Интуицията. Единствено в полето на това инспиративно и интуитивно познание може да бъде изградена една истинска Космология - т. е. един образ на Космоса, който да съдържа в себе си човешкото

същество в неговата пълнота. Същевременно и само благодарение на това човек познава силите, които през време на земното съществуване изработват неговото физическо тяло и неговия етерен организъм. Душата и духът не са само скрити зад това физическото тяло и зад това етерно тяло; те се превръщат, метаморфозират се с оглед на будния живот. Наблюдаването на физическото и етерно естество не може да достави един възглед за вечното духовно същество, както един корен не дава възможност да възстановим растението в неговата действителна форма. Трябва да можем да потопим своя поглед в това, което в човека предхожда раждането и надживява смъртта. Само в този момент ще можем да видим в какво тази истинска човешка същност, за чието присъствие трябва да имаме възприятие, е свързана с Космоса. Ето защо докато е отказвал да признае ясновидството, духовният живот не е могъл да построи една космология, в която човешкото същество да има своето място, както вече казах и това поради причините, които сега се явяват поясни. Все пак философите в миналото още в началото на миналото столетие са изградили една космология наречена "рационална", схващана като един от елементите на философията. Тази космология трябваше да бъде включена във философията и беше изработена със средствата на обикновеното съзнание. Но ако както вече изложихме, на философите им е трудно да проникнат истинската природа на душата, ще се разбере, че е свършено невъзможно да се изгради една космология върху една съвкупност от действителности, ако не излезем вън от пределите на обикновеното съзнание. Ето защо космологията, която философите са изградили, се основаваше в действителност на идеите наследени от преданието, тези които човечеството беше добило, когато още притежаваше едно заглушено ясновидство и които могат да бъдат възобновени само чрез методичното ясновидство.

Самите философи не знаеха, че черпят от старите идеи. Те им идваха в ума чрез познанието, което имаха за историята на космологиите, а вярваха че наистина са ги замислили като оригинални. Обаче това, което те изработиха по този начин, беше само едно логическо умозаключение, вътре в което разположиха старите идеи изграждайки по този начин нещо като нови системи. Без никаква връзка с така предадените идеи, които се кореняха в старото ясновидство, техните творения трябваше да станат все повече и повече отвлече ни. Когато в старите философски съчинения четем главите посветени на космологията, ние виждаме до каква степен идеите, които ни излагат развитието на света и неговия край, са отвлечени и празни от съдържание. В едно много далечно минало тези идеи бяха живи, защото човекът още носеше в себе си действителностите, които те изразяваха. Постепенно те изгубиха своята субстанция и

останаха вече само една връх на дреха, едно съвършено външно изложение на това, което трябва да бъде една истинска космология, съдържаща не само привидния ред на нещата, но давайки подобаващото място на човешкото същество и основавайки се на познанието на духовния Космос. Върху тази точка Емил Бутру е дал с много голям размах важни указания относно начина, по който трябва да бъде изградена една космология. Обаче, тъй като той е искал да я основе само върху плоскостта на обикновеното съзнание, тя е останала една отвлеченост. И щом нещата стоят така, не трябва никак да се чудим, че космологията основана на разума е изгубила всяко доверие. Натуралистите я подкопават тържествено. Те можаха да формулират закони извлечени от наблюдението и опита, да констатира, че в природата всичко се развива по един установен ред и от това да извлекат една природна космология. Тази космология поне имаше едно съдържание, а именно това, което доставяха сетивните възприятия, външно виждане. Космологията основана на разума не можеше да се утвърди по един валиден начин пред нея и изгуби доверието на хората. Тя бе изоставена и днес не се говори вече за една рационална космология, основана върху разсъждението. Хората се задоволяват с една космология на природата, от която човекът е изключен. Можем следователно да кажем, че положението в което се намира космологията, още повече отколкото днешната философия, ни разкрива колко много е необходимо да потърсим прибежище в Имагинацията, Инспирацията и Интуицията. Философията поне е способна да наблюдава душата и ако тя върши това без превзети идеи, тя констатира, че функционирането на мисленето довежда до там, човек да разбере, че зад това мислене се крие нещо друго, което не се корени в земните условия и с което може да бъде свързан животът на душата. Тя може също така да отвори за погледа границите на смъртта. Изводите, които прави от тази засилена дейност на мислите, чувствата, волевите подтици, й позволяват поне да обогати и да разнообрази своите отвлечености. За да може космологията да се одухотвори, трябва да и бъде дадено едно съдържание, което да има своя източник в едно виждане на духа. Тук човек не може да се придържа към изводи. За да се получи едно действително съдържание, трябва то или да бъде заето от традиционните схващания, или да бъде отново намерено чрез метода, който вече изложих. С други думи: още повече отколкото за философията съвременният духовен живот е принуден да признае като валиден метода основан на Имагинацията, Инспирацията и Интуицията упражнявани при пълно съзнание и след това да използва техните резултати за да изгради една конкретна космология. Сега да видим това, което в тази перспектива засяга религиозното чувство.

За да основем религиозния живот върху познанието, трябва опитностите, които човешкото същество може да има между духовните същества, да могат да бъдат отнесени и описани със средствата, с които разполага ме на Земята. Обаче тези опитности нямат никаква обща точка с това, което познаваме тук долу. В тази област човешкото същество е абсолютно отделено от всеки земен елемент и не може да се движи в нея освен с помощта на сили свършено независими от физическия и етерен организъм, сили които в никой случай не се намират в обикновеното съзнание.

Само добиването на ясновидските способности позволява на съзнанието да се опита да опише това, което човешкото същество възприема в света на чистия дух. Поради тази причина едно "рационално богословие", което се опира само на данните на текущото съзнание, е още по-зле дошло, отколкото една "рационална космология". Наистина тази последната донася все пак някои светлини: по един околен път тя още установява, че физическото и етерно тяло на човека дължат своята форма и своя живот на духовни същества. Обаче опитностите на духовния свят, които Интуицията отваря за човека (става въпрос за методическата Интуиция), не могат да бъдат добити изхождайки от текущото съзнание, какъвто е случаят за философията. Те даже не могат да бъдат предчувствани; днес, когато хората искат да извлекат всяко познание от обикновеното съзнание, те могат още по-строго отколкото за космологията да бъдат извлечени само от старите предания, датиращи от времената, когато хората се издигаха до духовните светове чрез едно неточно ясновидство. Би значило човек да сгреша напълно, ако той би вярвал, че може да предаде каквото и да е върху естеството на опитностите, които може да има в духовните светове, използвайки идеите, които доставя обикновеното съзнание.

Ето защо богословието трябваше да се настани все повече и повече в областта на историята и да се ограничи, още повече отколкото космологията, в идеите добити в миналото чрез ясновидството по отношение на царството Божие. Тези идеи, свързани едни с други чрез средствата, с които разполага логиката и диалектиката, са представени тогава в системи. По този начин хората вярват, че предлагат оригинални истини, но в тях няма нищо друго освен едно построение, едно лично построение на авторите. Самите идеи са наследени от историята и излети от авторите понякога в нови форми. Щом не вършат нищо друго, освен да черпят от източниците на текущото съзнание, тези автори не донасят друго съдържание освен това на преданието на миналото. Така се обяснява, че това рационално богословие е още по-презряно отколкото космологията има

ща същия произход. Тази космология се можа да се утвърди спрямо космологията на натуралистите. Обаче в областта на религията богословието основано на разума е изгубило доверието на хората пред едно богословие основано на историята, чуждо на всяка действителност, на всяко пряко поставяне в действие на идеи родени от опитността на духовния свят.

Тази пряка непосредствена жива връзка човечеството я беше изгубило още през епохата, когато започнаха да се изграждат доказателства за съществуването на Бога пред Средновековието. Докато човекът имаше пряка опитност не ставаше въпрос за логическо доказване или за диалектика. Доказателствата за съществуването на Бога ни показват преди всичко, че е изчезнал всякакъв жив допир с Царството Божие. Действително, схоластиката беше права, когато казваше: обикновеният ум е безсилен да предаде царството божие; той може само да уточни и да сложи в ред идеите, които са вече познати. Той може само да допринесе за предаване на самото учение - една форма достъпна за хората. Това безсилие на обикновеното съзнание да предаде действителностите на Царството Божие е заставило съвременната мисъл да поеме два погрешни пътя. От една страна научните духове, които се чувстват призвани да говорят за религията и за божественото, чувстват много добре, че обикновеното съзнание не е в състояние да стори това и се ограничават да установят една история на религиите. Понастоящем е невъзможно да се предаде една истинска религиозна субстанция. Следователно учените се задоволяват да проучат съществуващите религии или тези на миналото от гледна точка на историята. Това ще рече, те изследват една вяра, която получаваше своето съдържание от смътното ясновидство на миналото. Или пък изучават в днешните вероизповедания това, което е останало от миналото съдържание. Те наричат това история на религиите и се отказват по този начин окончателно да създадат един оригинален религиозен живот. От друга страна други учени констатираха, че обикновеното съзнание, тази ясна мисъл на съвременния човек, е действително неспособна да предаде каквото и да е върху Царството Божие, върху Царството на Чистия Дух. Те се обръщат тогава към подсъзнателните области на душата, към сферата на чувствата, в която дремят известни мистични възможности, и говорят за една инстинктивна опитност, за една елементарна опитност за Бога. Днес много често чуваме да се говори за този пряк контакт с Бога. Представителите на тази насока описват даже много добре поведението на духа на нашето време. Те се отказват от всякаква сила, която имат, да формулират в ясни и подредени идеи своето чувство за божественото. Простираха се в дълги доказателства, за да установят, че тези спонтанна опитност - истинската религиозна опитност

според тях - не може да бъде поставена в логически форми, че трябва да се откажем да изразим едно религиозно съдържание на езика на интелектуалците. Впрочем те се поддават на илюзии, защото това, което е изживяно в душата, в коя то и област да е, може винаги да бъде ясно формулирано. И когато по техен пример някои твърдят, че религиозното съдържание изгубва от своята сила, когато е проведено в ясни мисли, с това те само показват, в какво това съдържание отговаря само на сънувания, а не на действителности. Тази е една от характерните черти на религиозния живот на нашата епоха: щом го изведем на светлина, се разкрива грешката, в която той е изпаднал.

Това положение трябва да ни накара, за да успеем да възобновим религиозния живот, да го основем върху познанието, да не отбягваме методите, които ни позволяват да добием живата опитност на Човека-Дух и за духовните същества. Тези методи са абсолютно необходими, особено в този случай. Защото обикновеното съзнание не може да стори друго, освен най-много да подреди в система, или да уточни или да предаде познанията. То не може да ги открие; следователно то трябва да се ограничи да ги получи от преданието, валидно през далечната минала епоха, когато душите имаха съвършено различно устройство. Чрез самия този факт обикновеното съзнание остава ограничено в едно съдържание, което в никой случай не може да задоволи изискванията на едно съзнателно мислене, формирано при научните дисциплини. Следователно в тази перспектива и за трети път аз трябва да формулирам една мисъл, която трябва да бъде изразена за всеки клон на човешката дейности.

За да може религиозният живот да отговаря на духовните нужди на днешните времена, за да може отново да бъде запален неговият живот, трябва духовният живот на имагинативното, инспиративно и интуитивно познание и не само да допусне теоретически това познание, а особено що се касае за религиозния живот, да приложи неговите резултати, такива каквито Духовната наука ги предлага.

П Е Т А Л Е К Ц И Я

ОПИТНОСТИ НА ДУШАТА ПРЕЗ ВРЕМЕ НА СЪНЯ

Идеята за едно безсъзнание, откакто то се е появило в съвременната епоха е една тема, която често се разглежда в психологията. В него се включва всичко онова, което в живота на душата не може да бъде доловено, нито наблюдавано, нито обяснено чрез обикновеното съзнание. Обаче лесно се допуска, че цялата тази дейност, която остава недостъпна е дело на силите, които продължават тяхното действие чак в съзнателния живот.

Тази теория на безсъзнанието се дължи фактически на появата на известен скептицизъм, на едно чувство на безсилие пред проблемите, които се поставят в областта на философията, на космологията и на религиозния живот.

Имагинативното, Инспиративното и Интуитивното познания имат мисията да проучат тази неясна област, това "безсъзнание" на съвременната наука. Именно защото създава други състояния на съзнанието, в които душата се изменя и може. Следователно да употреби нови възприемателни способности, познанието за което говорим тук, има силата да наблюдава и да проучи действителни факти, които са недостъпни за текущото съзнание. За пример искам днес да ви опиша това, което се намира в едно поле на това безсъзнание (или подсъзнание), а именно опитностите през които минава душата през време на съня. Тези опитности остават непознати за обикновеното съзнание. Но затова не трябва да се мисли, че те имат за нашия живот по-малко значение в сравнение с това, което става в нас през време на будното състояние. Без никакво съмнение, това, което важи преди всичко за нашето земно съществуване, за нашия активен живот, за прогреса на човечеството, е дневното съзнание, будността. Обаче това, което дава форма на нашия вътрешен живот и го развива, това са подхранващите опитности на съня. Въпреки, че остават скрити за нас те са действителни и техните действия се продължават през време на будността, не само в общото разположение, което имаме през деня, но и в поведението на нашия физически и етерен организъм, които астралният и духовният организъм - Азът пропиват. През време на будното състояние те също се намират под влиянието на това, което е било изживяно през време на съня. За обикновеното съзнание сънят донася едно затъмнение на сетивните възприятия, които изчезват, изчезват също така мислите, чувствата и волевите прояви с изключение на онези преходни състояния, през време на които му се явяват сънищата, човекът потъва в безсъзнанието. Въпреки това трябва да подчертаем, че душата продължава да живее, има действителни опитности; и ако тези опитности останат недостъпни за обикновеното съзнание, те могат да бъдат много добре осветлени от имагинативното, инспиративно и интуитивно съзнания. Следователно аз искам да Ви дам едно, макар и в очерк описание на тези опитности, така както Имагинацията, Инспирацията и Интуицията могат да ги възприемат.

Аз ще ги опиша следователно, като че те са изживени съзнателно, защото именно така ги възприема висшето съзнание. Душата не остава в безсъзнание цялата нощ, но даже и това, за което тя няма никакво съзнание Имагинацията, Инспирацията и Интуицията могат да ги възприемат. Когато човекът потъва в съня, сетивният свят престава да съществува за

неговата душа. Той се потапя в една вътрешна дейност, първо начално недиференцирана, неопределена. Душата се чувства - казвам тя се "чувства", което не е случаят, но ако имаше съзнание, тя би се чувствала разширена като в една разтягаща се мъгла. В началото на тези нови впечатления, субект и обект не се различават много един от друг. Фактите и явленията между тях също така не са много отчетливи, душата се къпе в едно общо впечатление, в едно смътно чувство за въз приеманите неща като през мъгла, и все пак това чувство е същевременно онова на нейното собствено съществуване. В същото време едно дълбоко желание се надига в заспалия човек, една нужда да почива в лоното на Бога

Неговата вътрешна дейност се разпростира на всички страни в едно неопределено чувство, към което се примесва една смътна носталгия да "почива в Бога" - защото именно този е подходящият за случая из раз. Повтарям, аз давам това описание на несъзнателните опитности, като че те са изживявани съзнателно. За душата е изчезнало всичко, което тя е възприемала със сетивата, заличени са и стремежите, чрез които се изразява с помощта на тялото и движи това тяло чрез волята. В нея не обитава нищо друго освен едно неопределено чувство за вселената и носталгията за Бога. В това състояние, в което душата се намира в началото на съня, могат да се явят сънища. Това са символични образи, които отговарят на външни опитности, на спомени; или пък те са предизвикани от органични явления или още те могат да изразяват някои действителности на духовния свят, обаче без сънуващият, който още не е освободен от обикновеното съзнание, да може да добие едно ясно понятие за това, което тези сънища означават. Даже за този, за когото Имагинативното познание позволява да възприема това състояние на душата - защото имагинативното познание действително може да стори това - сънищата не са ясно съобщение за това, което става в него, а на против едно було хвърлено върху истината. Тази чиста истина може да бъде установена от човешкото същество само ако той волево се подготви да я възприеме чрез упражненията, за които говорих.

Възприемането на действителностите, които се явяват в началото на съня може да бъде плод само на тази подготовка на душата. Когато наблюдаваме с истинско познание тази първа фаза на съня, когато разбираме, какво означава тя, ние констатираме че тя е ако не тъждествена, поне много близка до безсънанието, в което живеем през цялото време на първото детство. Ако човешкото същество би било способно да доведе до своето съзнание опитностите, които е имал през тази възраст, и да ги формулира използвайки понятията и идеите на обикновеното съзнание, тези на философията, то би им предал една действителна субстанция, философията би станала нещо действително. Точно по същия начин

през време на първия стадий на съня, човекът е един философ, обаче несъзнателен. Той се отъждествява с идеите, с логическите разсъждения, с диалектиката които е изработил. Ако това чувство на разширение в безграничните мъгли на етерния свят и ако носталгията на душата почива в Бога биха станали за него конкретно възприемаеми, ако биха стигнали до неговото съзнание, отвлечените идеи родени от това съзнание биха получили живот и философията би станала отново това, което тя е била в Гърция преди Сократа и в едно още по-далечно минало: една вътрешна действителност. Така ние установихме два стадия на човешкото развитие, този на първото детство, който доведен до съзнанието би превърнал философските идеи в една действителност, и този на първия сън, който е твърде подобен на първия и който също доведен до съзнанието би предал на философията изработена през време на будното състояние, характера на една живяна действителност.

* * *

Този стадий на първия сън трае твърде кратко. Той е последван от един друг, в течение на който, вместо да се чувства че живее вътре в един физически и етерен организъм, човешкото същество чувства в самото себе си присъствието на Космоса, който през деня е виждало около себе си. През време на предишния стадий няма ясно разграничаване между субекта и това, което той изпитва; сега това разграничаване се засилва все повече, но човешкото същество го изпитва в едно отношение обратно на това, което познаваше през време на будността. Той се чувства разлято в Космоса, а неговият собствен организъм му се явява сега като намиращ се вън от него. През време на будното състояние то има едно смъртно чувство за своите органи - бели дробове, черен дроб и т. н. Когато спи то има едно аналогично чувство по отношение на Космоса неговата душа остава един вид космическа. Не че действително тя се разширява колкото Космоса; не, тя само чувства в самата себе си като едно пропиване дошло от космоса. Тази първа опитност, която е несъзнателна въпреки че е действителна е равностойна на един вид разпръскване, раздробяване. Душата не се чувства една, тя има чувството, че е едно множество.

Това е както през будното състояние бихме имали впечатлението, че сме не едно единно същество, а сбор от същества съставени от нашите очи, уши, бели дробове и т. н. и като че бихме изгубили чувството за наше то единство. Последствието от това е, че душата е потопена в едно състояние, което тя би окачества като страх, мъка, безпокойство, ако би имала съзнание за него. В действителност душата не познава всички тези явления освен така, както през деня познава своя организъм, и стра

хът който изпитва може да се сравни с това, което тя чувства, когато има някакво телесно неразположение. Фактически в този момент тя минава през състояния, които трябва да окажем като събуждащи страх. В този момент на съня тя действително изпитва влиянието на това, което е станало през деня. За съвременния човек, който живее след Тайната на Голгота, това влияние може да бъде плод на едно вътрешно усърдие, на една вътрешна ревност, с която той се е обърнал към Христа и към събитието на Голгота. Всички мисли, които са били посветени на това събитие, всички образи, които човек е замислил, проектират своите следствия върху този втори етап на съня.

Не е било така за хората, които са живели преди събитието на Голгота. Техните религиозни ръководители им даваха чрез някои средства, чрез някои култови практики, това, което през време на съня можеше да им помогне да превъзмогнат постепенно този страх. За човечеството, което живее след Тайната на Голгота, помощта иде от вътрешната връзка с Христа, от религиозните действия, които то посвещава на тази връзка, от отношението, в което се намира с Христа и от неговото поведение в зависимост от тази връзка. Аз вече казах преди малко, че описвам нещата така, както те се представят на инспиративното съзнание и както действително са изживени от душата. Ето защо си служи с понятия, които са тези на съзнателното мислене - а съответните явления са действително налице в душата.

Фактически, когато през деня сме били вътрешно свързани с Христа, през време на втория етап на съня ние сме поставени в присъствие на неговата сила, която ни направлява. Благодарение на тази сила, ние превъзможваме страха, който завладява нашата душа, и успяваме да установим една космическа връзка с вселената. Благодарение на тази връзка душата е доведена до там, да вижда планетите на нашия слънчев космос в движение, но тя ги вижда като включени в нейния вътрешен живот. Не че през време на съня тя се разширява и се разтяга в полето на планетите: тя чувства, че в нея живее един образ, който възпроизвежда космоса на планетите, един вид вътрешен небесен глобус. И въпреки че този образ не се явява в полето на съзнанието, той раздава своята лъчезарност в будния живот, от събуждането до вечерта през целия организъм. Действително в този организъм, в дишането, в кръвообращението, в цялата ритмична система и успоредно на техния прилив, живеят импулсите, устремите, които се намесват в древния живот и които се дължат на вътрешната опитност с планетите, която душата има през време на съня. Когато сме будни, нашето дишане, нашето кръвообращение са пронизани от поощрителните устреми, чийто произход се намира в планетарните движения на нашата слънчева система. През време на съня

тези движения на планетите не действат пряко и се чувстват от душата вън от тялото. Обаче заспалият организъм е пронизан от ехото на техните вибрации, изпитани през предната нощ и през деня техният прилив е преминал в дишане то и кръвообращението. Сутринта тези пулсации са възобновени от опитността изживяна от душата, че е била пропитата от планетарния Космос.

През време на този втори етап на съня душата е място на една друга дейност: тя живее отново отчетливо всички връзки, които са я свързали с душите с които се е намирала в контакт през време на своите минали възплъщения. Ние носим в самите нас "знаците", с които са ни отбелязали тези връзки и те се явяват тогава под формата на образи. Несъзнателно, обаче твърде действително, душата живее отново всичко добро или всичко зло извършено по отношение на другите хора. Тя има също опитност по отношение на това, което я свързва с духовните Същества, които обитават в Космоса, без да обличат никога едно физическо тяло, и които по отношение на земния живот са винаги свръхсетивни. По този начин през време на съня душата се намира в една разнородна мрежа от връзки, които я свързват с други души. Пред нея се явяват образите на всички деяния, добри или лоши, които е извършила, на доброто и злото причинено на другите. Накратко казано, това е самата изпълнена вече съдба, която в този стадий на съня се явява пред душата.

Една древна философия е нарекла това Карма. И тъй като вътрешната опитност за планетите остава в нашето дишане и в нашето кръвообращение отпечатъка на техните движения, инспиративното познание може да наблюдава, че опитността за последователните съществувания от своя страна също упражнява своите действия до дневното съзнание, въпреки че човек няма за това едно пряко познание.

За инспиративното познание, което възприема това, което живее по този начин, прераждането става един даден факт, то се налага успоредно с виждането на онези връзки, които от всички времена са свързвали душите помежду им. Някоя връзка отговаря на определено възплъщение, друга извиква едно друго съществуване и т. н.

По същия начин Кармата се налага като един факт. Действието на всички тези опитности, които душата има през време на съня, върху дневното съзнание, се чувстват в общото настроение, в тъпото чувство, което човек има за себе си и което зависи именно от това, което той е изживял през нощта. Ние се чувстваме щастливи или нещастни и добро настроение или без сили, и това неясно чувство е до голяма степен последствие от състоянията през които сме минали през време на съня.

Това, което се нарича вътрешен живот на човека в лоното на Космоса, е образният отпечатък на този Космос върху душата, образното виждане

на събитията на съдбата му. Ако инспиративното съзнание е способно да се издигне до тези възприятия и да ги изрази след това в понятия на обикновеното съзнание, то изгражда една Космология основана на действителността, включваща целия човек, която е била действително живяна. Когато то е способно да измине съзнателно този етап на съня, човешкото същество познава себе си като един член на космическия ред, проявен в планетите, т. е. в природния космически ред. В същото това поле се появява сега космическият морален ред. Защото нещата не се представят така, както тук на Земята, където от една страна имаме природата с нейните собствени закони и с нейния собствен ред, независими от морала, а от друга страна моралния ред, който душата намира на Земята само в самата себе си. Тук ние се намираме в един свят, където и двете са едно. Планетарният Космос е пропит от един морален духовен живот, от морални подтици ведно непрестанно течение. Ние живеем в един Космос едновременно морален и природен. Можете да си представите голямото значение на този нощен живот върху дневния живот. И можем да кажем, че що се отнася за поведението, опитностите изживени от душата между началото на съня и събуждането са най-важните, те имат по-голямо значение от това, което тя възприема през време на деня; защото органическите функции, физически и етерни, както и самото настроение, зависят от тези нощни опитности.

* * *

Третият етап на съня се характеризира с едно преминаване от планетарния Космос във вселената на неподвижните звезди. Отново в душата се раждат образи, които възпроизвеждат тези особени тела, но не техния външен вид, който възприемаме с нашите сетива при будното съзнание. Душата влиза в контакт със Съществата, за които по-рано казахме, че те отговарят на тези звезди и могат да бъдат възприемани чрез Интуицията. Тук в сетивния свят материалните образи на звездите са пред нашето съзнание. Когато Интуицията прониква в духовния свят, тя познава в определени Същества онези, за които Слънцето, неподвижните звезди предлагат на нашето сетивно възприятие само едно физическо възпроизвеждане. През време на третия етап на съня душата живее сред тези Същества. Тя възприема в тях образи, които възпроизвеждат съзвездията, т. е. фактически дейностите на тези звездни Същества. Науката на миналите времена, родена в един вид съновиждане, често е описвала тази опитност за съзвездията и зодиака, която е съществуващият момент на съня. За да разберем, какво представляват тези духовни Същества, за предпочитане е в сетивния свят да обгърнем с поглед едно съзвездие в неговата целокупност отколкото звездите поотделно.

Така, когато през време на съня, душата е излъчена от физическо-етерното тяло, когато възприема това тяло като нещо външно за нея, като един предмет подобен на тези, които вижда около себе си в сетивния свят, тя е едно духовно същество между другите Същества в Космоса. Въпреки, че тази опитност не е съзнателна, душата изпитва нейните следствия през будното състояние и нейното здраве, крепкостта и свежестта на тялото - не на душата, както при първия стадий на съня - са резултат от всичко, което тя е изживяла през нощта, сред звездните Същества.

Най-после душата има пред себе си - също несъзнателно - гледката на раждането, в най-широкия смисъл на думата, т. е. на своето слизване, чрез зачатие и зародишния живот, в едно физическо тяло. Тя възприема също така, как при смъртта напуска тялото и как вечната същност на човека преминава в духовния свят. Всяка нощ на нея и се предлага зрелището на това, което са в действителност раждането и смъртта. А последствието от тази опитност е, че през време на будното състояние тя носи в себе си неясно това чувство, че раждане и смърт не са това, което сетивата ни позволяват да познаем. Не човекът надарен със здрав разум не може да вярва, че те не са в действителност друго, освен това, което познаваме от тях чрез сетивата. Погрешно е да се мисли, че илюзията да бъде едно вечно същество, е достатъчна, за да го поддържа в идеята за безсмъртието. Ако човек вижда в раждането и смъртта нещо различно от материалните факти, това е защото, под формата на едно смътно чувство, в него проникват лъчите на опитностите, които той е имал през нощта: образът на неговото слизване от висините на духовните светове към земното съществуване и на неговото възлизане към духовния свят.

Религиозните стремежи, религиозното чувство, религиозното съзнание в течение на будния живот имат следователно своя произход в опитностите изживени от душата през нощта. Този етап отговаря на най-дълбокия етап на съня. От него човек извлича оцветението на своето религиозно поведение. Чрез една жива опитност за това, което е било първобитното човечество, опитност до бита при пълно съзнание поддържано от Интуицията, опитност пропита от интуиции, човек може днес да основе религиозния живот върху познанието; това религиозно познание може да бъде добито, когато свръхсетивната Интуиция озарява и познава най-дълбоката фаза на съня. Защото това, което се намира в човека в дълбините на съня, е самият извор, от който нашето познание за божественото черпи. Нашето дневно съзнание е само една последна издънка на възможностите разкриващи се на това познание; и религиозното чувство, което човек носи спонтанно в себе си, е също така едно отражение

на това, което душата възприема в безсъзнание, но едно отражение изпълнено с величие и слава, когато тя минава през третата фаза на съня. Човекът потъва в съня не само, за да възстанови своите сили или за да черпи от него стимулантите, които внасят живот в неговото дишане и кръвообращение, но за да намери в духовния свят живите сили, от които се нуждае. Всичко, което в него е религиозно чувство, стига до неговото съзнание, на повърхността на душата, идвайки от дълбините, в които тя се движи през време на съня. Колкото и парадоксално да е това твърдение за едно модерно съзнание, можем да кажем, че през време на първата фаза на съня човешкото същество, както през време на първото детство, живее като философ; през време на втората фаза той живее като космолог и през време на третата - неговият живот е изцяло божествен. Тази трета фаза трябва да напуснем ние за да се върнем отново към будното съзнание.

* * *

През време на последната фаза на съня, завръщането става през същите етапи, този път изминати в обратна посока. Но за да разберем напълно явлението на съня, през време на който човек напуска своя физически и етерен организъм, трябва да си поставим върху основата на интуитивното познание следния въпрос: защо човешкото същество се намира отново доведено до този физически и етерен организъм? На какъв подтик се подчинява то? За да отговорим на този въпрос, трябва да продължим доста далече проучването на съня чрез Интуицията. Интуицията ни позволява да различаваме духовните Същества, които отговарят на Слънцето и другите неподвижни съзвездия, и да познаем че подтикът, който отново довежда човека към Земята е този на Съществата, чийто образ е Луната в нашия физически свят. Силите на Луната пропиват целия наш Космос. Когато чрез Интуицията се научаваме да познаваме Съществата, които отговарят на физическата Луна, ние виждаме в тях силите, които когато сме достигнали фазата на най-дълбокия сън, ни връщат отново към нашето физическо и етерно тяло. Тези сили на Луната са наистина онези, които свързват нашето астрално тяло и нашия Аз с физическото и етерното тела.

При всяко събуждане, когато душата, напускайки духовния свят иска отново да проникне във физическия и етерен организъм, тя трябва да се изостави на течението на лунните сили. Тук няма значение - и Вие лесно ще разберете това - дали имаме новолуние или пълнолуние. Защото в първия случай, въпреки че материално тя е невидима, нейните сили са в действие в Космоса, за да доведат отново душата към тялото (въпреки, че промените които Луната изпитва в нашите очи - които я виждат ту

пълна, ту във форма на рог - отговарят действително на промени на психическото същество на Луната, промени на които са чувствителни душата и духът на човека във физическия организъм). Отношенията между тялото и духовната същност на човека се установяват наистина под влиянието на космическите сили, чийто материален израз ни се явява в различните форми, които Луната приема в течение на своя цикъл. Така нашият поглед може да се потопи в това, което сънят и будният живот и ние можем да научим това, което сутринта отново довежда човека към будното съзнание. Той намира отново това съзнание, след като е минал в обратна посока трите фази на съня. Когато стига до третата фаза, там където го изпълва желанието да се съедини с Бога, сънищата идват отново да се примесят в неговата душа и постепенно той се намира отново в своя физически и етерен организъм.

Защото когато е минало вратата на смъртта, човешкото същество се е вече подчинено на тези лунни сили, до каква степен се освобождава то от тяхната власт и власт и може да обитава по-дълго време в духовния свят. Какви тайни заобикалят раждането, смъртта и връзката на последователните съществувания, тази ще бъде по същество темата на нашето изследване в течение на следващите две сказки.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

ПРЕМИНАВАНЕ ОТ ДУХОВНОТО СЪЩЕСТВУВАНЕ КЪМ ФИЗИЧЕСКИЯ ЖИВОТ

Изложенията които направих върху инспиративното и интуитивно познание ще са показали, че вътрешно то същество на човека, неговата душа и неговият дух, възприемат Космоса. Вчера аз описах, как това възприятие се извършва през време на съня, като остава непознато от обикновеното съзнание. Човешкото същество има опитност за Космоса, обаче неговото обикновено съзнание не знае нищо за това. През време, когато се потапя във физическото съществуване и в сетивната опитност, то има съзнание за себе си посредством своето физическо тяло и своето етерно тяло и за него, неговото вътрешно същество, е това, което неговите органи му предават. През време, когато има опитност за Космоса, какъвто е случаят през време на съня, неговият вътрешен живот е съставен от един образ на космическите Същества. Така за обикновения сън, обикновения вътрешен живот става един вътрешен свят. През време когато спи човешкото същество възприема около себе си като външни за него физическото тяло, и етерното тяло които са обикновено в него, които са самото то. И това, което в сетивното възприятие образува външния свят, Космоса става за него нещо вътрешно. Но през време на съня астралният човек и човекът-Аз са постоянно обладани от желанието да

се върнат отново във физическото тяло. Това желание е особено силно в онзи момент на съня, който вчера посочих като най-дълбок сън, фазата на съзнанието за "неподвижните звезди". Това желание за завръщане във физическото тяло е разбира се свързано с присъствието във сетивния свят на това тяло пълно с живот. И както показах вчера лунните сили са тези, които го запалват.

За да разберем добре антропософската духовна наука, трябва да бъдем наясно върху една точка: взетите поотделно факти могат да бъдат представени в най-различни перспективи. Така от една страна аз казах: Ако сутрин човекът иска да се върне отново в своето физическо и етерно тела, това е защото неговата душа изпитва желание за това. А от друга страна ще можем да кажем: Това завръщане е резултат на силите на Луната. И двете твърдения са точни. За да уточним нещата, трябва да кажем, че желанието на човека да се намери отново свързан с един физически организъм се ражда под влиянието на силите на Луната през време на възприемането на Космоса, тези сили, в които астралният организъм и Азът се къпят от заспиването до събуждането. Обаче същите тези сили на Луната, на духовната Луна не могат да действат върху човека през време на неговото преди-земно съществуване, т.е. преди да е напуснал духовния свят, за да облече едно физическо тяло.

През време на този период той не е свързан с едно физическо и етерно тяло, защото това тяло не съществува. Докато през време на съня този организъм очаква един вид, щото душата и духът на човека да дойдат и да обитават отново в него.

Но ако през време на пред-земния живот физическото и етерно тяло не съществуват, все пак човешкото същество може да има една вътрешна опитност за един вид Космос, като че този Космос би бил негов вътрешен свят. То има чувството, че самото то е един Космос, но който се различава от този, който възприема ме чрез сетивата между раждането и смъртта. Космосът, за който има опитност през определена фаза на пред-земното съществуване, е един вид зародиш на това, което ще бъде по-късно физическият организъм, този с който ще се облече слизайки на Земята.

Представете си съответните сили, а не материалните органи - представете си. Следователно огромно увеличен живот на всички органи: бели дробове, сърце и т.н. За това човешкото същество има опитност, но включвайки го в своята душа прави от този Космос едно вътрешно същество.

Служейки си тук с думата "зародиш" за да назовава това, което ще бъде по-късно физическият организъм, бих искал да подчертая, че този израз трябва да бъде взет в един съвършено различен смисъл отколкото кога-

то се говори за физически зародиш. В перспективата на физическия живот, под думата зародиш разбираме нещо имащо много малки размери и което расте и става един организъм. Когато напротив говорим за Космоса, който е зародиш на човешкото физическо тяло, трябва да си го представим разширено, огромно и свиващо се все повече и повече, за да се смали. Освен това не трябва да се изпуска предвид, че в този случай що се отнася до пред-земното съществуване, изразите "голямо" и "малко" са употребени един по отношение на друг като образи, защото през време на това съществуване душата не може да отнесе своите опитности към едно пространство, което не съществува. Тя познава само впечатления, качества. Пространството съществува само в лоното на сетивния свят. Определенията от този род могат само да послужат да предчувстваме някои чисто духовни условия на пред-земното съществуване. В този смисъл можем да кажем: космическият човешки зародиш е "голям"; той се свива все повече и повече и накрая се явява много смален, под формата на физическия организъм.

В пред-земното съществуване човек не вижда Космоса под формата на звездната безкрайност над него, както тук долу. Той я има около себе си, тази вселена, в която обитават духовните Същества. Той се чувства едно с тях, има впечатлението, че те живеят в него и че неговата душа е разширена колкото цялата тази вселена. Този Космос не е друго освен това, което ще бъде неговото физическо тяло, разширено до размерите на вселената. Това, което по-късно ще бъде неговото висше същество, той го възприема като един външен Космос, но с който неговата душа се слива. Можем следователно да кажем, че този Космос - бих пред почел да го нарека един човешки Космос, - че този човешки Космос, който човешкото същество възприема като съставляващ част от самия него е неговото индивидуално съществуване.

Но същевременно човек чувства присъствието на други духовни Същества и на други човешки души, които не слизат към земното съществуване. Той свързва с тях своя вътрешен живот и има същевременно опитността за една вселена, която му принадлежи като собствена, и опитността за един вид единение, връзка с други същества. На това единение живяно през време на пред-земното съществуване ще дам името активна, действителна интуиция, живяна интуиция. Това, което в добитото интуитивно познание е съставено от образи, през време на пред-земното съществуване е жива опитност. През време на съня, човешкото същество има опитността за един вид пропиване на Космоса и от друга страна то притежава завършени, формира ни своите физически и етерен организъм. През време на земния живот нашата работа се състои в това, да изменим, да преобразим полезно нещата и същевременно да преобразим

самите себе си. През време на пред-земното съществуване ние работим, за да приготвим нашия физически организъм. Ние го снабдяваме с всичко, което на Земята ще позволи една хармонична дейност на органите помежду им хармоничната дейност на органите с душата и на душата с духа. Ние живеем в една вселена в процес на ставане, чийто форми се изграждат постепенно с оглед на нашия бъдещ физически организъм. Ние имаме съзнание за тази вселена чрез дейността на нашия дух и на нашата душа, а не само чрез идеите. Но ако това съзнание не стига до земния живот, това е защото, когато спим, физическият и етерен организми не се развиват; те са завършени и ние няма нужда да работим активно върху тях. Ние имаме опитност за него при условията, които описах вчера.

През време на пред-земното съществуване нашата връзка с вселената е в процес на ставане - тази, която се свива постепенно, за да стане наш бъдещ физически организъм - е съставена от сили, от една вътрешна дейност, които се проявяват за нас в едно състояние на съзнанието различно от това, което познаваме на Земята. Това е едно състояние на пълна яснота и будност, по-силно даже от земната будност; то ни предава опитността на работата, която извършваме самите ние с оглед на нашето бъдещо земно съществуване. Когато на Земята разглеждаме нашия физически организъм под формата която ни предлагат или неговия външен вид, или физиологията и анатомията, ние съвсем не можем да призовем величествения блясък, величието на вселената, на звездния свят, на облаците, които ни заобикалят. Въпреки това, онова което се е свило, за да стане нашия човешки организъм, е било възприемано от човешката душа през време на пред-земния живот по-величествено отколкото физическия Космос, който ни заобикаля. Кога то призовем всичко, което материалното вещество на организма крие, всичко, което е скрито в човешкото същество живеещо на Земята, скрито защото се е свило под булото на материята, и го виждаме пренесено в духовните форми, трябва да си представим една вселена, с която нашият физически свят, въпреки всички негови звезди и всички негови слънца, не може и отдалече да се сравни по величие и могъщество.

Ние слизаем към Земята след като сме имали духовната опитност за един мощен и величествен свят. Най-висшите творения, които можем да изработим тук долу, са нищожни пред това творение, в създаването на което човекът участва през време напред-земното съществуване. Казвам: той участва в тази работа, защото заедно с него върху това чудесно творение, което е физическия организъм, работят безброй духовни Същества от най-различни йерархии. Тази работа ги изпълва с блаженство.

Защото какво прави човешкото същество през време на пред-земното съществуване, между смъртта и едно ново раждане. Отговорът на този въпрос ни показва една задача от голям размах: в определена фаза то работи заедно с духовните същества на космоса да събере в неговите части, да изгради с мъдрост едно физическо тяло, от което изработва първо един всемирнен модел, който е негов "зародиш". Само това, сравнено с онова, което то ще познае на Земята, е едно небесно съществуване. Това, което се извършва там, по-късно ще остане скрито в дълбините на физическия организъм, който ще бъде дреха на душата, и от всички елементи, които ни съставят, то е най-малко достъпно за обикновеното съзнание. Драмата на материализма е тази, че той мисли да познава наистина материята, когато говори за нейните закони. Обаче всяка материя е одушевена от духа, и не само от този който е на открито, а също от един, който не можем да открием, освен когато насочим нашия поглед към далечни епохи, към състояния на съзнанието съвършено различни от нашето. Материалният физически организъм е това, което материалистът познава най-малко. Трябваше да се роди материалистичното схващане, за да останат скрити за погледа на съвременната наука, която иначе е достойна за удивление, толкова сложните материални форми на организма.

* * *

За да охарактеризираме тази фаза на пред-земния живот, който току що описах, можем да кажем също и следното: Всичко, което заобикаля човека и което за него е същевременно негов вътрешен свят, за него той има опитност съпроводена с чувството на общение с духовната вселена. Тази духовна вселена е една съвкупност от действителни същества, същества активни, в кръга на които човешкото същество чувства, че живее като душа и дух. Това силно живо и ясно съзнание започва от определен момент да се помрачава, да се засенчва. Не че човек има чувството на това отслабване, обаче сравнено с яснотата и силата, които имаше през предшестващата фаза, това съзнание отслабва. За да изразя чрез един образ това силно чувство, бих могъл да кажа, че в определен момент на предрожденното съществуване, човешкото същество започва да си казва: аз имам около себе си и същевременно вътре в самия мене други божествени, духовни същества. Сега ми се струва, че тези Същества не ми се изживяват вече напълно. Струва ми се, че те обличат форми, които ги забулват; че стават подобни на тези звезди, за които имах съзнание в моето минало земно съществуване, под тяхната материална форма. Те не са още тези звезди, но струва ми се, че се намират вече в процес да станат духовни Същества звезди. Чувство то, което човек изпитва

тогава е това на един духовен свят, който постепенно се отдалечава от него, за да бъде заменен с един образ, който носи неговия отпечатък, чрез един космически израз на неговата действителност.

Живяната, активна опитност на Интуицията отстъпва място на една Инспирация, получено по канала на този космически образ на духовния свят. Това видение е едно живяно чувство: духовният свят в неговата първична и истинска субстанция изчезва и душата възприема от него само една проява, едно откровение. Това, което се събужда в нея в този момент, бих предпочел да го назова с една дума заета от земния език, а именно думата лишаване. Душата изпитва желанието да намери отново "това, което е на път да изгуби". Отначало то не е изгубено още, но тя чувства, че ще изгуби нещо, което притежаваше по-рано. Едновременно се ражда чувството, че тя е ограбена и желанието да намери отново, това което е на път да бъде изгубено.

В този стадий на пред-земното съществуване душата е чувствителна към силите на Луната. Тя се чувства съблечена, ограбена, изпитва едно желание и тези чувства я подготвят да приеме влиянието на космическите лунни сили. До този момент тези сили не съществуваха за нея. Обаче в момента, когато духовният Космос започва да се заличава, става едно сливане между лунните сили, които изпълват вселената със своите трептения, и тези на желанието и на лишаването, които възникват в душата. Космосът отначало съединен с човека в цялата негова жива духовност отстъпва място на едно откровение; успоредно с това активната и жива Интуиция отстъпва място на активната и жива Инспирация и силите на Луната действат на човека по такъв начин, че правят да се събуди отново в него чувството на един вътрешен личен живот. Той не е вече напълно слят във вселената, без субект и обект да могат още да се различават един от друг. Сега той е станал една личност.

По-рано неговият живот се сливаше с този на други същества; сега той отново намира съзнанието, че е един субект и вижда около себе си предмети, обекти. Той чувства, че живее в себе си, има за себе си едно лично чувство, което дължи на силите на Луната, и проявлението на Космоса става за него един външен свят. В тази сега вътрешна човешка душа се ражда една мисъл, която бих могъл да изразя по следния начин, използвайки изразните средства на земния език: аз имам нужда да притежавам това физическо тяло, което беше целта на извършената работа, космическия духовен зародиш, за създаването на който аз сътрудних. Така човешкото същество узрява, за да слезе към Земята. Лишено и пълно с желание, под влиянието на лунните сили то е узряло да се стреми да живее на Земята, да слезе на Земята, желание, което е последствие от неговото предишно участие в работата за изграждане на космическия духо-

вен зародиш на физическото тяло. Аз още вчера казах: силите на луната са винаги тези, които подготвят човешкото същество за земния живот. През време на съня те го гласкат да се върне отново към Земята. През време на пред-земния живот човекът се намира отначало във сферата на тяхното действие, но след това той прониква в сфера и едновременно в него се ражда чувството, което го кара да се обърне отново към живота върху Земята. Физическото тяло и етерното тяло не са още налице, обаче в човека трептят отзвуци от това, което сам е извършил, за да приготи своето физическо тяло в Космоса.

* * *

За да продължим изложението върху цялостния човешки живот в неговите отношения с инспиративното и интуитивно познание, ще кажа първо това: Тази опитност, която през време на изследваната фаза на пред-земния живот човешкото същество изживява при пълно будно и ясно съзнание, се отразява в основното поведение в живота на душата в течение на земното съществуване, когато тя се чувства съединена с божествената основа на света. Тя се отразява именно в стремежа към религиозен живот. Когато в течение на земния живот душата иска да си обясни, под каква форма ще се яви нейната сегашна опитност през време на земния живот, необходимо е в момента, когато тя преминава от общението с живия Космос към възприятието на това, което е вече само проявление на този Космос, необходимо е в този момент на нейния пред-земен живот тя да си каже: От едно съществуване, което е изцяло пропито от Бога, аз преминавам към едно космическо съществуване; аз започвам сега да се свивам, да овътрешнявам това ясно съзнание за космоса, което досега беше безгранично под влиянието на силите на Луната. По-горе аз казах, че това ясно космическо съзнание започва да се засенчва. Обаче в еднаква степен душата чувства как в нея нараства едно чувство за самата себе си, в зависимост от което проявленията на Космоса и се явяват сега като нещо външно, като нещо намиращо се вън от нея. Така човешкото същество се връща отново към стадия на Инспирацията, при който то се чувства като член на Космоса, като част на Космоса. следователно при този втори етап на нейното пред-земно съществуване тя има опитността, вътрешната опитност на Космологията.

Ако в своя земен живот човек носи в себе си стремежи към една космологическа мъдрост, това е последствие от опитността, която току що описахме; също така религиозното съзнание е едно последствие на първата фаза, тази на съзнанието изцяло пропито от Бога. През тези състояния е минала душата в течение на пред-земното съществуване; те донасят своите плодове в земния живот; те се възобновяват всяка нощ. Те

са налице, когато човекът се ражда на Земята, защото той ги донася под формата на стремежи. Когато денят идва след нощта, тези състояния преминават в сянка. Обаче всяка нощ живата опитност на звездния свят, на планетарния свят, оживява отново космологическите стремежи, а също и пропитото изцяло от Бога космологично съществуване е оживено отново през време на последната фаза на съня, тази на най-дълбокия сън. За да дадем на религиозния живот и на Космологията като основа познанието, необходимо е запазвайки пълното съзнание на земния живот, човек да направи да възникнат отново в него образите, които току що бяха описани.

В момента когато човешкото същество е обхванато от силите на Луната, а външната вселена, по-рано вселена на неговото бъдещо физическо тяло, му се явява вече само като едно откровение, в този момент то изгубва съзнанието за връзката, която го съединяваше с тази човешка вселена. Този космически зародиш на физическото тяло, върху който то също е работило, се заличава за него и изчезва. Сега то притежава един вътрешен живот, възбуждан от силите на Луната, пронизан като светкавици от желанието да живее на Земята, заобиколен от образите на един духовен Космос. Ако в този момент то се опитва да ги хване, те се разкъсват. Защото действителността, на която те отговарят не е вече там, тя е напуснала съществото.

Действителната субстанция на човешката вселена е изчезнала за душата в нея и около нея. Малко време след това изчезване се произвежда на Земята зачатие. Сега съгъстено, физическото тяло ще бъде поето в грижите на духовната вселена, която преследва неговото изграждане във връзка с наследственото течение.

Това, което човешкото същество е изработило, тази духовна вселена е изчезнало за него, но то се явява отново, когато физическият зародиш се явява при зачатие. Духовното творение, в което е участвал човекът във висините, продължава но материално, на Земята. Човешкото същество няма никакво съзнание за това продължение, нито преди раждането, нито след това. Духовната изработка на неговия физически организъм се е утаила един вид и сега се свива в малкото тяло на зародиша. Величествената голяма вселена е събрана, проникната, пропита от всичко, което донася наследствеността. Действителността, която тя е притежавала по-рано, от тази действителност човек долавя само един образ: това е един вид спомен за това, което е било една космическа действителност, действителността на изработването на неговия физически организъм. В тази фаза на пред-земния живот човешкото същество е узряло да примеси етерното в тези образи, от сега нататък без субстанция.

Защото Космосът е също един етерен Космос. От него човек извлича, съгъстявайки го, своето етерно тяло. Тези космически образи, тези космически спомени, той ги изпълва един вид с всемирния етер, който привлича към себе си и го съгъстява и по този начин се образува неговият етерен организъм. Тази работа се извършва в момента, когато физическото тяло му се изпълзва, за да се съедини при зачатieto с наследственото течение, докато самата душа се облича с един етерен организъм. Тя донася там със себе си чувството на лишаване, желанията да живее на Земята, които одушевяват нейното същество. Този етерен организъм е свикнал да се съединява с едно физическо тяло, защото той пропива целия физически Космос. Така се раждат силите, които привличат сега човека към всичко, което по-рано беше несъзнателно за него. Облече ни сега в едно етерно тяло, душата и духът желаят да слязат и слизат към физическия организъм в процес на образуване на Земята, този, чиято духовна форма е приготвил самият човек. Така душата и духът се съединяват с физическото тяло.

* * *

Считам, че сега в този последен стадий на пред-земния живот, описан по този начин, ясно може да се види, къде се намира границата между това, за което душата има съзнание през време на нейното духовно съществуване и това, за което тя няма съзнание. Тя има съзнание за овътрешняващото действие на лунните сили - всемирна картина превърнала се в една съвкупност от образи, от спомени - тя има съзнание, че съгъстява в лоното на всемирния етер силите, които ще образуват нейния етерен организъм. Това, което и се изпълзва, което и избягва е всичко онова, което става на Земята около този физически организъм, който минавайки през едно преобразуване се материализира и продължава своето развитие след зачатieto, включено в наследственото течение. Но както показах преди малко, тя идва със своето последно съзнание за космическите действителности да се съедини с това, което на Земята е несъзнателно за нея, и се потопява изцяло в него.

В този момент космическото съзнание угасва и съвсем малкото дете поклъпва като един вид несъзнателна памет за всичко, което съществото е живяло в своето предрождено съществуване. Без съмнение това е несъзнателна памет, но тя е жива в силна активната душа на съвсем малкото дете. Тази активност-спомен одушевява мозъка и останалата част на организма, без те да бъдат още добре диференцирани

През време на зародишния живот, в течение на който се извършва постепенно съединението, за което говорихме, и впоследствие още след раждането човекът работи като ваятел; той моделира своя мозък и оста-

налите свои органи. Тази активна памет работи с извънредна сила през време на първите години на детството за образуване на организма. По същество този организъм е бил приготвен по-рано и приема форма в зависимост от тази подготовка, но към този съгъстен духовен всемирнен организъм в едно физическо тяло трябва да се прибавят още много неща. Космическата несъзнателна, но активна памет, е тази, която моделира вътрешно кърмачето. Ако душата би могла да запази на Земята спомена за всичко, което е живяло през време на последната фаза на предрожденното съществуване, философията би запазила своята духовна субстанция. Защото именно действието на космическия етер върху организма на човека е това, което дава на философията погледа, който прониква в живите действителности. Обаче нещо и липсва още. Защо то по този начин тя би имала своя произход в един период на пред-земния живот, в течение на който човекът не знае нищо затова, което е неговият физически организъм, и няма никакво съзнание за него. Ето защо най-живата философия тази, която в древни времена се е родила от едно съновидно ясновидство, има в себе си нещо чуждо за Земята. Когато философията е жива, това е в зависимост от една духовна опитност чужда на Земята; ето защо тя винаги има голяма нужда да разбере земната действителност, над които се чувства да плува. Философията е винаги малко един идеализъм, тя почива на Земята, особено когато е жива. Действително човекът е философ само през време на последния период на своя предрожден живот. За да бъде философ и на Земята, той трябва да си припомни всичко, което през време на този последен период е било спонтанно присъстващо за неговото съзнание. По същия начин той беше истински космолог в течение на предидущия период, когато имаше пред своя поглед проявленията на Космоса, от който се бяха оттеглили вече действителните духовни Същества. Той е познал един истински и религиозен живот в първата фаза на пред-земния живот, както вече показва това днес.

Така религиозното познание, космологията и философията, когато те са субстанциални, са още дарове на свръхсетивния свят. Когато ще бъдат признати като такива, тогава те ще могат да донесат храна за духовни те нужди на човечеството.

Днес аз се опитах да Ви опиша някои неща свързани с тайната на раждането. През следващите дни ще Ви изложа другата страна на тези факти тази, която е свързана с тайната на смъртта. Така постепенно ще се допълни картината, която трябва да ни покаже, че нещата които на Земята имат истинска духовна стойност, са последно отражение, образ, действие на това, което човешкото същество може да живее, да познае, да научи през време на свръхсетивния живот. Защото то не е само едно

земно същество, а принадлежи също на света на духа, на света на души-те и ако иска да има пълното чувство за това, което то самото е във всеки стадий на неговия земен живот, то трябва да познава връзките, които го съединяват със свръхсетивния свят.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ

ХРИСТОС, ЧОВЕЧЕСТВОТО И ЗАГАДКАТА НА СМЪРТТА

В последната сказка аз се опитах да опиша, как човешкото същество, душа и дух през време на пред-земното съществуване, преминава от духовния свят, където обитава, на Земята. Ако душата иска да и се разкрие, как Христос и Тайната на Голгота са действали върху развитието, абсолютно необходимо е да бъде допуснат този пред-земен живот и от там да бъде разбрано това, което е вечната ядка на човешкото същество. Защото за да разберем истински Тайната на Голгота, трябва да можем да проследим това Същество, принадлежащо на духовните светове, Христос в неговото слизване от свръхземните области. По-рано това Същество обитаваше само тези области, където ние живеем преди да дойдем на Земята, то обитаваше там, преди да дойде и приеме човешки образ в Исуса, за да изпълни своето дело на Земята.

Ако искаме да стигнем до това разбиране на Христа във връзка с раждането, трябва преди всичко да разгледаме дълбокото, съществено преобразуване през което са минали в течение на развитието човешката душа и нейния вътрешен живот. Днес най-често се допуска, че вътрешното поведение, формите на съзнание то на съвременния човек през време на будното състояние, а също и през време на съня, са били винаги такива за човечеството, поне за това, чиято история ни е позната. Стига се най-много до там да се споменава в мировата история съществуването на почти животински форми, които първобитното човечество е имало и във връзка с тях хората да си представят, че мисълта, чувствата и волята трябва да са били различни от тези на съвременния човек. Но съвременните хора почти не знаят нищо за преобразуванията, които съзнанието и животът на цялата душа са претърпели от зората на развитието. Обаче тези преобразувания съставляват факти имащи извънредно голямо значение. За да намерим човешки същества, чийто съзнание и психически живот са твърде различни от нашите, не е необходимо да отидем в миналото до тези далечни епохи: второто или третото хилядолетия преди тайната на голгота са една достатъчно отдалечена точка. През тази епоха човекът проявяваше вече същата остра разлика между будното състояние ние и съня; но това не беше единственото изменение, на което е било подложено неговото съзнание.

Днес човекът не познава друго освен: будност - сън, и между тях – сънищата. Без съмнение за тези последните може да се каже че те предлагат на съзнанието едно съдържание, но често пъти илюзорно, и че във всеки случай това съдържание не отговаря на една действителност, която човек да може да отъждестви направо с помощта на неговото будно съзнание; несъмнено той може да стори това, но по един косвен път. Освен тези три състояния, от които едното - това на съновиденията е твърде несигурно, поне за разсъдливото познание, хората от миналите времена познаваха едно междинно състояние, което беше различно от трите: нито сънуване, нито пълна яснота на будността, нито дълбок сън или мечтание при полусъзнание: бихме могли да кажем, че това бяха сънища изпълнени с образи, които се явяваха през време на будността, както мислите минават през нашето съзнание. Тези образни форми бяха подобни на онези от нашите днешни сънища, но отговаряха на една свръхсетивна действителност, също така ясно, както нашите днешни възприятия отговарят на една физическа действителност. Когато възприемаме цветовете и формите на един предмет, ние знаем, че този предмет съществува; човекът от миналото възприемаше в себе си образи, които в неговото съзнание бяха също така подвижни, също така леки, както тези на нашите сънища, но тяхното присъствие гарантираше за него съществуването на една духовна действителност. Между така възприеманите действителности, човекът на миналото намираще между другите отзвука на своя пред-земен живот. Всеки ден това, което ставаше в неговата душа, беше за него абсолютно доказателство, че преди да слезе на Земята той е водил в един чисто духовен свят съществуването на едно духовно същество, душа и дух. Така той направо приемаше съществуването на вечната ядка на човека и на един свят, който не беше Земята, но на който той принадлежи също така, както принадлежеше на самата Земя.

Посветените на мистериите, които в древни времена имаха познанието на дълбоките основи на това положение, можеха да накарат своите последователи да разберат думите, чрез които те бяха уверени, че възприемат отзвука на техния пред-земен живот и същевременно духовния свят, на който човекът принадлежи чрез духовното сърце на своето същество. Те постигаха това, благодарение на съществуването, чийто физически образ е материалното Слънце, постигаха това чрез благодатта на това Същество. Следователно adeptът на древната Мъдрост и на Мистериите си казваше: моят поглед се издига към слънцето, обаче материалната, физическата звезда е само образ на едно слънчево същество, което пропива духовния свят, от който съм слязъл на земята и неговата сила е тази,

благодарение на която моята душа когато обитава на земята, носи в себе си това, което и дава увереност че е вечна.

Когато с подкрепата на посветените човешкото същество имаше в себе си увереността за тази благодат на слънчевото Същество, а същевременно и образно познание на своето пред-земно съществуване, а чрез него и това на своето вечно същество, то не виждаше в смъртта нищо загадъчно. То знаеше много добре, че тази смърт засягаше само физическия организъм и че в него съществува нещо, за което този организъм беше само дом. Смъртта не засягаше онази част от неговото същество, за която то имаше съзнание. Такова беше вътрешното становище на древните времена, на епохите, които предхождаха Тайната на Голгота. Погледът на душата се издигаше до такава висота, че можеше да схване благодатта на слънчевото Същество и въз приемаше, свободно изявена, тайната на раждането; познанието на тази тайна правеше от смъртта нещо различно от това, което тя е станала за хората живеещи след тази епоха.

* * *

Това съзнание се разгръща в образи, които както и въздействията им върху душата, заемаха мястото, което по-късно трябваше да заеме силното и активно лично съзнание, каквото съвременното човечество притежава. Човешкото същество повдигаше своя поглед до своята вечна ядка, но то нямаше още в себе си чувството на един индивидуален аз. И то никога не би добило това чувство, ако би запазило тази дарба на имажинативното (образно) съзнание. Но тази дарба му бе отнета. Именно по време на Тайната на Голгота имажинативното съзнание се затъмни все повече и повече. Успоредно с това се установи тази форма на съзнанието, която днес познаваме, с този остър контраст между съня и будността, а между тях - несигурният свят на сънищата. Тогава хората изгубиха познанието за тази част от тяхното същество, която им беше запазена от прякото виждане на едно пред-земно съществуване, а заедно с това и познанието на вечната ядка на тяхно то същество. Но това беше една необходимост: човекът трябваше да добие пълното съзнание за Аза, което човечеството през онази епоха не притежаваше още; това съзнание се подготвяше бавно. Едновременно пред хората възникна загадката на смъртта в цялата си пълнота и с всичка та си сила. Защото отсега нататък те нямаха вече познание чрез пряка опитност за съществуването на един свят, от който бяха дошли.

Именно през епохата, когато човечеството минаваше през тази фаза, от този свят, от който идва душата когато се ражда се яви Христос, който при събитията в Палестина се съедини с човека на име Исус. През тази епоха имаше хора, които на основата на древни предания бяха запазили

методи, които несъмнено бяха само остатъци от древни посвещения, но които даже под тази смалена форма, доставяха познанието за духовния свят и за връзките, които свързват човешкото същество с него. Тези посветени можаха да кажат тогава на онези, които бяха готови да приемат техните думи: слънчевото същество, което помагаше на човека чрез своята благодат и му позволяваше да възприема отзвук от неговото предземно съществуване, това същество, за което физическото слънце е само един последен отблясък, това същество, слезе при нас. То живя в тялото на човека Исус. То облече едно човешко тяло, за да бъде от този момент нататък не само съединено с духовния свят, през който човекът минава между смъртта и едно ново раждане, а също за да живее на Земята и да участва в човешкото развитие. Така говореха посветените съвременници на Тайната на Голгота на онези които бяха готови да ги слушат, които имаха вяра в тях. И по този начин хората можаха да научат, как Христос е влязъл в едно земно тяло, за да разреши за тях, не чрез учение, а чрез дела великата загадка, която се поставяше от тогава насам - загадката на смъртта. Христос, казваха посветените дойде на Земята, за да даде на човека на Земята отговора, който той трябваше да познае относно загадката поставена от смъртта. Защото по времето когато на Земята се извърши Тайната на Голгота, онези, които още притежаваха остатъци от древните методи на посвещението, говореха преди всичко за духовното същество на Христа и за неговата дейност в духовните светове. Те описваха пътя, по който трябваше да слезе на Земята това Същество, което по-рано никога не беше идвало на нея. Същността на тяхното учение беше пътят следван от Христа, за да слезе до човека Исус и сам да стане един човек в Исуса. Те не се задоволяваха само да изучават Исуса на история и да питат: какво иска да прави тази личност, тази историческа личност в развитието? Защото обикновеното съзнание имаше пред своя поглед историческата личност. Една част от съвременниците я виждаха и техните следовници имаха конкретно познание за нея чрез преданието. Обаче онези, които благодарение на остатъците от старото познание на посвещението още имаха известно съзнание за духовните светове, те можеха да кажат: това същество, в миналото висшето слънчево същество, което раздаваше благодатта, за която говорихме, по пътя, който го доведе към земята до човека Исус. То мина през събитията на Голгота. То е това слънчево Същество, което даде на хората - които бяха изгубили способността да възприемат пред-земното съществуване и да намерят така отговор на загадката на смъртта - силата да победят смъртта на Земята.

Самото това Същество слезе до земното съществуване, облече човешка форма, мина през Тайната на Голгота, за да им даде чрез самото това съ

битие - този път идващо отвън силата, която им се даваше в миналото чрез вътрешното възприятие на един отзвук от техния пред-земен живот.

Наистина чрез тази благодат човешкото същество притежаваше в своето съзнание една здравина, която му позволяваше да възприема спонтанно вечната ядка на своето същество, защото неговия поглед се отваряше към пред-земното съществуване.

Но трябваше да се върви напред. На Земята трябваше да се развие едно ясно съзнание за Аза, съзнание, което да бликне и се развие само в присъствието на сетивния свят. И затова трябваше да бъде заглушена старата форма на съзнанието, при което човекът имаше познание за вечната ядка на своето същество. Съществото, което му даваше възможност от висините на духовните светове и от вътрешността на самия него, извърши Тайната на Голгота, за да може човекът, съзерцавайки я и разбирайки я, да живее вън от себе си това, което в миналото чувстваше вътре в себе си. Това, което в миналото Христос му даваше от висините на духовните светове, Христос на Земята му дава възможност да го живее днес. В третата част на тази сказка ще видим, какво значение има това събитие за следващото развитие на човечеството.

* * *

Остатъците от старите методи на посвещението, които позволяваха на съвременниците на Тайната на Голгота и на техните следовници да учат още, що значеше действително слизането на Христа до човешкото същество Исус, - тези остатъци продължиха да се предават до четвъртото столетие след Исуса Христа, но по канала на една сила, която все повече отслабваше. През четвъртото столетие на нашата ера, древните методи престанаха напълно да събуждат в организма способностите, позволяващи едно сигурно познание на духовния свят. Човечеството навлизаше в един период, когато по същество то не разполагаше вече освен с възгледи и познания черпени в сетивния свят и в мисленето, което се опира на впечатленията и наблюденията, които този свят позволява. Обхващащ няколко столетия, този период на развитието доставя почвата, върху която се развива съзнанието на Аза.

Не можем да се отдадем на едно разумно изучаване на историята, без да вземем под внимание в тази перспектива времето, което протича от четвъртото столетие след И. Христа до около петнадесетото столетие. Без съмнение, по-рано са живели хора, които са били предтечи на това развитие на съзнанието за Аза (себесъзнанието); обаче въпреки това съществува голяма разлика между човека на 4-то или 5-то столетие, колкото и образован, колкото и учен да е бил той, и този на 15-то или 16-то столе-

тие. Разглеждайки - да не речем св. Августина, в когото съзнанието на Аза узрява с една сила, която го прави видимо, видимо за онзи, който възприема душите, разглеждайки душата на Скотус Еригена, който е живял през 9-то столетие, виждаме как постепенно се явява и се развива явява и се развива това съзнание за Аза, което по-късно ще стане собствено благо на най-простите хора; ние виждаме също как едно временно умира тази древна способност, която позволяваше например изучаването на алхимията, основана на едно интимно сливане на това, което очите виждаха, с това което душата чувстваше пред нещата. Едвам приблизително в 15-то столетие хората престават да възприемат друго нещо, освен чисто сетивните качества, от които ще направят основата на познанието. Успоредно с тази ориентация на човешкото мислене към това строго сетивно възприемане, което достигна върха на своя разцвет в епохата на Коперник, Галилей и Джордано Бруно, успоредно с него и чрез него се образува съзнанието за сетивното, съзнанието за Аза.

Обаче под действието на това Азово съзнание, виждането на духовните светове се затъмнява и потъва в мрачните дълбини. Духовният поглед, който Мистериите развиваха, познанието на посвещението се затъмни в 4-то столетие; те не ще познаят по-късно освен слаби остатъци. Това, което трябваше да остане да живее от старото познание на посвещението, бе от сега нататък грижливо скривано, даже пред очите на културното човечество, което завърши с това, че изгуби напълно всякакво познание за него. Така, щото този остатък се упражни почти никакво действие върху общата култура, върху цивилизацията. Поради тази причина той не можеше да предаде едно учение - както това ставаше още през времето на първите столетия на християнската ера - как Христос е слязъл от духовните светове. Единственото нещо, за което хората имаха тогава познание - даже и най-учените беше историческата личност Исус, за чийто живот говори историята, без да успее било чрез пряко виждане, било чрез традицията на посвещението, да даде истинското място на Христа, който дойде да се съедини с нея. През време на този период църквите не можаха следователно да сторят друго, освен да описват на своите верующи историческата личност, да им предадат нейния жив образ. Но от всичко онова, за което през първите столетия на нашата ера говореха онези, които са има ли едно познание за един духовен свят, от всичко това не беше предавано вече нищо. От миналите времена, когато душите бяха запазили известни познания от познанието на посвещението, църквата беше запазила учения, които предаваше под формата на догми; без да споменава онези, които още можеха да възприемат духовното съдържание, на което тези догми отговаряха, тя направи от тях обект само на една проста вяра.

Така докато се разширяваше и задълбочаваше познанието на сетивния свят, наред с него се установяваше една вяра в догмите, която можеше да бъде свързана само с личността на Исуса, тази, която обикновеното съзнание познаваше чрез историята. Така положението продължи да съществува в продължение на 17-то, 18-то и 19-то столетия и завърши с едно богословие, което се представяше за християнско и което имаше предвид вече само човешкото същество Исус, защото този беше единственият аспект на това същество, който историята можеше да предаде. Обаче същевременно формата на съзнанието, благодарение на което се развиваше опитността на Аза и което беше позволило да бъде изследвана структурата, устройството на сетивния свят, беше отслабило всичко, което свързваше душата с тази догматична сграда. Забележителните личности у които това съзнание беше най-силно, изгубиха всякаква склонност към съдържанието на вярата, към Христа. И особено през 19-то столетие се разпространи все повече едно богословие, в погледа на което Христос изчезваше напълно зад Исуса. Вече не се говореше освен за Исуса от Назарет, който беше представен като едно човешко същество, може би най-съвършеното от всички онези, които бяха участвали в развитието на човечеството.

След като през време на първите столетия на християнската ера хората бяха описали пътя, който водеше от Христа до Исуса, в който той се беше въплътил, сега те вземаха този Исус като изходна точка, за да се издигнат до Христа. Обаче съобразно природата на нещата, тук не можеха да сторят друго освен да признаят своето безсилие - или пък да не го признаят - да се издигнат до Христа, изхождайки от "простия" Исус, който беше живял в Палестина. По този начин богословието на една голяма част от човечеството изгуби Христа, като гледаше само Исуса. Това положение може да бъде изменено само чрез модерното посвещение, това посвещение, което аз определих в неговите главни черти в течение на миналите сказки и което води до Имагинацията, Инспирацията и Интуицията под една нова форма. То дава възможност да виждаме отвън Исуса, историческата личност, да стигнем до едно пряко виждане на предземното съществуване; от там да съзерцаваме Христа, който е едно духовно същество, и да разберем Исуса и Тайната на Голгота говорейки за Христа. Така ще може да бъде намерен отново пътят, от който съвременното богословие се е отдалечило, като не виждайки вече освен Исуса, то изгуби Христа.

Така чрез духовното виждане хората ще могат да познаят Христа, да познаят Исуса, в когото той стана човек и да разберат в антропософската перспектива Тайната на Голгота. Сега ние ще видим какво значение има това за вътрешното развитие на човешкото същество. Ние вече

споменахме, че с първите проблясъци на съзнанието на Аза пред душите се яви загатката на смъртта. Не можеше и да бъде иначе от момента, когато Азът присъстваше в пълна яснота в полето на вътрешния живот, физическият организъм стана действителната основа на обикновеното съзнание. Това съзнание неделимо от чувствата на Аза има като основа физическия организъм и човекът инстинктивно чувства, че не може да познава освен посредством този организъм.

Имагинативното съзнание, което му беше доставило виждането на неговото вечно същество, беше изчезнало. Това, което даваше на земното съществуване най-висока стойност, съзнанието на Аза беше именно това, което ограничаваше неговия поглед във физическото тяло и му го показваше съставено в зависимост от едно съзнание съсредоточено в личния Аз. Това съзнание не ни позволява да кажем, че в нас съществува нещо, което надживява смъртта. В миналото чрез благодатта на висшето слънчево Същество, човечеството имаше своя поглед отворен към предземното съществуване и приемаше една светлина, която осветляваше отвъд смъртта. От сега нататък съзнанието не стигаше до пълна яснота, освен като се отъждествяваше с чувстването на организма. Човекът не можеше друго освен да констатира това: ти имаш в себе си сили, които те правят съзнателен, но тези сили ти идват от твоето физическо тяло. След смъртта това тяло се разлага. Във всичко, което прониква в полето на твоето съзнание, няма нищо което да те увери, че след смъртта има един живот в един друг свят. Може би това съществува - но ти, ти не получаваш в твоето съзнание, такова каквото го имаш никакво познание за него. Загатката на смъртта се беше поставила с пълна сила за душите през първите столетия на християнската ера, когато хората бяха още твърде чувствителни за подобни неща. Обаче посветените бяха предали познанието за Тайната на Голгота и през следващите столетия хората, които ръководеха християнството в неговото развитие, още прибегваха до канала на догмите. Следователно кое е истинското значение на това събитие за човека? Онзи, който иска да създаде в себе си връзка с Христа, който е готов да допусне Тайната на Голгота, той трябва да внесе в своето съзнание нещо, което сетивният свят не може да му даде. Духът, който се потопява изцяло в изследването на сетивния свят, не извлича от него нищо друго, освен едно отрицателно становище, защото нищо от това, което разбирането на сетивния свят ни предлага, не може да послужи за разбирането на Голготската Тайна.

Човек трябва да отвори сърцето си за тази тайна и когато развие в себе си едно разбиране основано на чувствата, когато развие в себе си едно такова разбиране за това, което е било това събитие станало на Земята, но което може да бъде разбрано само чрез духа, той се изтръгва от своя

обикновен ум, който допуска само данните на сетивата, който именно е донесъл на съзнанието на Аза неговата яснота и сила.

Ако човек не допуска полето на сетивния свят, той не може да стигне до разбирането на Тайната на Голгота. Но ако той се откаже от това, което сетивното познание ни предлага относно това събитие, ако го разглежда в перспективата, която вярата разкрива, в перспективата на вътрешната ревност и благоговение, тази, която допуска, че Христос е слязъл от духовния свят на Земята заради човечеството, - тогава той се издига над самото разбиране на сетивния свят по същия път, който е в обикновеното съзнание, който е най-висшето завоевание на това разбиране на сетивните неща. В лоното на самото съзнание поклъва и се разцъфтява по този начин една сила, която не може да се развие от само себе си. Човек трябва да се потопи в самия себе си и да засили своето съзнание, ако иска към разбирането на сетивните неща да дойде да се присъедини вътрешната сила, способна да признае в Тайната на Голгота, в духовното значение на тази тайна за човешката душа, една действителност.

Отказвайки се от данните на сетивния ум, понеже приема че събитието на Голгота е действително една Тайна, приемайки че Христос действително е живял на Земята в Исуса и че с Тайната на Голгота на Земята се е извършило едно небесно събитие, едно свръхземно събитие, чието значение не ще има край, човек замества онази сила, която в миналото е била дадена по напълно естествен начин на съзнанието и която днес е изчезнала. Тази сила отваряше погледа към пред-земното съществуване и събуждаше по този начин в душата стремежът, който я отвеждаше отвъд смъртта. На нейно място, чрез Тайната на Голгота, в душата трябваше да проникне силата, която тя развива, за да изповяда действителността на тази Тайна, без да се основава на нещо друго, освен на вътрешното чувство. Тогава в душата оживяват думите на св. Павла: "Не Аз, а Христос в Мене". Тогава чрез силата, която се излъчва от Тайната на Голгота, Христос може да повдигне душата вън от полето на съзнанието ограничено чрез физическата смърт.

Утре ние ще продължим изложението върху връзките между тайните на смъртта и Христовото Същество. Те образуват съответния полюс на тайните на раждането, за които говорих вчера. Днес бих искал да приключа нашето изследване с думите, които един посветен от първите столетия на християнската ера можеше да каже на хора, пред които се изправяше вече с цялото си величие загадката на смъртта: "погледнете, казваше той тази фаза на развитието на тялото, когато човекът добива и използва съзнанието на Аза. През тази фаза физическото тяло скрива за неговия поглед това, което съставлява човешкото същество. В момента, когато разгръща съзнанието на Аза, човекът се намира в такова устрой-

ство, щото чрез физическото тяло и ограничен в неговото поле, в него никога не би могла да се роди мисълта за съществуването на това, което в него принадлежи на духа".

Ето, казваше този посветен, вие стигате до точката където физическото тяло достига своя най-висш плод - съзнанието на Аза. А това е същата точка чрез която то показва своята недостатъчност. Следователно физическият организъм на човека е болен, защото ако беше наистина здрав, той би позволил на човека да има също и съзнанието за неговата духовна природа. Този физически организъм се е развил по такъв начин, още от самото начало, че по отношение на живота на духа то беше като болно. Тогава Христос слезе към Тайната на Голгота, за да бъде не само този, който поучава, но също и лечител на душите за да изцели чрез душата това, което е болно в тялото. Така тези посветени от първите столетия на християнската ера представиха Христа като лекар на душите, като изцелител, като спасител на човечеството; обаче съвременното богословие не знае за тези посветени и споменът за тях е бил даже нарочно заличен. Те показваха как развитието следва един слизащ на клон, как човешкият организъм трябваше да измени поради заболяване на най-висшите цели на съзнанието, докато най-после се намеси божественият Спасител, лекар на душите, който възобнови поведението на душата спрямо духовния свят. Това е дълбокото значение, което те приписвах на Христа, за цялото развитие: Христос е изцелител на света, спасител на хората.

Това учение за едно божествено духовно съществуване, което основава и прониква цялото материално съществуване, когато то получи отново живот в съвременното съзнание чрез Имагинацията, не само ще оживи отново отвлечената философия, както показвах в миналите сказки, но то ще я пропие с Христовия Импулс. Така човечеството ще може отново да намери това, което са притежавали хората на миналото: съзнанието за божествения, духовен отец във всички физически неща. Това беше целта, която преследваха преди християнски посветени. Най-висшата степен на посвещението беше тази, при която посветеният, носещ името "Отец" представляваше в Мистериите космическия, духовен Отец. Когато оживим този светоглед и го направим да живее в нас, той ражда отново една християнска философия. Ако чрез модерната Инспирация се научим да познаваме това, което посветените са учили като предтечи през време на първите столетия на християнската ера, ние ще знаем как едно божествено духовно Същество, Христос е дошло от духовните светове, за да се съедини с развитието и да стане негова ос. Ние даваме пълно значение на това развитие и на неговите закони, когато се научим да ги свързваме с Космоса чрез погледа, който повдигаме към космичес-

кия Христос. Ние научаваме как Небето се е погрижило за Земята, как е положило грижи за работите на човечеството и това разширява Космологията предавайки и характера на духовна Космология, на християнската Космология. Когато в смисъла на думите на апостол Павел "Не Аз, а Христос в Мене" изковаваме една жива връзка с Христа и с Тайната на Голгота, Христос ни помага да разрешим загадката на смъртта и ни води към един възобновен духовен живот; ние се научаваме тогава да познаваме новия дух, който ще накара хората да разберат, че над физическия свят съществува един духовен свят, който го управлява и го пропива със своя ред и със своите подтици. Ние се научаваме да познаваме мисията на Духа-лечител осветен от самия Христос. Научаваме се да познаваме Тайната на Светия Дух - основа на едно религиозно познание. Троицата, дълго представяна като една догма, оживява отново в човека. В преди християнските Мистерии живееше Бог-Отец и той още обитава за нас света. Чрез Тайната на Голгота Бог-Синът се приближи до човечеството и го свърза с Духа-лечител, със Светия Дух. Тази Троица не е вече една догма, тя живее, тя е видима. Давайки отново живот на съзнанието за Отца, ние създаваме една християнска философия - давайки живот на съзнанието за Сина, ние основаваме една Християнска Космология.

Чрез Светия Дух така както Христос го разбра и го разля върху човечеството, ние поставяме чрез познание то основата на една нова християнска религия. Във връзка с това тройно пропиване на християнските сили, на Христовите сили, ние ще говорим утре за тайната на смъртта, за нейните връзки с Христовото Същество и за хода на развитието.

О С М А Л Е К Ц И Я

ОБИКНОВЕНО СЪЗНАНИЕ И ВИСШЕ СЪЗНАНИЕ

В следващите сказки ще изследваме проблемите за смъртта и безсмъртието на душата във връзка с Христа и развитието на християнството. За това е необходимо да изясним още веднъж от една нова гледна точка, това което аз вече изложих. Да разгледаме двете състояния, които се сменят едно друго в течение на живота, будността и съня. Това, което се представя най-първо на съзнанието е че през време на съня сетивните възприятия са заличени, а също и всичко онова, което душата изпитва, когато мисли, чувства и проявява воля. Всичко, което при будното състояние съставлява нашето "себе" е заличено в съня.

Всичко това отново оживява степен по степен чрез Имагинацията, Инспирацията и Интуицията. Най-първо, за да създадем имагинативната мисъл, медитацията трябва да се опира върху обикновената мисъл. Аз

вече описах как медитирайки ни е можем да използваме мислите, за да стигнем до имажинативното познание.

Изследването относно проблемата на смъртта изисква още веднъж да бъде изложен по-ясно пътят изминат за постигане познанието на посвещението, защото успоредно можем да покажем конкретно, какви отношения установява човешкото същество умирайки със своето физическо тяло от една страна, със своята душа и със своя дух от друга страна.

Когато използваме мисълта следвайки метода, който посочих, първо ние имаме опитността за едно излъчва не на душата вън от физическия организъм обаче ние сме неспособни да мислим в течение на известно време. Мисълта се изплъзва някак си.

Необходима е смелост, а също и известно присъствие на духа, за да възприемем това, което става в този момент. Тогава забелязваме, че в душата един вид се е събудила една дейност, много по-интензивна отколкото по-рано, и ние отново започваме да мислим. Постигнатият напредък позволява да запазим отначало нашето обикновено съзнание; - изрично подчертавам: когато действително практикуваме имажинацията, ние се задържаме в състоянието на обикновеното съзнание - и трябва постоянно да можем да преминаваме от едно състояние в друго и обратно. Но в онова друго състояние на съзнанието, в което можем да навлезем - при обикновеното съзнание ние естествено запазваме обикновения земен образ - ние изгубваме някакви способността да произвеждаме мисли; въпреки това, ако медитацията продължи, вътрешната дейност се засилва и животът на мислите отново започва по-мощно отколкото преди. В състоянието на обикновено съзнание мислите се отнасят към сетивния свят или към спомени; те са произведени от всякакъв вид възпоминания и вълнения. Но ново добитото мислене е активно чрез само себе си и позволява да приемем в съзнанието течението на нашия собствен живот; както вече показах, тук става въпрос за един дълбок слой на този живот, а не за спомени каквито са тези, които съдържа обикновено нормалното съзнание. Пред погледа се съдържа действително една етерна дейност, тази която изгражда и прониква тялото и винаги го е прониквала: растежът, образуването на органите, на способностите на мислене, чувстване и воление, всички тези сили са възникнали постепенно от организма, от неговия дълбок и действителен живот, непознат за съзнанието, всичко това бликва под формата на активни, субстанциални и конкретно чувствени мисли. Следователно човек преминава като че над една пропаст от обикновеното мислене към една друга сила, която "мисли" етерното тяло. През време, когато човек разкрива по този начин имажинативното мислене той трябва да обръща много строго внимание на всичко, което напуска съзнанието в моментите, когато само имагина

тивната мисъл присъства. Това, което изчезва първо, са спомените, които обитават в обикновеното съзнание. Но наред с това обикновено съзнание, другото имагинативното съзнание е на път да се развие. А в това имагинативно съзнание няма спомени. Ето как искам аз да си обясните това нещо: когато си припомняме нещо, ние живеем както винаги в съдържанията на обикновеното съзнание, в настоящия момент. Ние възприемаме това, което в момента е налице за вътрешния поглед, и даже когато призоваваме миналото, ние имаме пред себе си един настоящ образ на това минало.

Обикновеното съзнание познава само настоящето. Имагинативното съзнание възприема течението на съществуването чрез един поглед, който обхваща всички части наведнъж, като че фактите разпределени във времето са разположени един до друг в пространството. При имагинативното възприятие предметите, които се представят са възприемани всички едновременно и ние възприемаме по същия начин и нашето минало: всички факти са едновременни. Времето се превръщат в пространство. Събитията изживени на три десет, на осемнадесет, на десет, на седем, на пет години са всичко пред душата, едно до друго. В това имагинативните опитности се различават от тези на обикновеното съзнание. Това последното живее само в настоящето; от миналото то познава само един спомен. Имагинативното съзнание възприема различните възрасти, но то ги възприема едновременно. И за него мислите-спомени, спомените изчезват отначало. Това, което за обикновения живот е от такава голяма полза, паметта изчезва за имагинативното съзнание. Разбира се, тъй като човек остава нормален, той винаги запазва способността да си спомня. Обаче в полето на новото съзнание, в това течение на живота под една нова форма, той няма спомени.

Представете си, че в даден момент един медитиращ човек е имал имагинативното възприятие на своя живот. Той иска да намери отново това възприятие три дни по-късно. Ще му бъде невъзможно да го намери отново в неговата памет. За да постигне това, той ще трябва отново да приложи вътрешно всички усилия, които го бяха довели до това имагинативно възприятие. Споменът за един физически предмет не е по необходимост присъстващ за паметта, ние трябва да го търсим. По същия начин тази опитност на етерното тяло, тази имагинативна опитност не присъства веднага в спомена, защото тя също е една действителности трябва да отидем да я търсим. Това е един факт, който разочарова мнозина от тези, които практикуват вътрешните упражнения. Те постоянно, получават резултати, имат възприятия. Те считат тези възприятия за придобити, достъпни да бъдат винаги отново намерени в паметта. Но

не ги намират и се разочароват. Трябва постоянно да бъдат възобновени усилията, които позволяват да се стигне до тези възприятия.

Да вземем например един сказчик, който говори основавайки се на резултатите от този нов метод на медитация. Той говори за тях не в отвлечени формули, а апелирайки към живи виждания. На него му е невъзможно да се подготви, изучавайки наизуст своите бележки. Защото наизуст може да се научи това, което се отнася за физическия свят, но не това, което се отнася за имажинативното съзнание, чието съдържание трябва да бъде постоянно пресъздавано. Разбира се, човек може да се подготви за това, но тази подготовка е равностойна на едно вътрешно упражнение. Тази дейност на душата е равностойна на добиването на една вътрешна способност.

Всяка последователна работа на медитация е една помощ, когато искаме да говорим за свръхсетивния свят. Но ние трябва да я създаваме отново всеки път, даже в момента, ако искаме това да бъде един жив плод. Тогава произнесените думи ще прозвучат, даже в тяхната форма, като един пряк отзвук на духовния свят. Нека ми бъде позволено тук да припомня една лична подробност: аз съм разглеждал някои теми по 30, даже 40 пъти. На тридесетият път работата не е по-лесна; тя е също така трудна, както първия път, и пътят, който трябва да бъде изминат е точно същия. Това, от което се нуждаем, за да подкрепим на една основа тази производителна работа, е съсредоточеност и спокойствие; само при спокойствие душата може да произвежда, да твори. Тук бих могъл да направя една забележка, която може би не е наложителна, но ще допринесе за изяснение на нещата. Тя е, че в това отношение една аудитория, която идва да чуе да се говори за духовния свят, може да се отнесе даже с жестокост, задавайки преди сказката всякакъв вид въпроси, без да държи сметка, че в минутите, които ще следват, говорителят ще трябва да черпи от източниците на духовния свят.

Този е субективния аспект на имажинативната опитност. Когато човек знае как възниква тази жива, активна мисъл, която разкрива течението на живота, той знае същевременно, каква е истинската природа на обикновената мисъл. От лоното на имажинативното съзнание човек може да насочи поглед върху нея и да познае, че тя няма никаква действителна основа. В действителност всяко човешко същество "имагинира" (мисли в образи). Но то го прави несъзнателно, без да знае, че носи в себе си тази мислеща сила. Понеже енергиите на неговата душа не са били развити, тази сила остава твърде слаба, за да може да я доведе до съзнание то, и когато иска да мисли, то употребява само своето физическо тяло, арена на обикновеното мислене. Какво става тогава с тази вътрешна дейност, с тази способност за несъзнателна имажинация? Когато чо-

век остава при обикновеното състояние на съзнанието и тя остава незнйна, несъзнателна, тази активна мисъл, чиято светлина свети в имажинативното познание, преминава във физическия организъм. Тя използва този организъм и е отразена от него: така се раждат нашите обикновени мисли, които нямат вече действителност, както не може да има действителност образът на един предмет в огледалото. Физическото тяло ни препраща тези мисли, които минават през нашето съзнание, но те са само отражения. Онзи, който познава и чувства само отражения, той не познава никаква субстанциална действителност, Мислите на обикновеното съзнание нямат нито сочност, нито сила. Напротив, в момента, когато една активна мисъл влиза в действие чрез имагинацията, има сок, има сила. Това е същата онази сила, която от едно дете, каквото сме били, е направила един възрастен. Този е преходът от обикновената действителност към етерната действителност, преход който се извършва благодарение на усилията, които водят до имажинативното мислене. Тогава е даден първият импулс към познаването на физическото тяло. Ние констатираме, че то функционира като един отразяващ апарат и това, което то ни препраща, са мислите. Тогава ние сме вече в състояние да започнем да разглеждаме проблемата на смъртта, нещо, което не е възможно, докато нямаме за нашето физическо тяло съзнанието, което имаме за един предмет. Ако човешкото същество продължава да живее и след смъртта, това не става в едно физическо тяло. И ако през време на земния живот искаме да намерим отговор на проблемата за смъртта, трябва да сме в състояние да разглеждаме физическото тяло, намирайки се вън от него, като един външен предмет, нещо в което то се превръща в момента, когато умираме. Този е стадият, който характеризира първия устрем, който ни води към разрешението на проблема на смъртта. Сега ще видим как трябва да продължим този път.

* * *

Чрез познанието което добиваме, както описох това, човешкото същество се намира в състояние да вижда, какви са връзките, които свързват душата и духа с тялото.

Само чрез тези методи на познанието, чрез Имагинацията и това, което следва, ние можем да обгърнем с поглед физическото тяло, етерния организъм и душевното и духовно същество, както вършим това за външните предмети; тогава ние сме в състояние да виждаме в какви отношения се намират помежду си тези различни части на човешкото същество при различните положения на живота. Ето защо извънредно важно е, наред с начина на свръхсетивното познание, човек да поддържа своето

обикновено съзнание, това на дневния живот, да се държи в това съзнание наред с всички опитности, които може да има иначе.

В полето на имагинативното съзнание можем да имаме например пред себе си възникването у детето на девет или десет години на някои морални стремежи, дължащи се на определено устройство; ние възприемаме това явление имайки пред погледа физическото тяло и душата съединени. Ние виждаме това, което е станало в организма към възрастта от девет или десет години. Но за това не трябва да изгубваме обикновеното съзнание. Трябва да можем да виждаме с онова ново око онова, което е останало незабелязано; а от друга страна чрез един волев акт, трябва да можем отново да намерим спомените за тази възраст, които може да ни достави обикновеното съзнание. Трябва да можем постоянно да сравняваме това, което донася висшето съзнание, с това което крие обикновеното съзнание и както преминаваме от една мисъл към друга да преминаваме от Имагинацията към обикновеното съзнание и обратно. Тази характерна способност на висшето съзнание има извънредно голямо значение. Когато към антропософското изследване се прилагат външни критерии, хората мислят често пъти, че мислите-образи не са нищо друго освен привидения, халюцинации. Трябва да можем да схванем коренната разлика, която отделя първите от вторите. Възприятието на този, който има привидения му донася наистина образи, но то му отнема съзнанието. Неговото съзнание се изгубва в това, което вижда и той не притежава способност да се връща по воля в състоянието на обикновеното съзнание и обратно. Напротив, медитиращият който мисли имагинативно не изгубва своето съзнание, за да го превърне в едно "привидение". Той прибавя към обикновеното съзнание в богатствата на Имагинацията. Те се прибавят към това, което съзнанието вече притежава. Ето защо медитиращият имагинативно категорично отхвърля "привидението"; той знае също при какви условия се произвеждало. Когато човек стига до степента на познанието, за което говорим, той може да вижда с точност, че душата е активна, че тя използва физическия организъм и се изпълва с образите, които този последният и изпраща. Мислещият имагинативно и инспиративно знае кои са, при състоянието на нормалното съзнание отношенията на душата с тялото и може по този начин да прецени възприятията на имащия привидения. Той знае, че в този последния душата не се е освободила от физическото тяло. Защото поради това, че сам е извършил тази работа, той знае добре как се освобождава душата от тялото, как може да я направи активна. Кога то наблюдава визионера, той вижда в него, когато възприема видения, душата е потънала по-дълбоко в тялото отколкото в обикновеното съзнание, когато тя възприема физическия свят. Тази е разликата между мислещият

имагинативно и визионерина: този последният се потапя по-дълбоко, отколкото обикновено в органическите функции докато първият наистина се освобождава от организма, поддържайки напълно обикновените връзки между душата и тялото. Ако човек не вижда тази разлика в нейното пълно значение, което е огромно, той ще продължава да смесва Имагинацията, която е активна и се намира под строг контрол наред с обикновеното мислене, с визионерните прояви (привиденията), които стават без никакъв контрол и който не са може би нищо друго освен смущения, засягащи черния дроб и стомаха, смущения чувствани още в обикновения живот и в които визионерът се потапява напълно. Напротив, имагинативно мислещият възприема образи, които нямат нищо общо с неговите физически органи; той насочва по воля своя поглед върху една област на душата, която дотогава беше несъзнателна. Следователно, имагинативното съзнание не ни отдалечава от обикновеното съзнание, за да ни доведе както мнозина мислят, до някакво видение. Тренирането на упражненията, които то изисква са напротив един щит против визионерните прояви, които не могат да се контролират. Те развиват душата в посока противоположна на тази, която визионерът следва; те я освобождават от физическия организъм, правят я способна, наред с него да използва и етерния организъм, издигайки се до вътрешната опитност на действителности, на субстанции. Това, което в обикновения живот е субстанциално е физическото тяло, а това, което схващаме отвъд това тяло, са отраженията на мислите, които нямат никаква субстанция и не са от само себе си активни. Контрастът между свръхсетивните възприятия и живота на визионера позволява именно да изпъкне по-ясно това, което характеризира Имагинацията, Инспирацията и Интуицията, способности на висшето съзнание. Тези форми на познанието позволяват да научим постепенно, как душата и духът са свързани с тялото. Опитностите, които има веднъж освободен от тялото, позволяват на човека да почувствува и да живее предварително това, което ще настъпи, когато не ще има вече физическо тяло. За да можем през време на земното съществуване да разрешим загадката на смъртта, трябва да стигнем до там, да живеем както когато не разполагаме вече с това тяло. Моля Ви да разберете тук, за какво аз правя усилия с цялата предпазливост на мислителната дейност да покаже как може да се търси в тази посока разрешението на проблемата със смъртта. Това е една проблема, която днес твърде често хората разглеждат като дилетанти. Ние имаме желанието да покажем, как антропософското изследване се посвещава на своето проучване с цялата предпазливост, която може да се изисква от мисълта. Ето защо аз не се поколебах да дам в настоящата сказка тази

"подобна" форма; тя трябва да достави една здрава основа за изследването на проблемата на смъртта, което ще продължим сега.

* * *

Аз казах вече, че чрез имажинативното, инспиративното и интуитивното познание човек добива един общ поглед върху духовното същество и тялото; благодарение на това познание той може да прецени, в какви отношения се намират те помежду си при всички положения на живота. Преди няколко дни аз описах, как човек сътрудничи за изграждането на своя физически организъм и как този организъм му се изплъзва тогава, за да му бъде възвърнат, обаче под една друга форма, чрез зачатие и раждането. Освен това аз показвах, как се представя проблемата на раждането, когато я разглеждаме вземайки като изходна точка пред земния живот.

Сега ще разгледаме живота на Земята, защото той се разгръща между раждането и смъртта, и за да разберем постепенно това, което става когато умираме трябва да видим, какви връзки свързват помежду им смъртта и раждането или по-скоро зачатие. Когато познаваме отношенията на духовното същество с физическото тяло в тяхната съвкупност, ние сме в състояние да видим, как една част от това духовно същество, което е съществувало преди земния живот се преобразява напълно минавайки през зачатие и раждането. Касае се за тази част на съществото, която ще достави по-късно мисленето. Тя съществува преди земния живот; това е една духовна субстанция, която изчезва в момента, когато ние стигаме на Земята. Съвсем малкото дете още притежава остатъци от нея, които също изчезват постепенно но как? Това, което изчезва тук се преобразява, за да даде живот и форма на нашата глава. Трябва добре да разберем това, което става и да не мислим - което би било голяма грешка - че душата и духът са тук преди земното съществуване, че тялото им доставя на Земята един вид жилище, в което те влизат такива, каквито са, за да живеят там. Това е неточно за тази част на душата за която говоря. Тя се заличава, изчезва и се превръща в едно физическо, материално вещество, което е организъмът на нашата глава. Животът и формата на тялото са преобразени един духовен елемент, който е предхождал земното съществуване. Погледната вашата глава - не искам да кажа само тази, която изгубва човек когато е обезглавен, но цялата органическа глава с нервните нишки, които проникват в нея, с оросяващите я кръвоносни съдове - всичко това е произведение на едно преобразуване на част от предземния човек, част която е изчезнала, за да се яви отново под материална форма. Ако този организъм на главата може да служи за огледало и да отразява мислите, това е защото той е действителното пре

образуване на това, което живееше по-рано, защото той е физическият образ на нашето предземно съществуване, защото е получил форма и живот от мислите, които ни идват когато възприемаме нещата около нас. Наред с него и различно включена в живота на душата се поставя тази част на съществото, която преминавайки през зачатieto и раждането, не се превръща във физически тяло, а се свързва с много по-слаби връзки с метаболизма (обмяната на веществата) и с крайниците. Това е онази част на душата, която чувстваме в обикновеното съзнание под формата на волята. Сравнете тази последната с мисленето, с представите. В мислещата дейност на будното състояние ние сме винаги напълно съзнателни. Да бъде човек "буден", това значи да живее в представи. Но не е така с волята. Вземете един много прост волев акт: вие вдигате ръката си. Какво знаете във вашето съзнание за този жест? Това съзнание познава една мисъл: аз вдигам ръката си. След това става нещо в дълбините на организма. Без съмнение вие изпитвате всякакъв вид смътни впечатления, може би следи от ефективни движения. Но това, което се явява ясно, това което е напълно съзнателно е резултатът: ръката е вдигната. Вие можете да я видите вдигната. Това, което е станало действително, което ефективно е било искано между двете констатации, остава също така малко доловимо за обикновеното съзнание, както това, което става през време на съня. В нашия мислителен живот ние сме будни. В нашата воля, даже будни ние спим. Следователно ние сме изоставени на волята на този частичен сън също и през време на будното състояние. Една част от нашата душа постоянно спи, даже когато ние сме будни: това е тази част, в която се корени нашата воля. Тя е именно тази част от самите нас, която не се преобразява за да стане органическа, когато минаваме през зачатieto и раждането. Една част от нашето духовно същество се явява отново под формата на органическата глава. Обаче метаболизмът и крайниците не носят прекия отпечатък на другата част. Те са произведения на физическия свят и тази друга част на душата е свързана с тях много по-слабо, така щото те не отразяват това, което живее в нея. Ето защо човек няма съзнание за силите, които одушевяват неговата воля, нито за това, което става в метаболизма, в органическата обмяна на веществата. Когато я наблюдаваме как тя се свързва с организма, за свръхсетивното познание тази част на душата е напълно подобна на Аза и на астралното тяло, на цялата душа, когато през време на съня те са излъчени от физическия организъм. Трябва да кажем, че човешкото същество е много по-сложно, отколкото се мисли.

Някои описания на свръхсетивните факти ни казват просто: Когато човек е буден, неговата душа и неговият дух живеят в неговия организъм; когато спи, те са излъчени от него. Работата не е така проста и ние мо-

жем да я изразим по този начин най-много, когато говорим за главата, но не и за организма в неговата цялост. Тази част от живота на душата, която е заспала и от тъмните глъбини на която до съзнанието стигат само някои представи, ние я виждаме в момента когато се издигаме до Интуицията. Както вече изложих, Интуицията е плод на упражнения, които поставят в действие волята. Тези упражнения позволяват да възприемаме постепенно това, което обикновено остава скрито през време на будното състояние, а именно тайните на волята. Защото за будното съзнание волята е една тайна, която се изявява отчасти в Инспирацията, но се разкрива напълно в Интуицията. Колкото и парадоксално да изглежда това, можем да кажем, че когато човешкото същество се издига до там, да разкрие природата на волята, то вижда да се явява пред неговите очи и божественият свят. Таза духовна субстанция е станала организъм в неговата глава; не е вече никак възможно тя да бъде доловена там. В човека главата е това, което е най-малко свръхсетивно. Обаче в останалата част от неговия организъм душата е там непроменена каквато е била по време на пред земното съществуване, лишена в този момент от своето физическо и своето етерно тяло. Във всичко, което живее в основата на волята, човешкото същество е още дух, даже и между раждането и смъртта и Интуицията позволява да можем да възприемем този дух. Когато се разкрива на интуицията, той се явява като колектор, в който се събират всички работи, всички импулси, всички морални и интелектуални стремежи, които одушевяват нашия земен живот. Както вече показах в една друга перспектива, тук се намира най-младата част на душата, тази, която на Земята живее като зародиш. Тя се намира в началото на своето развитие. В човешкото същество тя се явява като отиваща към смъртта като към едно раждане, както и самата душа в течение на предземното съществуване отива към зачатие и раждането, за да дойде на света. В глъбините на нашата воля на погледа се разкрива една душа в зародиш и може да се види, че чрез смъртта тя се издига до едно раждане за един нов духовен живот. За да разберем земното съществуване, трябва първо да определим в свръхсетивната област тази същност, върху която се основава нашата воля.

Тази точка ще ни помогнем да напреднем с една крачка в разбирането на проблема на смъртта. Сега аз искам да приклуча тези съзерцания и продължавайки утре ще стигнем до един цялостен поглед върху отношенията на смъртта и проблемите на Христа.

* * *

Свръхсетивното познание ни позволява да обгърнем с погледа развитието на вечната същност на човешкото същество, минавайки през пред-

земното съществуване, през земното съществуване и през живота след смъртта. Обаче този поглед, ако той е без очила, се намира тогава пред една огромна загадка, която се поста вя, когато разглеждаме съзнанието на Аза.

От миналата сказка Вие ще сте запомнили, че това съзнание на Аза (или по-добре Азово съзнание) зависи от физическия организъм; защото то се ражда само в момента, когато в течение на своето развитие човекът става способен да използва този организъм. Имагинативното, инспиративното и интуитивното познания ни учат с точност, с най-голяма яснота, че човекът добива азовото съзнание във физическия свят между раждането и смъртта, и тази придобивка е свързана с използването на физическото тяло. При смъртта това физическо тяло е изгубено за нас. Животът на душата, такъв какъвто хората го познаваха преди развитието на съзнанието на Аза, не може да се яви по друг начин за висшия поглед, какъвто го описах, освен като предхождащ земното съществуване предшествуващ това съществуване. С други думи казано: като преминаващ последователните съществувания. Що се отнася за съзнанието на Аза, за сега ние знаем със сигурност, че сме го добили само чрез физическото тяло ние знаем даже, че в епохата, когато Тайната на Голгота зае своето място в историята на Земята и в нейното развитие, сме се научили да си служим с това тяло по такъв начин, че да може да се запази азовото съзнание. Следователно не трябва да се страхуваме, че при смъртта заедно с физическия организъм ни напуска и Азовото съзнание. Такъв е единият от аспектите на смъртта.

Това, което е вечно в нас, това което се разкрива на основата на мисленето, на чувствата, на волята, ние видяхме, че то изчезва някакси за да се превърне в органически живот на главата и се отразява в мисълта при волята ние се намираме в присъствието на всичко онова, което води в останалия организъм един зародишен живот, за да се роди едва при смъртта. Сега ни обхваща страх, който не е от рода на сантименталните грижи, а произхожда от познанието. Ние се питаме: какво занасяме ние от нашия физически откъд смъртта? Защото самото тяло се разлага в този момент. Понеже на него ние дължим азовото съзнание, не следва ли да си зададем логически въпроса: как да запазим това азово съзнание откъд смъртта? На тази загадка донася отговор само Тайната на Голгота. Никога хората не биха запазили Азовото съзнание в смъртта, ако това съзнание не би се съединило с Христа, който го поддържа в момента, в който то застрашава да се разложи, когато душата напуска тялото. То би изчезнало, ако Азът не би бил свързан с Христа в смисъла на думите на апостол Павел: "Не Аз, а Христос в Мене". Защото Христос е този, който го поема в своите грижи и му помага да премине прага на смъртта.

Как става това, този въпрос ще изложим по-подробно в следващите сказки. Единствено антропософското изследване позволява да разбулим в нейната пълна широта проблемата на Христа и това, което той означава за човешкия живот. Това значение не се ли явява извънредно важно още когато се касае просто за философията? Защото обикновената философия не ще оживее отново и не ще добие субстанция освен когато получи една нова храна, черпена в имажинативното познание. Вижте това, което аз казах в началото на тази сказка: когато чрез медитация човек напредва към имажинативното познание, той преминава някакси една пропаст. Мисленето престава да функционира, той навлиза в една празнота между него и имажинацията, празнота активна и пълна с живот. Някои философи са почувствали тази празнота на мисленето, например св. Августин и Декарт, но не са знаели да я изтълкуват. Те говорят за "съмнението", което е начало на философията. Това съмнение не е нищо друго, освен празнотата на мисленето отразено в съзнанието между обикновения начин на мислене и имажинативното мислене. Обаче нито Св. Августин, нито Декарт не са стигали до това потопявайки в него цялата си душа следователно те не са имали истинска вътрешна опитност за него, а само са доловили едно отражение на това изчезване на мисленето - и особено на всяка запаметяваща способност. Така ние виждаме, как фактите на философията, която борави само с идеите, се изясняват само в светлината на имажинативната философия. Вие видяхте също, как чрез познанието, което позволява на съзнателната душа да изследва етерното тяло, се намираме в положението да имаме пред очите си в една съвкупност целия живот на организма, съставен обаче от последователни събития. Това, което иначе можем да виждаме само едно след друго, ние го възприемаме наведнъж, както виждаме предметите разположени в едно помещение. Бергсон е почувствал много добре това, когато е развил своята идея за "трайността", която играе много голяма роля в неговата философия. Но така, както той я излага, тя е още само едно предчувствие на действителността, действителност, която се състои във виждането на съвкупността, едно до друго, имажинативно, това, което се е развило във времето. Бергсон предчувства това отвлечено; ако в мисленето минем отвъд настоящето време, казва той, ние добиваме чувството за трайността. Но тъй като той не навлиза в полето на антропософското познание, той намира само един образ-отражение на това, което имажинативното познание позволява, и на този образ-отражение той дава названието "трайност". Разгледана във всички нейни точки, ние разкриваме, че философията не може да добие отново живот и субстанция, освен ако и ги дадем, както направихме това днес. Също така, както вече скицирах това, Космологията и Религията ще намерят отново едно

живо съдържание. Утре аз ще продължа това проучване, свързвайки го с проблемата на Христа. Тогава ние ще видим, че всъщност всяко висше познание на неговото собствено същество е за всеки човек един призив към Тайната на Голгота. Да се стремим към тази Тайна, т. е. да направим отново да проникне в съзнанието Христовото Същество в неговата пълна действителност, действителност свръхсетивна, ето кое в нашата епоха, чрез една духовна философия, чрез една духовна Космология ще ни доведе до познанието, което ще постави основите не само на едно одухотворение на живота въобще а на едно одухотворено Християнство.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

СЪБИТИЕТО НА СМЪРТТА И НЕГОВАТА ВРЪЗКА С ХРИСТА

Обикновения вътрешен живот протича и се изгубва в явленията на мисленето, чувстването и волята. На основата на това състояние на нещата, още от събуждането във физическия организъм присъства един етерен организъм, един астрален организъм и един Аз. Когато човек спи астралното тяло и Азът са излъчени от физическото тяло - по-точно казано: от физическата глава. Но в състоянието на будност те са напълно свързани с него и действат в него. През време на съня душата няма чрез самата себе си достатъчно сила, за да може да осъзнае всичко, което възприема чрез астралното тяло и чрез Аза, което е отразено във физическото тяло.

Ако в своето будно състояние, човек би бил способен да познае цялата дейност, която развива неговото вътрешно същество, първо той би възприемал течението на своя собствен живот, т. е. жизнените действителности, върху които се присаждат спомените. Той би познавал също онези космически сфери, несъзнателно изгубени през време на съня, за които вече говорихме. Ако би могло да използва напълно своето астрално тяло, човешкото същество би възприемало съзнателно този образ на планетните движения, които познава през време нощта. В своето дишане, в своето кръвообращение той би чувствал как преминава приливът, който тези движения отразяват. Той би могъл да каже - нещо, което изглежда парадоксално: през моите артерии тече силата на слънцето, подсилена чрез здравината на Марс, която на свой ред е пропита от веществената сила на Юпитер и т.н. Той би чувствал, как през неговото същество преминават различно насочените течения на планетите. И ако беше способен да живее вътрешно целия свой Аз, той би се чувствал пропит в своето духовно същество от небето на неподвижните звезди. Всичко това е заличено през време на будното състояние. В неговото съзнание не остава нищо от тази дейност на етерно то тяло, - истинския източник на

нашия живот - нито от движението на планетните тела, чийто възбуждащи импулси пронизват нашето дихание и нашата кръв чрез дейността на нашето астрално тяло; също така нищо не остава от това, което проявяват в нашите очи съзвездията на неподвижните звезди, по образа на които е създадено вечното същество на човека, неговия Аз. В него не присъства нищо, което би го накарало да каже: аз съм изцяло пропит от божествен живот. Всяка сутрин когато се събужда, човешкото същество облича своя физически организъм, както обличаме една дреха, и в него се разгръща дейността на етерното тяло, тази на астралния организъм и тази на Аза. То пропиства своя организъм със силите, които е събрало през време на съня, минавайки през звездните светове. Дейността на трите полета на неговата душа - етерното, астралното и същността на Аза - се потопява в неговия физически организъм от събуждането до вечерта и го обработва по такъв начин, че чистата дейност, която произвежда, предизвиква представите, мислите, които той самият препраща в съзнанието. Той не знае нищо за живота, който се разгръща в него за движенията на планетите и за света на съзвездията, защото когато е будно, всяка вътрешна дейност е отразена във физическия организъм. Влиянията на външния свят проникват чрез сетивата в него: тези на светлината през очите, тази на света на звуците през ушите, действията на топлината и на студа през сетивото за топлина и т.н. Чрез дейността развита от душата всичко това е отразено под форма на мисли и душата познава този свят на мислите отразени в полето на съзнанието. Такива са условията, в които се намира душата през време на будното състояние. Този буден живот прави да изникне въпросът: чрез какво действие на душата върху физическия организъм мислите се явяват така "отразени"? Преди да отговорим на този въпрос, ще отбележим точно, че физическият организъм е препятствието, което изолира душата от едно познание на космическите действителности, чийто звук трепти в нея, без тя да знае това.

Сега ще проучим, как се разгръща този буден живот.

Първо нека видим, как тази троица - етерното тяло, астралното тяло, и Азът - действат върху организма на главата. На първо място констатираме, че тя упражнява една дейност на дисимилация. Ако етерния организъм действаше сам, една постоянна жизненост би работила градивно в главата, която би се изпълнила цялата от нея. Обаче тогава съзнанието не би съществувало. То се ражда във физическия организъм там, където астралното завладява този организъм. И това астрално тяло развива своята дейност в зависимост от предземното съществуване. Неговата задача се състои в това, не да изгради, да изработи това физическо тяло, създадено от материя, а да проникне своята духовна форма със своята

дейност, както вървеше това преди раждането. Защото астралното тяло е отзвукът, възпроизводството на всичко онова, което е било извършено от душата в лоното на планетните тайни, на звездните тайни, за да изгради това, което аз нарекох "космически зародиш" на физическия организъм. Следователно дейността на астралното тяло не се извършва в посоката на една метаморфоза към физическото, а в тази на една метаморфоза към духовното. Тя постоянно се стреми да одухотвори организма, поне в това, което е глава и мозък. В нашата глава астралният организъм постоянно действа, за да я одухотвори: това преобразуване не се проявява видимо, но то е постоянно в процес на осъществяване. Това преобразуване е винаги налице като стремеж.

Непрестанно към силите, които градят, които произвеждат изблика на постоянно възобновената жизненост, но несъзнателна, се прибавят сили в главата, които им се противопоставят, които се стремят да разрушат органическия живот, с цел да направят да бликне от него светлината на един духовен организъм; защото с този духовен организъм е свързано астралното тяло още от предземното съществуване. Обаче физическият организъм му противопоставя съпротива. Той отказва да се поддаде на разрушение; той отказва да стори това в момента, когато би изпаднал в разложение, което астралният организъм иска да постигне, в момента когато би изгубил живота под негово влияние. Той отказва да стори това, стремейки се към съня.

Тогава в него действат само силите на етерното тяло. За да охарактеризираме това, което различава съня от будността, можем следователно да кажем: През време на будността астралните сили постоянно излагат органическата глава на смъртта.

В момента когато тяхното действие би постигнало тази цел и би преминало от възможност към действителност, в този момент се намесва сънят. Имагинативното познание констатира това състояние на нещата според вида на етерното тяло през време на будността и през време на съня.

През време на будността това етерно тяло, чиято нематериална дейност прониква и пропива физическото тяло, става все по-малко и по-малко диференцирано в областта на главата. В онези части на организма, където се намират белите дробове, черният дроб, стомахът и т.н., крайниците то е твърде различно, явява се в комплексни и богати форми. Напротив, през време на будността, колкото повече тази будност се продължава, то изгубва това богатство и става не диференцирано. Накрая то се явява като еднообразен облак, и това защото градивните сили, които го съставляват обикновено изгубват своята дейност, докато разрушителни те сили на астралното тяло девитализират главата през време

на будността. Напротив, през време на съня имагинативното познание констатира в главата един прилив на един многократен и богато диференциран етерен организъм. Той става накрая също така диференциран, както в останалата част на тялото. Това е защото жизнените сили, които създават формите, бдят на главата, която става несъзнателна, но много жива.

Така през време на земния живот будният човек носи в себе си, в своята глава, една латентна, дремеща смърт. Стремежът да умре е винаги на лице, защото астралният организъм постоянно иска да одухотвори главата. Той иска да направи от нея един орган на планетарното движение, иска да направи от нея един образ на съзвездията; той е нейният постоянен разрушител.

Ако съвременната наука би имала познание за това състояние на нещата за нея би било невъзможно да се отдаде на материализма. Материалистичното тълкуване на човека ни учи на истина, че жизнените процеси, органическите процеси се разгръщат в главата също така както в черния дроб или в стомаха и че произвеждат там в мозъка мислите и живота на душата. Обаче това е безсмислено. Защото ако мислим, ако имаме съзнание за една вътрешна дейност, това не е резултат на една витализация, на едно органическо изграждане, а то е поради това, че нашата нервна система е постоянно застрашена да бъде разрушена, защото в нея ние носим смъртта. Да имаме вътре в нас един съзнателен живот, това не значи да развиваме в нас един органически живот, а напротив това значи да умъртвяваме този органически живот. За да стигнем до обикновеното съзнание, трябва тези органически процеси да навлязат в умъртвяване и да сторят място на душа та. Ако бихме имали един правилен възглед за всичко това, ние бихме казали: животът на душата не е произведение на органическия живот, защото този органически живот трябва да умре, трябва да напусне главата, за да може душата да развие своята дейност. Тези са действителните отношения между дейността на душата и тази на тялото. В момента, когато се ражда, човешкото същество носи в себе си стремежа към смъртта. Чрез свръхсетивното познание ние научаваме, че смъртта постоянно действа в нас, и че само сънят и пречи да постигне своята цел. Крайната смърт, тази на цялото тяло, е само един сбор, едно засилване на един постоянен процес, който непрестанно се развива през време на будния живот. Докато физическия организъм съществува, той се брани против това разрушение, което е дело на астралния организъм. Главата е седалище на тази борба. Но дейността на астралното тяло не се ограничава само в това през време на будното състояние. Това е само една част от неговата дейност. През време на земния живот една друга част произвежда същите действия, както през вре-

ме на предземното съществуване. Тази дейност се развива не в главата, а в ритмичния организъм, във всички органи, в които се развиват органическите ритми: дишането, кръвообръщението и т. н. Въпреки че действа в тази част на нашето тяло, тя не е свързана с нея по същия начин както онази част на астралното тяло, която действа в главата, упражнявайки там такова завладяване, че постоянно я води към смъртта, като един вид я разпокъсва.

Другата част на астралното тяло прониква и пропива живота на органическите ритми; тя пронизва дишането, кръвообращението, но се свързва много слабо с тях, уврежда ги много по-малко. Резултатът от това е, че от това свързване на астралния организъм с жизнените ритми не може да се роди никаква мисъл. Там където душата се изразява, това се дължи на факта, че нейната дейност е отразена от организма на главата, който постоянно се стреми към смъртта, явление от което се получава съзнателното мислене. Подвижното свързване на астралното тяло и на органическите ритми не завършва с това отразяване във физическия организъм, източник на ясното съзнание. То създава само едно по-малко ясно оживление, одушевление, което е животът на нашите чувства, животът на сърцето. Този живот на сърцето се ражда, когато през време на будността астралния организъм прониква със своите пулсации дишането и кръвта, но без да ги разрушава, без да навлезе по-дълбоко в тях; той само събужда в тях живота на нашите чувства. Следователно в ритмичната система живее нещо от това, което човекът е познал през време на предметното съществуване, но няма ясно съзнание за него. Този факт има едно твърде определено последствие. Защото в дълбините на подсъзнанието постоянно се развива нещо в резултат на тази връзка на астралния организъм с органическите ритми, нещо от което ясното съзнание долавя само един отзвук. Това ще проучим сега по-отблизо. Действията, които човек извършва в своето физическо тяло, не са за него прости природни явления; един подтик идващ от несъзнателните дълбини го кара да им приписва известна стойност, да ги съди като морални или неморални, като полезни или не, като мъдри или нелепи. Към живота на мислите винаги идва да се примесва една морална оценка, която по себе си е аморална, но не неморална. Коя е следователно силата, която проектира по този начин своята светлина към висините и ни кара да кажем: това действие е добро, онова е лошо; този начин на действие е мъдър, другият не е такъв? Това е една дейност на душата, която то е останала още от предземното съществуване, която прониква органическите ритми, дишането и кръвообращението, но не може да стигне с пълната си вълна до мисълта. Тя само е оцветява, нюансира я, така щото в нея мисълта има отзвуци от една много ценна вътрешна дейност в перспек-

тивата на деянието. Ние съдим за нашите действия не само чрез мисълта. В ритмичната система в нас живее една астрална духовност, под една форма аналогична на онази от предземния живот, ясна в самата себе си, неясна само за обикновеното съзнание. Тя е, която одобрява или не одобрява това, което вършим. В нея се намира съдията на наша та душа и този съдия също така действителен, както е действителна в нашата глава мислещата душа.

Ето защо в древни времена, хората, които искаха да се издигнат чрез методите на миналото до едно висше познание, се стремяха да доведат до съзнанието дейността на ритмичната система, дишането, а също и кръвообращението. Те познаваха по този начин тяхната собствена стойност посредством това което Космосът записваше в тяхното дишане. От белите дробове древният индийски йога правеше да се издигнат в неговия мозък съжденията на морално естествени, или естествено моралния човек. В познанието на йога той правеше от своя мозък един орган на дишането и живееше в него това, което Космосът имаше да каже за него. Присъдата на Космоса върху нашите дела е твърде реална дейността на нашия астрален организъм.

И когато при смъртта събличаме нашето физическо тяло, изчезва препятствието, което пречеше на човека да има пред своето съзнание всичко онова, което живее в дишането и в кръвообращението. Физическия организъм е като непроницаемо було, което покрива това, което става в астралния организъм и което току що описах.

Ето защо след смъртта в човешкото същество продължава да съществува всичко онова, което е живяло в този астрален организъм. Как стана това, ние ще видим изследвайки опитностите, през които душата минава, когато прекрачи прага на смъртта.

* * *

Когато при смъртта физическото тяло се разлага, човешкото същество продължава да живее в един етерен организъм, в един астрален организъм и в един Аз. Физическото тяло е престанало да бъде препятствие за разцъфтяването на душата в Космоса, то е престанало да я привлича в неговата сфера; душата има веднага възможност да добие съзнание за Космоса. От друга страна тя има едно етерно тяло, което не е вече свързано с физическото тяло. Това етерно тяло представлява от една страна течението на живота; но чрез самия този факт то обхваща постоянното действие, което космическите сили са упражнявали. Минавайки с него през смъртта, душата има следователно в него опитност за космическия етер. Всичко, което този етерен космос съдържа, се влива сега в неговото етерно тяло, защото само физическият организъм е пречка за това

вливане. А етерното тяло е много по-малко изолирано от това, което става около него в Космоса, отколкото физическото тяло.

Така всички сили действащи в лоното на космическия етер проникват на вълни в него и всичко, което живееше в етерното тяло се разпространява в света. В същото време, когато освободен от своето физическо тяло човекът се приспособява към своя етерен организъм, той се включва в силите, които пронизват постоянно вселената, етерния Космос. Но човешката душа е една; астралното тяло и Азът проникват следователно заедно с етерното тяло във вселената. Все по-ясно светлината на съзнанието свети в душата в лоното на космическия етер. Сравнено с тази безкрайност етерното тяло е твърде ограничено и в това ограничено същество живее всемирният етер. Ето защо личните опитности на човешкото същество през време на живота, записани в етерното тяло и поддържани чрез връзката, която физическото тяло постоянно образуваше, нямат вече за човека никаква стойност в този всемирен океан на съзнанието, в който те се разпръскват. А това значи, че скоро след смъртта етерното тяло се разлага. С космическото съзнание, което беше добил, човекът не запазва вече освен своето астрално тяло и своя Аз. Астралното тяло още съдържа резултатите от всичко онова, което е било изживяно в него, когато беше свързано с физическото тяло. Аз описах, как една част от астралното тяло запазва своя космически характер, защото връзката, която го свързва с дишането и кръвообращението, остава слаба. Това е онази част, която чрез тази система на ритмите дава на човека способността да съди себе си от морално гледна точка и това продължава още и след като съответните органи са изчезнали. Тази способност продължава да съществува, следователно, поддържана от космическото съзнание. Това, което през време на земния живот дишането и кръвообращението отразяваха, се приспособява след смъртта към един космически ритъм. По този начин се установява един нов ритъм, чрез който човешкото същество възприема морална стойност на делата, които е извършило на Земята. Съдържанието на неговото астрално тяло е за него едно морално съдържание, съвкупност от вътрешни те качества, каквито те са се оформили на Земята, в добро или в зло, в мъдрост или глупост. Всичко това живее и тупти в него. Към тези вътрешни пулсации идва да се примеси в един постоянен прилив, и отвън, едно още невинно, още аморално космическо течение - а не неморално - за което природата ни дава на Земята един образ. Защото в него ние не различаваме нито добро, нито зло, и в тази перспектива всичко ни изглежда неутрално.

Този космически живот се съединява ритмично с ритмираните пулсации на нашето морално съждение. Човешкото същество вдишва Космоса в неговата невинност; то издишва към него всичко онова, което съставля-

ва неговата морална стойност. И душата възприема, как в Космоса се ражда една моралност, образувана от всичко, което всяко човешко същество донася от своите земни опитности и от съжденията, които е произнесло върху самото себе си. Така в лоното на Космоса се е натрупало всяко морално последствие на делата извършени през време на живота. В едно състояние на съзнанието, на което вече нищо не пречи, човекът е свидетел на моралната субстанция, която се образува по този начин в Космоса с оглед на един бъдещ свят. Под нейния аспект на природния свят нашата вселена е морално неутрална. Но от нея ще се роди една друга вселена, в която всичко, което е морално, ще бъде природно, цялата природа ще бъде морална. Човекът донася в Космоса зародиша на тази вселена със своите дела. Тогава за душата възниква един голям въпрос: чрез моралните качества, които съм добил, достоен ли съм за да участвам един ден в този бъдещ космос, чийто образ не ще бъде вече една безразлична природа, а една морална природа? Това, което душата изпитва и чувства след смъртта - ние можем да употребим тези изрази, въпреки че те предават лошо опитността, която тя има в свръхсетивния свят -, е действителната стойност на моралните подтици във физическия свят. Това предава на нейния живот след смъртта една особена отсенка. Можете да намерите тези опитности описани от друга гледна точка в моята книга "Теософия", където те са събрани под заглавието "светът на душите".

Ако след смъртта човешкото същество трябваше да остане в тази фаза то не би могло да приготви както подобава духовната ядка на своя бъдещ физически организъм. То не би могло да го изработи както трябва, ако моралните несъвършенства на неговия живот продължаваха да тежат върху неговата душа. Ето защо, след известно време след смъртта душата трябва да навлезе в един свят, където се заличават опитностите, които току що описвах, където тя живее в един пречистен Космос.

Там, където още може да се чувства всичко онова, което съставлява моралната стойност на едно деяние, би могъл да се образува само един изроден зародиш на бъдещия физически организъм. Едно здраво физическо тяло не може да бъде образувано, освен ако душата проникне в един свят, където вече нищо не я засяга от това, което тя е живяла в течение на своето минало съществуване, където тя приема само действието на духовните божествени подтици. Човекът трябва да проникне в този "свят на духовете", в това единствено място, където може да сътрудничи за изграждането на мировата форма на своя духовен организъм, който впоследствие ще се превърне във физическо тяло. За известно време той трябва да бъде разтоварен от несъвършенствата на неговия минал живот, иначе той би се родил деформиран. Разбира се, заедно със

своето астрално тяло човек донася в света на духовете и своята индивидуалност, своя Аз. Това същество на Аза трябва също да мине през известна подготовка, с която ще се занимаваме в нашата утрешна сказка. За да завърши днес, ще опиша връзките, които свързват приетите от човешкото същество форми след смъртта с християнското развитие и с Тайната на Голгота.

* * *

Сега вече ще допуснете, че една истинска Космология не може да бъде изградена, без да включим в нея това, което Инспирацията ни позволява да познаем относно поместването в Космоса на един морален зародиш, като този, който току що описах.

Всяка космология би останала непълна, ако тя не би показала, как настоящата вселена, на която природата е неутрален, аморален образ, ще бъде един ден преобразена от живота на хората по такъв начин, че това, кое то е природно, ще бъде морално, това, което е морално, ще бъде природно. Една истинска Космология може да се роди чрез обогатяването, което Инспирацията ще донесе към обикновените познания. Също така една истинска философия не може да получи живо съдържание освен приемайки резултатите на имажинативното познание. А Християнството има нужда от тази Космология.

В епохите, които предхождаха Тайната на Голгота, посветените работеха чрез методи различни от тези на модерното посвещение. Те знаеха това, което става в духовния свят, в който човек прониква след смъртта, и можеха вече да кажат на своите последователи: след смъртта вие влизате в един свят на душите, където ще намерите отзвук на вашите морални качества и на тези, които са сродни с тях. Но вие не можете да проникнете в царството на духовете със силите, които в този момент се разгръщат във вашата душа, защото резултатите от това морално съждение, което вашето астрално тяло носи, биха затъмнили, биха задушили вашето Азово съзнание, вашето себесъзнание, което трябва да добиете в страната на душите.

Посветените, които живеяха по времето на Тайната на Голгота и още три или четири столетия по-късно, казваха на тези, които искаха да бъдат последователи: пътят, който физическото развитие, развитието на физическия организъм следва, е такъв, че, след като е минало през света на душите, човешкото същество е така добре включено в мрежата от отзвуци на неговата морална стойност, щото, ако би било оставено само на неговите собствени сили, неговото съзнание би се затъмнило и то не би могло да се отвори за влиянието на слънчевото същество. Ето защо самото това слънчево Същество е слязло на Земята, приело е човешка

форма в тялото на Исуса от Назарет и е извършило Тайната на Голгота. Човек може да добие на Земята много нещо чрез сетивния светоглед и чрез развитието на индивидуалното съзнание. Ако към това, свързано с неговите чувства между раждането и смъртта, т. е. с неговото астрално тяло, той прибави на Тайната на Голгота, тогава това астрално тяло - в онази негова част, която продължава да живее след смъртта - приема това също влияние, което Земята прие при извършването на Тайната на Голгота. Тази сила озарява и укрепва личното съзнание - което иначе би останало тъмно - при преминаването от света на душите в света на духовете. Тогава той може да възприема в този последен свят всичко онова, което ще го направи способен да подготви своя бъдещ физически организъм под неговата духовна форма. Човешкото развитие, казваха онези, които са живели по времето на Тайната на Голгота и на първите следващи столетия, е станало такова, че днес човекът не притежава силата да премине от света на душите в света на духовете. Но Христос е слязъл на Земята. Той изпълни акта на Голгота и последствията от този акт за човешката душа я укрепват по такъв начин, щото след смъртта, когато прониква в света на духовете, тя има за Космоса един толкова богат възглед, че може да сътрудничи за изработването на нейния бъдещ физически организъм, благодарение на подтиците, които приема. Чрез действието на Христа душата е пречистена преминавайки от света на душите в този на духовете. Сега Вие виждате връзките, които свързват тайната на смъртта с християнското развитие на света. След четвъртото столетие на нашата ера познанието на посвещението, което току-що охарактеризирах, премина в упадък и се изгуби. Днес е налице едно ново познание на посвещението, което отново може да повдигне булото закриващо връзките на човешкото същество с Христа Исуса. То ни казва: Онези, който през време на земното съществуване отваря своето сърце за тайната на голготската мистерия, той укрепва своята душа и я прави способна, когато проникне в света на духовете, да моделира един физически организъм различен от този, който би се образувал, ако не му беше даден този импулс на новото християнство. Наистина, без този импулс върху бъдещата земя биха се раждали болни тела. Възобновеното Християнство ни позволява да се потопим в този импулс, благодарение на който за следващите земни въплъщения могат да се явят пълни със здравина организми. Тази е дълбоката връзка на човешкото развитие през смъртта с Христовото Същество; в една истинска космология това христово същество трябва да стане една всемирна сила, една космическа сила, която душата възприема, когато след смъртта преминава от света на душите в този на духовете.

В следващите сказки ще разгледаме, като резултат от изложението върху света на мисълта и този на чувствата в човека, как минава през смъртта това, което в обикновеното съзнание е проява на волята - как между смъртта и едно ново раждане тези сили се превръща в зародиш на сили, които ще се изразяват в следващото съществуване - как, от живот на живот, се развива Кармата. Ние ще видим отново, че в това, което се отнася за волята, човешкото същество трябва да развие важната връзка, която го съединява с Христа и с Тайна та на Голгота, с цялото Христово развитие. Днес ние видяхме, какво място се пада на Христа в истинското космологическо познание; утре ние ще видим, какво място трябва да му стори едно възобновено религиозно познание.

ДЕ С Е Т А Л Е К Ц И Я

ВОЛЯТА НЕЙНОТО ДЕЙСТВИЕ ОТВЪД СМЪРТТА

Съдържанието на обикновеното съзнание се изразява чрез мисли, чувства, волеви импулси. Действителността, която се крие зад това съдържание, трябва да я търсим в това, което в течение на предидущите сказки нарекох астрален организъм и Аз.

Аз показвах, чрез какви връзки мислещата част на душата се свързва с главата и как чувстващата част, чрез една различно установена връзка, е свързана с органическите ритми: дишането, кръвообращението и пр.

Нашата воля е свързана чрез една още по-слаба връзка с нашия физически и етерен организъм. Мислещата част на душата е цялата волята в организма и някакси е изчезнала в него. Нашата глава ни предлага физическия и етерен образ на нашата мислеща душа. Когато човекът мисли през време на будността, ние не виждаме да се разгръща тази мислеща дейност, е възприемаме само нейния отпечатък във физическите и етерни процеси на мозъка и на нервната система. Ето защо физиологията и анатомията доставят чрез физическото познание на тези органи средството за познаване на душата: устройството на мозъка и неговото функциониране ни разкриват ясно отпечатъка на това, което става, когато мислим. Чувстващата душа, ефективността, не се включва по същия начин в организма. Тя ту прониква напълно в дишането и кръвообращението, то, до степен да стане невидима за имажинативното и инспиративното възприятие, ту се освобождава от тях и се превръща в една анатомична дейност и създава форми. Така чувстващата душа ред по ред изчезва в кръвообращателната система, след това излиза от нея, за да изчезне отново и т. н.

Волята се отнася по съвършено различен начин. Тя не е свързана постоянно с организма, нито пък се свързва с него и се освобождава последо-

вателно. Чрез своите собствени сили тя се държи настрана от физическия и етерен човек. Тя води един независим живот. Така тя държи в полето на душата и духа, където би останала, ако не се намесваше нещо, което да и попречи да бъде в такова състояние. Ще кажем следователно, че волящата душа, волята, остава психическа и духовна, даже през време на земното съществуване. И когато чрез Интуицията добиваме възможността да виждаме действителността, която се крие зад тази воля, ние можем да проучим онази част на човешкото същество, която остава духовна. Въпреки това, волята също се свързва с физическия организъм, слива се с него. Но това не е едно постоянно сливане, както за мисълта, нито пък променливо сливане, какъвто е случаят с чувствата. Когато чрез главата нашето мислене зачева една идея, която представлява един мотив за действие, нещата стават различно от това, когато само размишляваме. Когато размишляваме за нещата на този свят, без да бъдем обзети от някакво намерение, това засяга само главата; и тази дейност е такава, която разрушава главата или най-малко я увелича към разлагане, към смъртта, както изложих това вчера. Но ако замисляме едно намерение: искам да направя това или онова - дейността на мислещата душа се разпростира от главата към обмяната на вещества и в крайниците. Тогава Интуицията възприема един подтик, една астрална дейност, която се простира в някаква област на обмяната на веществата или в крайниците; тази мисъл-намерение упражнява едно разрушаващо действие не само върху главата, но също и в органите на обмяната на веществата и в крайниците. Вследствие на тази разрушителна дейност, действителната сила, която е на основата на волята, се простира на свой ред в обмяната на веществата или в крайниците, и поправя, компенсира това, което мисълта е разрушила. Да вземем един образ: идва ми идеята да вдигна ръката си. Тази идея се втурва от главата в ръката, предизвиква там една дисимилация, едно разрушение, което можем да окачествим като горене. В организма на ръката нещо е разрушено. Тогава веществото на астралния организъм което съответствува на волята, приижда и поправя това, което е било разрушено. През време, когато става поправка, ръката се вдига. Консумирано е било нещо, което се възражда и в това възраждане се извършва самият волев акт. В тази част на астралния организъм, която съставлява основата на нашите волеви подтици, същността на Аза също присъствува, така щото поставянето в действие на волята е също и винаги и едно поставяне в действие на Аза. Когато волята се разгръща в човека, вижда се как след това прииждат астралният организъм и Азът и се вливат във физическия и етерен организъм. Това става и когато волевият подтик не завършва с един истински жест, а само допълва движението, или пък не отива по-далече от едно живо чувс-

твувано желание. Същото явление се произвежда, само че в този случай волящата душа се втича в по-тънки части на организма. Както виждате, можем много добре да изследваме, как волята функционира, но за това трябва да познаваме духовното същество на човека. Без това познание не можем да изследваме волята, не можем да схванем и що е Азът, защото от този Аз в мисълта намираме само един изтънен образ: в чувствата той се явява само като подтик, а само във волята той действително присъствува на Земята. Наред с това разгръщане на волята върху определена мотивация, волението почива и на една друга действителност: тя почива на едно постоянно желание на съществото да се съедини с физическия организъм. Волящата душа желае несъзнателно да се облече с организма на обмяната на веществата и на крайниците. Когато изучаваме отблизо това явление, ние потопяваме погледа в глъбините на душата, които са твърде отдалечени от обикновеното съзнание. Аз вече изложих, че явленията на разрушение и възстановяване, които се извършват по този начин, са свършено несъзнателни. Извън тях съществуват и други процеси, други много действителни дейности, които обаче през време на земното съществуване не стигат никога до съзнанието. Вчерашно видяхме, как в чувстващата душа се извършва едно постоянно преценяване на това, което в съществото е морално и неморално. Движенията на моралното съзнание, спонтанните съждения за нашите собствени деяния са само отражения, и то отслабени, на една много силна и решаваща дейност. Всичко, което човекът върши, за него той самият е съдия в несъзнателните глъбини на своята душа. Но освен това преценките волящата душа познава и друго нещо.

В течение на земното съществуване астралното тяло и Азът, в съответствие с тази воляща душа, изграждат действително със силите на астрала и Аза в Космоса едно същество, което води един заглушен живот. Съдейки за нашите собствени способности, ние раждаме едно астрално същество, което обитава в нас и което все повече расте. Действителността на това същество е съставена от нашите оценки и чувстващата душа - след като действията са били действително изпълнени - само е предизвикала явяването на това същество идейно под формата на несъзнателен спомен. Когато действието е изпълнено, нещо се ражда в нашето волево същество, което е даже нещо повече. Съждението: "аз извърших едно лошо деяние" става в нас едно същество. Ние носим в себе си това същество, което е конкретната действителност на съжденията, които изказваме върху нашите дела. Ние току що видяхме, тази воляща част на душата съдържа нещо, което съществуваше още преди човекът да е слязъл от духовния свят към физически-етерен организъм. В тази част на душата постоянно трепти отзвукът на едно желание да построи

един човешки организъм, защото тази именно беше нейната дейност преди живота на Земята. Дейност, която от сега нататък се сблъсква с препятствията, които организъмът представлява (физическият организъм), който и се противопоставя чрез всички свои стени и ъгли. Но тази дейност продължава да съществува под формата на стремеж. И с този стремеж идва да се съедини съществото, действителността, за която току-що говорих: моралните съждения, които произнасяме непрестанно върху самите нас. Така щото ние носим в себе си едно същество, в което се вливат желанието да моделираме един нов организъм и осъществените морални преценки. Ние отвеждаме това същество отвъд смъртта, когато завършва нашият земен живот.

* * *

Моето изложение ще Ви е дало възможност да видите, че в организма постоянно работят сили, които разрушават и други, които съграждат; които умножават и които внасят живот; които затъмняват и които пробуждат. В мислещата част на душата ние имаме парализиращи сили, във волящата част пробуждащи сили. Тази борба между смъртта и живота се разгръща в нас през целия наш земен живот. И когато този земен живот завършва, ние внасяме в духовния свят резултат образуван несъзнателно за нашите морални качества. В момента, когато преминава прага на смъртта, неговото съзнание, дотогава приспособено към земния живот, се разширява и се превръща в космическо съзнание. На Земята човешкото същество трябва да се приспособи към един физически организъм; то чувства пределите, които този организъм му налага; по същия начин то се приспособява към огромното космическо пространство, когато премине прага на смъртта. Това, което обикновено е около него, става негова субстанция. Тогава изниква въпросът: какво става с това морално съждение, когато човешкото същество включва след смъртта в себе си космическото съзнание и прави усилия да създаде един нов физически и етерен организъм?

* * *

Преди да отговорим на този въпрос, ще дам определение още за някои условия на земния живот, взимайки като изходна точка вече изложените съображения. Човешкият организъм е теренът, върху който непрестанно работят разрушителни и съграждащи сили. Когато мислим, ние разрушаваме; когато проявяваме воля, ние съграждаме, а когато живеем чрез чувството, ние произвеждаме една игра на равновесие между съграждането и разрушението. Мисъл, чувство и воля представляват следователно в тяхната общност една постоянна размяна между разрушение и

възраждане. Тези обмени са извънредно сложни и те се установяват различно, според възрастите на живота. За възпитателя, за този, който преподава, е много важно да знае това, което едно духовно познание му съобщава относно тази сменяща се игра, това равновесие, което се установява между асимилацията и дисимилацията, преминаването на гравитивните процеси към разложителни процеси, и обратно, тази непрестанна смяна на течения, които упражняват техните действия върху организма. Ние не можем да преподаваме и да възпитаваме и да възпитаваме както трябва, освен ако познаваме действията на тези противоположни сили върху организма на детето и как можем да действваме върху тях чрез възпитанието. Да вземем един пример: да накараме едно дете да научи наизуст точно това, което му подхожда, и да го накараме да научи прекалено много, да претоварим неговата памет, са две твърде различни неща. Днес тези неща се разглеждат по такъв начин, щото човек лесно може да бъде съблазнен да вярва, че последствията от това понася само душата на детето.

Но това не е точно. Когато даваме на едно дете да учи прекалено много наизуст, то натрупва в своята памет и без ред мисли-спомени, които от главата предизвикват определени смущения прониквайки в обмяната на веществата и в живота на крайниците под формата на намерения. Тогава ние ще можем да констатираме, че паметта на детето е била затормозена и че тази педагогическа грешка ще се прояви в 30-та, 40-та или 50-та година в смущения на храносмилането и на обмяната на веществата. Това е само един пример близък до това, което разглеждаме. Нещата са извънредно сложни и едно духовно познание на човека позволява действително на педагога да разбере, да прецени значението на всичко, което той кара детето да върши, било физически, било вътрешно. Една истинска педагогика може да бъде основана само върху онова познание на човешкото същество, което включва физическото тяло, душата и духа и което вижда ясно тези взаимни влияния, които те упражняват едни върху други. Тази педагогика развиваме ние в нашето антропософско движение и я осъществяваме във Валдорфското Училище. Това, което трябва да кажем, че науката на сетивните явления, тази, която днес е общоприета, не може да служи за основа на една истинска педагогика, която става възможна само благодарение на задълбочаване на науката чрез Антропософия.

Свръхсетивният поглед възприема тази редуваща се смени между силите на асимилация и на дисимилация, между разрушението и възраждането. Един прилив и един отлив съставени от разрушителни и възстановителни дейности регулират в органическата съвкупност и в отделните органи състоянието на здраве, добро или лошо.

За да разберем болестта в нейните прояви, трябва да можем да проследен в целия организъм, или в един орган, или в една група от органи, било действието на процес на разрушение, които изсушават и втвърдяват организма, било това на процесите на възраждане, които предизвикват явленията на възобновяване. Или пък виждаме, как дисимилацията идва да се намесва противоположно на асимилацията, пренасяйки по този начин произведения на лошо изработена обмяна на веществата. Този поглед, който възприема аномалиите в равновесието между асимилацията и дисимилацията, е също така необходим на онзи, който иска да лекува болните, както и за възпитателя.

Физическият свят, който ни заобикаля със своите различни царства: минералите, растенията и от части също и животните, се представя за погледа като пропит от една душа и от един дух, въпреки че са невидими за нас. По този начин той открива в определено растение възстановителни сили, които, приготвени по определен начин и внесени в организма, аниhilират ненормалните процеси на дисимилация. За всичко, което в тази област е ненормално, в природата се намират лекарства и ние можем да видим връзката между болестта и лекарството само ако сме способни да схванем в организма живота, който току-що охарактеризирах. Каквото и да бъде действието предприето върху един болен организъм: приемането на лекарства, лекуване специално приспособено към злото, от което един здрав човек няма нужда, лечебната евритмия и пр., всички тези мерки имат за цел да възстановят равновесието между извънмерните сили на асимилацията и на процесите на дисимилацията, които надхвърлят тяхното поле на нормално действие. Както виждате, медицината основана върху простото сетивно познание трябва да бъде допълнена и разширена с всичко онова, което може да предложи духовното виждане, познанието на организма на човека в неговата цялост.

Физиологията и анатомията могат да познаят само външния аспект на този организъм; успоредно медицината не може да намери отношението между лекарство и болест освен чрез експериментирание. Имагинацията, Инспирацията и Интуицията позволяват да възприемаме връзката, вътрешната връзка, която сродява едно лечебно средство или един лечебен процес с болестта и да заменим емпиричното лечение, подчинено на експериментацията, чрез едно рационално лечение, основано на познанието на човешкото същество и на процеса на лечението. Тук аз мога да говоря само накратко върху тези неща, но Вие виждате, че антропософското познание е източник на едно обогатяване на патологията и лечението в перспектива, която охарактеризирах. В това отношение вече имаме практически приложения в нашето движение. Ние ценим напълно и използваме всичко, което модерната медицина е добила. Но ние

осветляваме тези придобивки напълно чрез познанието на духа, чрез духовното виждане. Нашите медицински схващания бяха окачествени като "детински", и това е напълно обяснимо в устата на тези, които искат да познават само това, което сетивата предлагат. Чрез това те само показват своето невежество, в което се намират по отношение истинската природа на нещата. Защото за да разберем добре тези неща, трябва да познаваме и най-малката подробност на дейностите, които са тези на етерното тяло, на астралното тяло и на Аза. При смъртта човекът съблича своя физически организъм. Той е лишен от него, от сега нататък неговото астрално тяло и неговият Аз са облечени само в етерно тяло. Аз вече споменах, че това етерно тяло не е строг отделено от всемирния, космически етер чрез твърди бариери. От етерния Космос се вливат постоянно сили в човешкия етерен организъм и след това се отливат. Ето защо в момента, когато човешкото същество прекрива прага на смъртта, неговото съзнание се разширява до етерните предели, а същевременно то се чувства снабдено с едно етерно тяло, което е негова собственост и което се е освободило от физическото тяло. През време на тази фаза човешкото същество е изцяло отдадено на тази опитности на етерния Космос, които се сменят с едно сгъстяване на съзнанието сведено само до неговото етерно тяло, до неговия етерен организъм. Отвъд прага на смъртта човекът се чувства като зает от това космическо съзнание. Той още не вижда това същество, за което вече говорих, което се образува в нас чрез моралните съждения, които произнасяме върху самите нас. Ние го отвеждаме отвъд смъртта, свързано с нашето астрално тяло, обаче в моментите, които идват веднага следват смъртта, нямаме никакво съзнание за него. Ние сме напълно изоставени на Космоса и на възприятието на течението на живота, който сме имали на Земята, защото този живот образува сега съдържанието на нашето етерно тяло. В течение на определено време ние виждаме да се разгръща пред нас нашето съществуване, то ни се явява отвътре веднага след смъртта.

Но тази фаза трае само няколко дни. Нейното дълготраене може да се сравни - твърде различно индивидуално - с това на сънищата, които са подбуди, предизвикани в нас от опитностите на деня. Що се отнася за образуването на нашите сънища, то винаги е един отзвук на това, което сме живели било същия ден, било в навечерието, било преди това навечерие. Това, което ни идва от самия ден, може да се съедини в една особена връзка с по-стари опитности. Например сънуваме един разговор, който сме имали вчера с това или онова лице. Тази опитност изниква следователно направо в полето на съня. Но може би ние сме разговаряли с одушевление за едно трето лице, което сме видели преди десет години и след това вече не сме среща ли. Именно за това лице ние продъл

жаваме да сънуваме всякакви неща. Ние бихме познали добре тези връзки, ако бихме проучили както подобава сънищата. Някой сънува за това, което е видял вчера; друг за това, което е станало преди навечерието; друг пък за това, което е станало три или четири дни преди това. И продължителността на състоянието след смъртта, при което човек още живее в своето етерно тяло, е свързано с тази способност. Бих могъл да охарактеризирам въпроса по друг начин, като кажа: продължителността на това състояние е равно на времето, през което човешкото същество може да издържи без да спи, през което то може да остане будно. Някога сънят го надвива, щом остане без да спи една нощ. Друг някой може да издържи по-дълго и да остане буден две, три или четири нощи. Такава ще бъде и продължителността на опитността, която човешкото същество има за своето етерно тяло след смъртта. След това ние сме все повече и повече потопени в едно съзнание, което се е приспособило към етерния Космос. Нашият собствен етерен организъм се влива един вид в този последния. Ние чувстваме етера на Космоса, след това се връщаме отново към нашето етерно тяло. Тогава то ни се явява увеличено все повече и повече. Накрая то изчезва и ние оставяме само с един астрален организъм, чрез който участвуваме в Космоса, при едно състояние на космическо съзнание. Тогава именно ни се явява това, което нарекох едно същество, това осъществяване на съжденията произнесени върху морално-духовните качества. Ние се чувстваме като белязани от него. И ние сме тогава едновременно в нашето съзнание, което се е разширило до размерите на Космоса и което постоянно ни довежда до опитностите, които следват смъртта, благодарение на това същество, което е един вид нашата морална равностетка. Космическото съзнание е постоянен източник на равновесни сили и по този начин в съществото се ражда един стремеж, извънредно силен, да изправим чрез добри деяния всичко, което сме извършили като зло или неразумно. По този начин през фазата, в която се намираме, както изложих това вчера, в света на душите, ние приспособяваме нашия живот към един ритъм, който ни позволява да преминем от опитността на нашите морални качества към тези на Космоса. В тези редуващи се смени се ражда сбор от стремежи, които ни тласкат да направим нашите лоши дела. Ако сме действували спрямо някого по този начин да го нараним, ние сме тласкани да направим това в нашето бъдеще съществуване. Накратко казано, това е зародишът на съдбата, която тече през много съществувания и се образува по този начин. Но същевременно чистото космическо съзнание се затъмнява, заглушава се силно под влияние на това, което носим в нас. През време на цялото преминаване през света на душите, човешкото същество е подържано в едно състояние на смъртно съзнание

- или най-малко по-заглушено отколкото преди - докато му се наложи необходимостта да проникне в света на духовете, да се освободи от съществуването, за което говорихме, да живее само в Космоса, който е "аморален", в който не можем да внесем тази равностойност на моралност или неморалност, за която сме имали опитност в света на душите.

* * *

За да опишем това преминаване на съзнанието от света на душите към опитността на духа, от гледна точка на земното съществуване можем да кажем: докато човешкото същество пребивава в света на душите, т. е. през време когато преминава от космическото чувство към това на моралното същество, каквото е било през време на своето земно съществуване, докато чувства да се вливат и отливат тези две действителности, то е още насочено към това минало съществуване. Там е налице една действителност, която то само е внесло, която представлява неговата морална и духовна стойност и която е плодът на неговото последно съществуване. Неговата душа е още свързана с тази действителност и само когато е надмогнало тази наклонност, тази привързаност, то може да премине към чистата опитност на Космоса. То ще живее тази опитност в общение със свръхсетивните Същества, от които ще приеме силите, от които ще приеме силите, които ще изработят космическия духовен зародиш на неговия бъдещ физически организъм. Така формулирани нещата са изразени от земна гледна точка. Но ние можем да ги охарактеризираме също и в перспективата на космическото съзнание и тогава ще кажем: след като човешкото същество е съблякло своето етерно тяло и докато в неговия Аз и в неговото астрално тяло още съществуват стремежите, които го свързват с миналия живот, то е вътрешно проникнато от духовните сили на Луната, чиито вълни къпят Космоса.

Аз вече говорих за тези сили при разглеждането на това, което става през време на съня. Ние намираме тези сили в действие през време на след земното съществуване. Това са винаги онези сили, които свързват или се стремят да се свържат човека със земния живот. Тук, след смъртта, тяхното действие се стреми да по пречи на човека да се отдалечи от този земен живот. Човекът е изоставил своето физическо тяло, но той още има стремеж да се върне към Земята и това става, защото той е пропит от силите на Луната.

Обикновеното земно мислене престава след смъртта: то е свързано с физическия организъм на главата. С напускането на този организъм престава една функция, която имаше материален произход. Следователно човешкото същество не е вече пряко свързано със Земята; но то е свързано с нея косвено чрез силите на Луната, които продължават да дейст-

уват в него. Дълго време след смъртта те подържат в него стремежа да се върне на Земята, в присъствието на това същество, което той носи сега в себе си и което е негово дело. Но необходимо е той да се освободи от тази власт, да се освободи вътрешно от тези лунни сили, които се вливат и действуват в него. Те подържат в него един вид космическа памет на ритмичните сили; те постоянно му предлагат, под формата на инспирации и имажинации, движенията на планетите и връзките, които ги свързват с неподвижните звезди. Те го отдалечават по този начин от опитността за духовните Същества, чийто физически образ са тези съзвездия. Въпреки това човешкото същество трябва по необходимост да проникне в един чист духовен свят и докато върху него действуват лунните сили, те му пречат да стори това. Обаче то трябва да възприема този Космос, в който живее не само в перспективата, която познава Земята, а също и в другата перспектива. За да стигне до тази фаза, то трябва да развие в себе си едно космическо, чисто духовно съзнание. По този начин то стига един вид до покрайнината на Космоса. Тук долу на Земята ние сме една централна точка и насочваме нашите погледи на всички страни към Космоса. При това духовно виждане ние се намираме на периферията, на покрайнините и от там потапяме нашия поглед в Космоса. Но ние виждаме физическите образи на духовните Същества. Ние не гледаме към един център започвайки от периферията, както можем да сторим това в пространството. Тук нашият поглед изхожда от една единствена точка, от нашето око, към Космоса; а там ние гледаме към центъра изхождайки от една цяла сферическа повърхност. И въпреки това, всичко това изглежда като едно пространството. Ние чувстваваме качествено това пространство. Нашият поглед се простира в областта на неподвижните звезди и ние виждаме тази област отвън. Между смъртта и едно ново раждане ние трябва да станем независими от физическия свят, в който се разгръща нашето физическо съществуване. През времето, което предшествуваше Тайната на Голгота, човекът постигаше това по съвършено друг път отколкото сега. В течение на развитието върху Земята, вътрешният живот на човека е претърпял една мощна промяна. Христовото Събитие е оста на това развитие. Ето защо, за да завършим нашето разглеждане, аз ще опиша още, как става това влизане на духовното същество на човека в царството на духовете в течение на Християнското развитие.

Преди да проникне в същинския духовен свят, т. е. преди да намери други невъплътени човешки души, които се намират в един аналогичен стадий - това са онези души, с които той вече е живял в миналото -, преди особено да може да намери отново най-висшите духовни Същества, тези, които имат своето физическо отражение в съзвездията, човек

трябва да напусне в сферата на лунните сили всичко онова, което съставляваше съждението на неговото морално същество. Той трябва да проникне без него в областта на звездите, в която, благодарение на присъствието на най-висшите духовни Същества на неговата душа ще бъдат даде ни силите да приготви, да изработи духовния зародиш на своя бъдещ физически организъм.

Преди Тайната на Голгота, древните посветени описваха по следния начин преминаването в царството на духовете, така както то ставаше тогава за хората: за да премине човек след смъртта от света на душите в царството на духовете, той трябва да изостави в сферата на Луната всичко онова от своите добри и лоши дела, което би въздействувало върху неговата съдба. Но той не може да осъществи това преминаване чрез своите собствени сили. Ето защо слънчевото Същество, образ на което е физическото Слънце, идва да му помогне. Материалният живот на човека протича благодарение на влиянието на светлината и топлината на Слънцето; също така, след смъртта, грижата за неговото същество е поето от висшето слънчево същество, което го освобождава от веществото на неговата съдба и го приема в сферата на звездите, където той може да изработи духовния зародиш на своя бъдещ организъм с помощта на слънчевия водач. Тогава, след като е изпълнил тази задача, той може да се върне на Земята. По пътя на връщането сферата на Луната отново го приема. Той намира в нея съществото на своята съдба, което го беше довело до края на неговото предишно съществуване преминавайки прага на смъртта. Той се съединява с него, но сега, след като е приготвил зародиша на своя бъдещ организъм с помощта на слънчевото Същество, той може да се премери с него. Той може да го присъедини към силите, които са в него и които го ориентират към бъдещия земен организъм. След това преминаване на Лунната сфера, човек прониква в земните области съобразно описанието, което бе вече дадено.

Посветените съвременници на Тайната на Голгота или онези, които са живели в следващите столетия до 3-то или 4-то столетие, казваха на своите последователи: във формата, която човешкият организъм приема в течение на земния живот, се отпечатва все повече и повече Азът. Но успоредно с това човекът изгубва силата да прониква в тази област, където висшето слънчево Същество може да му бъде ръководител за духовната област на звездите. Ето защо Христос е слязъл на Земята и извърши там Тайната на Голгота. Силата заложена в душата чрез чувствата, които на Земята се свързваха с Тайната на Голгота, тази сила действа отвъд смъртта и изтръгва душата от сферата на Луната и от съществото белязано чрез съдбата, и под влиянието на Христа на Христовия Импулс, душата намира силата да премине царството на духовете да обра-

зува своя бъдещ организъм и да присъедини към него както подобава ядката на своята съдба. Днес, въз основа на науката на посвещението, трябва да прибавим това което следва: такова е наистина действието на Христовия Импулс отвъд смъртта. Човекът се изтръгва от сферата на Луната благодарение на силите събрани в неговия Аз чрез своето свързване с Христовото Същество и с Тайната на Голгота. Той се изтръгва от тази сфера и работи след това в сферата на звездите по такъв начин, че когато отново се връща в сферата на Луната и намира там своята кармична ядка, чувствува се свободен по отношение на нея и я поема върху себе си през един свободен духовен акт. Защото той си казва: светът не може да следва своя път освен ако човешкото същество приема това бреме на съдбата и изправи в своите бъдещи съществувания това, което сам е извършил като престъпление. Този е по същество новият аспект на опитността в лунните области, която човек има след смъртта: в течение на това космическо съществуване има един момент, когато човек чрез своето собствено движение завързва отново връзките на своето същество в развитие със своята съдба, със своята карма. Земният образ на този акт, извършен в свръхземния свят, е човешката свобода, чувството на независимост в течение на земното съществуване. Правилното разбиране на идеята на съдбата, разбиране, което води до духовните светове, където има своята основа, съвсем няма като последствие детерминизма, а една истинска философия на свободата. Човекът, който след смъртта се е приспособил към различните духовни области, донася по този начин, включени в неговия организъм и свързани с неговата съдба, последствията от това свързване с духовните светове, което е живял в царството на духовете. Ако носи в себе си Христа, човекът на модерните времена има вътрешната опитност на свободата и свързано с нея чувство, че е проникнат от Бога, чувство, което на Земята може да се превърне в отзвук на това, което е почувствувал връщайки се от света на звездите в сферата на Луната и пребивавайки в тази сфера. Чрез една усилена работа духовното познание се издига до тази действителност, развивайки в душа та Интуицията чрез упражнения отнасящи се за волята. В древни времена, съгласно показанията на древните посветени, тази Интуиция се добиваше чрез аскетизъм, който унищожаваше тялото. Защото унищожавайки, парализирайки това физическо тяло, човек придава на независимата воля една толкова по-голяма сила; ако не във волята се изразява преди всичко едно желание да се съедини с физическия организъм. Аскетичните упражнения ограничават физическия организъм до такава степен, че за волята става много трудно да проникне в него. Тя е един вид отблъсната от него и колкото е по-трудно за нея да се потопи в него, толкова по-добре тя прониква в духовния свят и може да

роди там интуиции. Такъв е резултатът получен чрез аскетизма . Но в нашата епоха не се препоръчва той да бъде практикуван. След Тайната на Голгота физическото тяло е приело една форма, в която то не може да понася аскетизма, нито да бере неговите плодове. Да се продължава с такива упражнения, това би значило да се парализира физическото тяло по такъв начин, че съзнанието за Аза да не може вече да се развива в него. В такъв случай човек никога не би могъл да се издигне до съзнанието за свободата. Също така той никога не би могъл вече да се съедини свободно с Импулса даден от Христа.

Ето защо упражненията за волята трябва да се правят не подтискайки физическото тяло, както това се правеше в миналото, а като се засилват душевните и духовни способности в тяхното чисто състояние; по този начин тялото не се откъсва от душата и душата е тази, която постепенно прониква в духовните светове. Това, което посветените са предавали на своите последователи относно опитностите, които човек има между смъртта и едно нова раждане, а също и относно упражненията предназначени да издигнат човека до свръхсетивното познание. Аскетът на миналите времена не можеше да добие царственото чувство на свобода, което модерният човек може да добие благодарение на своята настояща организация. Също така, между смъртта и едно ново раждане, той не можеше да се представи пред слънчевото Същество, което трябваше да изпълни за него това, което човешкото същество, след извършването на Тайната на Голгота, може да намери от тогава насам в самия себе си: силата да стори това след смъртта.

С проникването на Християнството в развитието, религиозното съзнание се е изменило, защото това религиозно съзнание е отзвук на Земята от онова чувство, което човекът има в духовния свят, че е пропит от Бога. По всички точки модерната наука на посвещението ни довежда до едно разбиране в най-дълбокия смисъл на Хистологията. Следователно с право можем да кажем, че Антропософията задълбочава религиозното съзнание, както в течение на предидущите сказки можехме да кажем, че тя възобновява и оживява философията, разширява Космологията обогатявайки ги с всичко, което Инспирацията и Интуицията донасят от духовните светове.

Цялото човечество може да намери в това задълбочаване чрез Антропософията извънредно голяма полза, благодарение на което ще се възобнови религиозното съзнание. Антропософията иска да сътрудничи за бъдещето развитие на Християнството, не основавайки една нова религия, а помагайки за разцъфтяването на тази християнска религия дошла в света чрез Тайната на Голгота. Защото тя има сила да се развие и Антропософията желае да разбере тази сила и да помогне за това развитие.

В тези сказки аз се опитах да Ви покажа, как Антропософията може да оплоди Философията, Космологията и Религиозното познание. Разбира се религиозното познание не е религия. Ние можем да живеем религията, като отворим сърцето си за всичко, което интуитивното познание разкрива, като отворим сърцето си безрезервно за това. Чрез възобновяването на едно религиозно познание могат следователно да бъдат задълбочени по този начин религиозните чувства.

Аз можах да Ви дам за всички тези неща само един очерк. Те стават ясни само тогава, когато човек проникне в подробностите. Ако бихме могли да сторим това, ние бихме видели как се явяват във всички техни оцветения, с всички възможни отсенки нещата, които аз само скицирах. Тогава бихме имали пред очите си един пълен образ.